

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra systematické teologie

Učitelství náboženství pro základní školy

a katechetika

Martina Macíková

CÍRKEVNÍ RESTITUCE JAKO NÁHRADA

ZABAVENÉHO MAJETKU CÍRKVÍM

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. ICLic. Vladimír Filo

OLOMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem
přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 18. dubna 2013

Martina Macíková

Děkuji ThLic. ICLic. Vladimíru Filovi za odborné vedení a mnoho cenných rad a podnětů, které mi k této práci poskytl.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 POČÁTKY CÍRKVE	10
1.1. Období křesťanského starověku	10
1.1.1 Počátky církve.....	10
1.1.2 Podoba církve v prvokřesťanské době.....	10
1.1.3 Období pronásledování křesťanství.....	11
1.1.5 Pronásledování křesťanů.....	12
1.1.6 Konstantin Veliký a jeho nástupci.....	14
1.1.7 Doba rozkvětu západní církve latinské.....	15
2 HISTORICKÝ PŘEHLED VÝVOJE CÍRKEVNÍHO MAJETKU.....	16
2.1 Nabývání církevního majetku v prvních staletích.....	16
2.1.1 Výživa kléru.....	17
2.1.2 Péče o trpící ve starověkém křesťanském státě.....	18
2.1.3 Počátky mnišství a jeho hlavní formy.....	21
2.1.4 Primát římské církve a východní patriarcháty.....	22
2.2 Období církevního středověku	24
2.2.1 První období středověku.....	25
2.2.2 Druhé období středověku.....	27
2.3 Počátky křesťanství v českých zemích.....	30
2.4 Třetí období středověku rozkvět církve.....	31
2.4.1 Rozrůstání církevního majetku v českých zemích.....	32
2.5 Čtvrté období středověké církve a rozpad západní jednoty.....	33

2.5.1	Majetkové poměry v církvi od 14. století do počátku 15. století v českých zemích.....	34
2.6	Období církevního novověku.....	35
2.7	Majetkové poměry v českých zemích od 17. století	35
2.7.1	Vývoj církevního majetku a jeho správy v českých zemích.....	36
2.7.2	Pozemkové reformy po první a druhé světové válce	38
2.7.3	Nástup komunistické moci a jeho vliv na církevní majetek	40
2.7.4	Církevní majetek před 25. únorem 1948	42
3	NABÝVÁNÍ CÍRKEVNÍHO MAJETKU	45
3.1	Patronátní právo	45
3.2	Dary.....	47
3.3	Léno.....	47
3.4	Sbírky.....	47
3.5	Vlastní zdroje	49
3.6	Zbožné nadace.....	49
3.7	Odkazy	49
3.8	Koupě	50
3.9	Panovnické dotace.....	50
3.10	Věno.....	50
3.11	Desátky.....	50
3.12	Odpustky.....	53
3.13	Záduší.....	54

3.14	Obročí	54
3.15	Štolové poplatky	55
3.16	Solná pokladna	55
3.17	Platby z veřejných rozpočtů.....	55
4	MAJETKOVÉ VYROVNÁNÍ STÁTU S CÍRKVEMI A NÁBOŽENSKÝMI SPOLEČNOSTMI	57
4.1	Přehled jednání mezi státem a církvemi ve věci majetkového vyrovnání... 57	
4.1.1	Období 1990 - 1995.....	57
4.1.2	Období 1996 - 1998.....	59
4.1.3	Období 1998 - 2000.....	60
4.1.4	Období 2001	61
4.1.5	Období 2003 - 2006.....	61
4.1.6	Období 2007 - 2009.....	61
4.1.7	Období 2010 - 2012.....	62
4.2	Vymezení zákona 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání státu s církvemi 63	
4.2.1	Způsob majetkového vyrovnání mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi	64
4.2.2	Vložka Pozemkové knihy	66
4.2.3	Vložka Desek zemských	68
5	SPRAVEDLNOST A ZÁKON O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ.....	70
5.1	Náhrada škody	72
5.2	Spravedlnost ve státě	73
5.3	Spravedlnost nebo další křivda?	75
	ZÁVĚR	77

ANOTACE	79
RESUMÉ	80
BIBLIOGRAFIE.....	81
SEZNAM OBRÁZKŮ	87
SEZNAM PŘÍLOH.....	88
OBRÁZKY	89

ÚVOD

Málokteré téma za posledních 20 let vyvolává tolik vášní jako vládní návrh zákona o tzv. církevních restitucích. Jeho odpůrci upozorňují, že prolamuje hranici roku 1948, že zvýhodňuje církve a náboženské společnosti oproti jiným restituentům nebo že se zásadně změnila role církve. To všechno mne vedlo k tomu, zamyslet se nad tématem církevního majetku, jeho historickým vývojem, nabýváním a vztahem státu s církvemi ve věci majetkového vyrovnání. Domnívám se, že vztah státu a církví je nyní velmi aktuálním a pro mnohé ožehavým tématem a je proto třeba přiblížit a objasnit řadu historických souvislostí, termínů a upozornit na porušování morálních hodnot z pohledu křesťanské etiky. Rozhodla jsem se, že zpracuji ve své diplomové práci téma tzv. „církevních restitucí“. Vzhledem k tomu, že většinu církevního majetku vlastní církev římskokatolická, zaměřuji svou pozornost především na tuto církev.

V této práci chci přiblížit počátky vzniku církve a dále tak historický průběh nabýváním církevního majetku, jeho potřeby a využití v dějinách církve. Hlavním cílem této práce je seznámit s problematikou a způsobem majetkového vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi v České republice. Dále chci poukázat na páchání nespravedlnosti a vzniku další křivdy římskokatolické církvi.

V první části se zaměřuji na počátky církve. Snažila jsem se popsat okolnosti vzniku, vývoje, utváření a rozšíření křesťanství ve starověku. V další části popisují průběh historického vývoje nabýváním církevního majetku od prvních století až po novověk, s tím že jsem se zaměřila na vznik a vývoj církevního majetku v rámci jednotlivých období. Chci upozornit na to, že majetek, který církev po staletí nabývala, sloužil především k jejímu poslání. V této části dále pojednávám o počátcích a vývoji křesťanství v Čechách, nabýváním a správě církevního majetku v jednotlivých obdobích až po nástup komunistické moci a jeho vlivu na církevní majetek.

Třetí část pojednává o jednotlivých způsobech nabýváním církevního majetku. Jak věřící a sympatizanti církve darovali mnohé objekty či finanční prostředky.

V další části popisují historický průběh majetkového vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi v České republice. Dále se zaměřuji na zákon č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi, který byl schválen 8. 11. 2012.

V závěrečné části práce se zabývám spravedlností jakožto mravní ctností, z níž by měla, vyplývat výše náhrady škod obsažena v zákonu. A zároveň chci upozornit na to, že při schvalování zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi byl z hlediska morální teologie upřednostněn pozitivní zákon nad zákonem mravním.

1 POČÁTKY CÍRKVE

1.1. Období křesťanského starověku

Křesťanství se jako dějinné zjevené náboženství odvozuje od historické osoby Bohočlověka Ježíše Krista a jeho spásného díla. O životě Ježíše hovoří evangelia. Žádné ze čtyř evangelií není historickým životopisem Ježíše, nýbrž zachycují obraz, který na základě apoštolského zvěstování vytvořili evangelisté. Historickou existenci Ježíše dosvědčují i nekřesťanské prameny, mezi ně patří údaje Tacita, dopis císaři Trajánovi psaný Pliniem mladším, Suetonia a mnoho dalších. Od židovského spisovatele Josefa Flavia máme jasné informace o existenci Ježíše Krista.¹

1.1.1 Počátky církve

Skutky apoštolů, listy apoštolů i Apokalypsa potvrzují, že Církev je zde od Krista. Po Kristově nanebevstoupení a následném seslání Ducha svatého začali apoštolové všude rozhlášovat radostnou zvěst o Božím království. Apoštolové a první učedníci byli očitými svědky Ježíše, dávali společnému životu v církevní obci pevný řád a církvi hierarchickou strukturu. Všeobecné zjevení je dovršeno v apoštolské tradici a kritériem pravosti nauky víry je to, že se může prokázat její přítomnost v traditio apostolica. Doklady o této tradici nacházíme v nauce, kultu a životě prvotní církve, právě tak v inspirovaných kanonických spisech Nového zákona.²

1.1.2 Podoba církve v prvokřesťanské době

Skutky apoštolů a Pavlovy listy jasně ukazují, že prvotní církev pokládá duchovní úřad za konstruktivní prvek řádu obce. Nikdy neexistovalo čistě charismatické zřízení, spočívající na volném působení Ducha. První apoštolové dostali pověření hlásat novozákonní zvěst úředně, autoritativně od samého Krista (Mk 3,31n., Mt 10,1n., Lk 6,12n.), a stejně i oni úředně ustanovili své zvláštní spolupracovníky a nástupce vkládáním rukou, jimž odevzdali duchovní moc, kterou sami od Pána obdrželi. První

¹ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 14 - 15.

² Srov. Tamtéž, s. 19 - 20.

obce se jeví vždy jako ucelená společenství, která jsou vybudována podle principu jednoty hlavy a těla. Nositelé úřadu jsou ustanoveni a povoláni k tomu, aby reprezentovali neviditelného Pána a v jeho jménu pokračovali slovem a svátostmi v díle vykoupění. Jedině oni vykonávají vedoucí funkci z pravomoci svého úřadu buď ve službě obecné církve jako apoštolové, proroci a evangelisté, nebo ve službách jednotlivých obcí jako biskupové, presbyteři, jáhnové, učitelé a pastýři (1 Kor 12,28, Flp 1,1, 1Tim 3,2n.). Všude vládne v přísné stupňovitosti princip nástupnictví v úřadu, odvozený od Krista a apoštolů.

Skutky apoštolů líčí pronikání evangelia z Jeruzaléma až na konec země. Rozlišují tři období prvotní církve:

1. období židokřesťanů se střediskem v Jeruzalémě (Sk 1 - 9,31). Obec vzniká působením prvních apoštolů a učedníků. Charakteristickým znakem mimo jiné bylo „společenství statků“, které je ve Skutcích apoštolům dvakrát zmíněno (Sk 2,44 - 45, 4,32). Lidé přebytečné peníze dávali apoštolům a ti je rozdávali potřebným. Majitelé svých statků nebyli nuceni, aby své jmění prodávali, dělali to dobrovolně pro lásku svých bratrů a tak se zřekli soukromého vlastnictví. Každý majitel mohl se svým jměním nakládat dle vlastní vůle.³ Bylo to výjimečné společenství lásky, které vedlo až k tomu, že se křesťané vzdali soukromého vlastnictví ve prospěch bratrského společenství svěřenců (Sk 2,44 nn).⁴
2. období přechodu od židokřesťanství k pohanokřesťanství se středem v Antiochii (Sk. 9,32 - 15,35) - první křesťanské obci pohanů. Pavel je hlavní osobností, která odpoutala křesťanství od židovsko-palestinské půdy. Poprvé zde byli stoupenci Ježíše označeni jako křesťané „christianoí“ (Sk. 11,26).
3. misii sv. Pavla mezi pohany (Sk. 13 - 28). Největší misijní dílo mezi apoštoly vykonal sv. Pavel, původně farizeus Šavel, obrácený kolem roku 33 - 36 u Damašku.

1.1.3 Období pronásledování křesťanství

Vůči křesťanství se císařové obvykle stavěli podle toho, jaký politický směr byl u moci. Život prvních křesťanů byl narušován, někdy úplně ničen pronásledováním ze strany římské státní moci. Křesťanství patřilo mezi „nedovolená náboženství“. Příčinou pronásledování byla neslučitelnost kultu, nikoli poměr křesťanů ke státu. Při

³ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 26.

⁴ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 23.

pronásledování křesťanů docházelo k zabavování majetku církevními obcím. V několika případech se zachovaly zprávy o restitucích.⁵ Prvním větším zásahem římského státu vůči křesťanům byl edikt císaře Claudia proti Židům z roku 49/50, kterým byli vypovězeni z Říma všichni Židé kvůli sporům o Krista.⁶

1.1.5 Pronásledování křesťanů

V prvním období zhruba do roku 100 je křesťanství považováno za židovskou sektu, stát křesťanství trpěl nebo ignoroval. První velké pronásledování bylo za císaře Nerona (54 - 68), který pronásledoval křesťany na základě své osobní zvrácenosti, bez právního podkladu. V roce 64 založil požár Říma a svedl jej na křesťany. Mezi oběťmi byl svatý Petr a Pavel.⁷ Dále následovalo opatření Domiciána (81 - 96), kterým v roce 95 padl za oběť Flavius Clemens. Za jeden z prvních aktů, jímž římský stát vzal existenci církve na vědomí, je považován Trajánův reskript. Po celé druhé století nebylo pronásledování vystřídáno obdobím míru. Křesťané žili v takové situaci, že mohli být kdykoliv postaveni před soud, když se našel žalobce. Pokud se nenašel, žili takřka normálně jako jiní občané.⁸

Ve druhém období do roku 250 byli křesťané označováni jako nepřátelé lidu i státu a bylo trestné být křesťanem. Na počátku třetího století císař Septimus Severus (193 - 211) vydal zákaz obyvatelům říše přestupovat k židovství a zakázal přestupovat ke křesťanství. Ve třetím století dochází k rozvoji církve navzdory jejímu pronásledování. Charakter pronásledované církve se mění, již nejde jen o místní zásahy, ale podmínky k pronásledování dávají císařové. Doby pronásledování střídají období poměrného klidu.⁹ V důsledku růstu počtu křesťanů a jejich sociálních aktivit vzrůstá i počet a velikost církevních majetkových podstat. Církev vlastnila ve 3. století cemetéria, místa sloužící kultu a produktivní nemovitosti. Za císaře Alexandra Severa (222 - 235) vedla římská církevní obec proces se společenstvem hostinských o pozemek v městě. Ve starověku stát nezasahoval do všech právních vztahů mezi lidmi. Bylo možné bez státem potvrzeného právního titulu držet, nabývat, kupovat, prodávat,

⁵ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 55.

⁶ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 24.

⁷ Srov. NEMEC, M., *Štát, cirkve a právo v Rímskej ríši v prvých štyroch storočiach po Kristovi*, Bratislava – Trnava 2005, s. 13.

⁸ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 49.

⁹ Srov. Tamtéž, s. 51.

darovat a dědit. V nejstarší době zastupovali církev jednotliví křesťané jako majitelé a bylo přípustné i kolektivní vlastnictví.¹⁰

Ve třetím období do roku 311 dochází systematické pronásledování všech vrstev křesťanského obyvatelstva. Mezi nejkřutější pronásledovatele křesťanů patří Decius (249 - 251), který oživil císařský kult a úctu k bohům. Ediktem zavázal každého občana k veřejné oběti. Kdo by neuposlechl, měl k tomu být donucen mučením. Celé obce se musely dostavit k obětování modlám. Ten kdo uprchl, ztratil majetek. Císař Valerián (253 - 260) vydal v roce 257 edikt, který zakazoval návštěvu křesťanských hřbitovů a bohoslužeb. Sankce za porušení byla poprava kleriků, ztráta majetku bohatých laiků i církevních obcí, vypovězení a nucené práce. V Římě byl tehdy popraven papež Sixtus se svými čtyřmi jáhny.¹¹ Císař Gallienus nesouhlasil s pronásledováním křesťanů, při svém nástupu vydal toleranční edikt, který zakazoval pronásledovat křesťany a nařizoval církvi vrátit zkonfiskovaný majetek. Pro křesťany nastal čtyřicetiletý klid. V této době byly stavěny nové, větší kostely, počet křesťanů rostl. Za císaře Diokleciána měli křesťané téměř dvacet let volnost, byli ve vysokých státních funkcích. Teprve ke konci vlády se císař rozhodl spolu se zástupcem Galeriem k zásahu proti křesťanům. Nejkřutější pronásledování křesťanů začalo v roce 303 rozbořením baziliky v císařské rezidenci Nikomedii.¹² Proti křesťanům byly vydány čtyři edikty. Císař nejprve dal zbořit chrámy, požadoval vydat a spálit posvátné knihy a zbavil křesťany všech občanských práv. Druhý edikt nařizoval uvěznit duchovenstvo. Ve třetím dal zajatým na vybranou - buď odpadnout od víry, nebo být mučen. Čtvrtý edikt nařizoval, aby všichni křesťané buď obětovali modlám, nebo byli zabiti. Edikty byly vyhlášeny v celé říši.¹³ Nástupce Galerius pokračoval v pronásledování křesťanů, ale pak několik dní před svou smrtí v roce 311 vydává dekret, který obsahoval příkaz pronásledování křesťanů zastavit a také vrátit zkonfiskovaný majetek.¹⁴ Pronásledování mělo na život církve značný vliv, částečně i v negativním smyslu, jelikož pronásledování bránilo šíření Kristovy víry a vnitřnímu rozvoji církve. Pozitivem pronásledování bylo, že se církev naučila být nezávislou na státní moci. A také si křesťanský člověk uvědomil, jak žádoucí by byl spravedlivý stát, chránící práva svých občanů.¹⁵

¹⁰ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 55.

¹¹ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 49 - 50.

¹² Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 55.

¹³ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 50 - 51.

¹⁴ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 108.

¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 58.

1.1.6 Konstantin Veliký a jeho nástupci

Konstantin byl velmi obratný císař, stmelil říši ale i přetvořil římské císaře na opravdové monarchy, zatímco předtím působili jako diktátoři. Římská říše za Konstantinovy vlády byla charakteristickým spojením náboženstvím a politiky.¹⁶ Konstantin se od roku 312 důsledněji hlásí ke křesťanství. V roce 313 vydal společně s Licinem Milánský edikt. Křesťanství byla v celé říši přiznána rovnoprávnost s ostatními náboženstvími a církve mohla na jeho základě vlastnit, dědit a jakkoliv nakládat s majetkem. Církev opustila chudobu. Majetek, který zbožní lidé odkázali církvi, se mohl předávat z generace na generaci.¹⁷

Nařízení a činy Císaře Konstantina:

- Osvobození kleriků od řady povinností, zrušil trest smrti ukřižováním, nařídil svěcení neděle.
- V roce 313 daroval papeži lateránský palác a započal se stavbou lateránské baziliky.
- Kolem roku 420 založil nad Petrovým hrobem na vatikánském pahorku chrám svatého Petra, dále založil baziliku nad svatým hrobem v Jeruzalémě aj.
- Konstantinova matka Helena založila chrám Narození Páně v Betlémě, v císařském paláci v Trevíru byl zbudován dvojí chrám.
- Povolal mezi své nejbližší spolupracovníky biskupy, světil jim soudní pravomoc a snažil se pomocí zákonů začlenit Církev do státu.
- V roce 330 založil Konstantinopolis jako novou křesťanskou rezidenci.

Po Konstantinově smrti v roce 337 pokračovali jeho synové v tom, co jejich otec započal. Konstancius v roce 346 spolu s bratrem Konstantinem nařídil, aby byly pohanské chrámy úplně zavřeny.¹⁸ Zkonfiskovaný chrámový majetek byl dán ve prospěch křesťanů.¹⁹ Za císaře Juliána Apostaty nastal obrat, vůči křesťanství se choval nepřátelsky, vydal řadu protikřesťanských nařízení. Vylučoval křesťany ze státních úřadů, nedovoloval jim studium na školách, zastavil státní příspěvky pro církevní chudinskou péči.²⁰ Jeho nástupce Jovién se vrátil ke křesťanství. Císař Gratián a Theodosius Veliký vyhlásili křesťanství jako jediné možné v Římské říši. Císařský edikt z roku 380 ukládá všem poddaným přijmout křesťanství.

¹⁶ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 52.

¹⁷ Srov. NEMEC, M., *Štát, cirkev a právo v Římskej říši v prvých štyroch storočiach po Kristovi*, Bratislava – Trnava 2005, s. 49 - 51.

¹⁸ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 53 - 55.

¹⁹ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 113.

²⁰ Srov. Tamtéž.

Jáchym z Fiore viděl v církvi po Konstantinovi úpadek. Církev byla zvyklá na to být v ohrožení, není zvyklá, že může fungovat bez nebezpečí. Císař jí dal volnost, ale ovládl episkopát jako své úřednictvo a vyžadoval poslušnost. Neustálé vměšování státu do církevních otázek vedlo k prvnímu upálení kacířů. Z církve elitní se stala církev masová.²¹

1.1.7 Doba rozkvětu západní církve latinské

Do počátku 4. století nebyla mezi latinskými provinciemi jediná, kde by křesťané tvořili polovinu obyvatelstva. Pokřesťanštění západní části říše římské mohlo být zahájeno hned po vydání dekretu milánského, ale postupovalo mnohem pomaleji než na východě. V Římě se pohanství ve vyšších kruzích a zejména v senátu udrželo po celé 4. století. Na počátku 5. století byla města zcela křesťanská, nicméně pohanství definitivně vytlačeno nebylo a to se projevilo hlavně na venkově, kde se i na počátku 6. století stále drželo. Díky zmatkům, vyvolaným stěhováním germánských národů, bylo zabráněno úplné christianizaci západní římské říše. Srovnáme-li církev řeckou a latinskou, tak v podstatných věcech se obě církve shodovaly, ale zhruba již ve 3. století se některé rysy mění. Církevní život na západě byl charakteristický právní autoritou, konservatismem, kdežto na východě se uplatňuje svobodmilovnost, pokrok a spekulativnost.²²

²¹ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 55 - 56.

²² Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 152.

2 HISTORICKÝ PŘEHLED VÝVOJE CÍRKEVNÍHO MAJETKU

2.1 Nabývání církevního majetku v prvních staletích

Vznik církevního majetku sahá už do období starověku. Pramenem poznání církevního života jsou kromě Nového zákona také spisy apoštolských otců, dále spisy Didaché a Klementův list.²³ Tyto spisy obsahují mnohá místa o darech a almužnách.

V Didaché je psáno: „*Nebudeš váhat dát, když dáš, nebudeš reptat. Poznáš tak, kdo je krásný odplácet tvé mzdy. Neodvrátíš se od nuzného, všechno budeš sdílet se svým bratrem a neřekneš: to je mé vlastní. Vždyť sdílíte-li věci nesmrtelné, čím více věci smrtelné!*“ A jinde je psáno: „*Každý apoštol přicházející k vám budiž přijat jako Pán. Nezůstane u vás než jeden den, v případě potřeby i druhý. Kdyby zůstal tři dny, je to lživý prorok. Odcházející apoštol si nevezme nic než chleba (na cestu) do místa, kde bude nocovat, žádal-li by stříbro, je to lživý prorok. Kdo by duchu řekl: „Dej mi peníze“ nebo něco jiného, neposlechněte ho, řekne-li však, že se má dát jiným, kteří jsou v nedostatku, nechť jej nesoudí.*“ A o prorocích je psáno: „*Každý pravdivý prorok, který se u vás chce usadit, je hoden své stravy. Tak, jako pravý učitel, i on je jako dělník hoden stravy. Každou prvotinu plodů lisu i humna, skotu i skopců vezmeš a dáš prorokům, ti jsou totiž vašimi velekněžími. Nemáte-li proroka, dejte to chudým. Připravíš-li pokrm, vezmeš prvotiny a dáš prorokům. Vezmeš i prvotinu peněz a oděvů a vší věci a dáš ji podle přikázání, jak se ti uzdá.*“²⁴

Církev vyučovala především o almužně: „*Nechť se zapojí tvá almužna v tvých rukou, než poznáš, komu ji dáš.*“ Na dalším místě je psáno: „*Vaše modlitby a almužny a všechny skutky dělejte tak, jak je to v evangeliu našeho Pána.*“ A v knize „*Pastýř Hermův*“ je psáno: „*čiň dobro a z (výtěžku) své námahy, který ti Bůh dal, dej prostě všem, kteří trpí nedostatkem, nerozmýšlej se, komu dáš a komu nedáš. Dej všem: Bůh totiž chce, aby bylo dáno všem z (jeho) vlastních darů. Ti, kteří přijímají, vydávají počet Bohu, proč vzali a na co, ti, kdo vzali v nouzi, nebudou souzeni, kdo vzali pokrytecky, budou potrestáni. Dávající je tedy nevinný, jak přijal od Pána službu k vykonání,*

²³ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 55 - 56.

²⁴ Srov. DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

vykonal ji prostě, a jinak nerozsuzoval, komu dá a komu nedá. Taková prostě vykonaná služba se stala v Bohu slavnou.“²⁵

Křesťané byli rozšířeni po celé zemi, nechtěli být izolovaní. Tertulián, Eusebius svědčí o tom, že v 2. polovině 3. století byly v mnohých městech stavěny baziliky. Od 4. století byly stavěny cemetériální baziliky (S. Agnese, S. Lorenzo aj.).²⁶

Na sněmu v Antiochii v roce 341 byla přijata ustanovení, která měla čelit zneužívání církevního jmění: „*Kněžím a diakonům, kteří jsou s biskupem, musí být zřejmo, co náleží církvi, aby věděli, co tvoří církevní majetek, před nimi nic nemá být skryto, aby bylo v případě smrti biskupovi známo, co náleží církvi, a aby nedošlo ke ztrátě. Biskup má právo nakládat s církevním majetkem, aby mohl rozdělovat dary všem potřebným... sám ať si bere vše, čeho potřebuje... avšak jestliže se tím nespokojí a použije církevního majetku pro své soukromé cíle a bude z něho nebo z příjmů z půdy těžit bez vědomí kněží a diakonů a odevzdá správu majetku svým blízkým přátelům, příbuzným, bratřím nebo synům, musí se zodpovídat před provinciálním sněmem.*“²⁷

2.1.1 Výživa kléru

Tertuliána píše o financích v církvi: „*Předsedají zkušení starší, kteří se osvědčili ve víře. Je to důstojnost, která se nekupuje za peníze. Nic totiž, co je od Boha, se nedá koupit za peníze. I když máme jakýsi druh pokladny, neukládá se do ní poplatek, cosi zať si možno koupit víru. Měsíčně tam ukládá skromný poplatek každý, kdo chce, jestli chce a jestli může. Nikdo není nucen. Přináší to každý dobrovolně. Jsou to jakoby uschované peníze. Vždyť neslouží k tomu, aby se z nich pořizovaly hostiny, při kterých se lidé přejídají a opíjejí, ale slouží k výživě potřebných, na pohřeb, k pomoci osiřelým chlapcům a děvčatům a opuštěným rodičům, nemocným lidem těm, kdo se ocitli v neštěstí, odsouzeným do dolů, poslaným na ostrov a do vězení*“.²⁸

Požadavek Didaché, aby kněžím byla odváděna prvotina, byla ojedinělá. Ze svědectví je zřejmé, že výživa kléru nebyla jednotně řešena. Věřící přinášeli u příležitosti oběti dárky, ale ty nedostačovaly. Ti, kteří neměli osobní jmění, museli se živit řemeslem, orbou nebo obchodem. Synoda v Elvíře se snažila tuto jejich činnost

²⁵ Srov. DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

²⁶ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 93.

²⁷ Srov. DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

²⁸ Tamtéž.

omezit. Brát úroky ze zápůjček, nebo užívat jiných pohanských prostředků k zvýšení jmění bylo klerikům zakázáno. Biskup Cyprián zastával názor, že klerikové se mají starat výlučně o službu u oltáře a modlitbu. Věřící se měli starat o klérus, dělo se to ve formě měsíčních příspěvků.²⁹

2.1.2 Péče o trpící ve starověkém křesťanském státě

V knize „Pastýře Hermův“ je psáno: „*Za pole tedy kupujte soužené duše, jak kdo může a starejte se o vdovy a sirotky a nepřehlížejte je, a všechno své bohatství a všechna zařízení, která jste přijali od Boha, spotřebujte na tato pole a domy.*“³⁰

Majetek církvi umožňoval řešit naléhavé a nutné sociální činnosti jako např.: péče o sirotky a vdovy, starat se o cizince a poutníky, pohřbívat chudé a neznámé. Skutky apoštolů vyprávějí, že služba při rozdělování potravin potřebným, tedy charitativní služba v nejvlastnějším slova smyslu byla přidělena do zvláštní kompetence prvních šesti diakonů – jáhnů.³¹

Justin uvádí „*Majetní a ti, kdo chtějí, dobrovolně dávají, co kdo chce, a co se vybere, uloží se u představeného. Ten pak podporuje sirotky, vdovy a ty, kdo mají nouzi kvůli nemoci nebo z jiného důvodu, a také vězně a cizince, kteří žijí mezi námi: zkrátka, stará se o každého, kdo je v nouzi.*“³²

Jak to dokládají listy svatého Ignáce, byl na přelomu 1. a 2. století vybudován v řadě církevních obcí monoepiskopální systém správy. Biskupové organizovali charitativní činnost ve svých obcích. O hlavních úkolech biskupa na poli charitativní služby vypovídá Apoštolská konstituce.³³

Biskupové měli za úkol:

- Rozdělovat spravedlivě almužny mezi sirotky, vdovy, postižené a cizince bez prostředků.

²⁹ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 101 - 102.

³⁰ DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27]. ISBN 978-80-260-2082-0.

³¹ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*, Kostelní Vydří 2002, s. 99.

³² DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27]. ISBN 978-80-260-2082-0.

³³ Apoštolská konstituce vznikla na konci 4. století, byla do ní zakomponována celá řada mnohem starších spisů z prvních staletí křesťanské éry. POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*, Kostelní Vydří 2002, s. 101.

- Pečovat o opuštěné a nemocné bez rozdílu, zda se jednalo o přátele nebo nepřátele, místní nebo cizí.
- Pečovat o výchovu sirotků, o jejich adopci do nových rodin, o jejich sňatky a uplatnění v životě.
- Pokoušet se najít zaměstnání pro ty, kdo byli bez práce.
- Sytit hladové a odívat nahé.
- Pomáhat těm, kdo byli uvrženi do vězení.
- Poskytovat pohostinství cizincům.
- Pečovat o řádný pohřeb zemřelých křesťanů do země.
- Organizovat sbírky na pomoc pronásledovaným a na podporu ostatních církevních obcí stížených pohromou nebo pronásledováním.³⁴

Biskup nezastával všechny tyto funkce osobně. Byly zřízeny charitativní zařízení tzv. diakonie, které biskup řídil a spravoval. V diakoniích byla zajišťována péče o potřebné, ale také zde byli připravováni a vychováváni noví pracovníci pro charitu. Nejvýznamnější byly xenodochia, v nichž se původně poskytovala pohostinnost pro poutníky. Později byli v těchto zařízeních ošetřováni nemocní. Charitní službou se zabývali především jáhni, ale i vdovy a panny, diakonky, správci pohřebišť a hrobníci. Na charitní službu byly vynakládány značné finanční prostředky, které pohybovaly od mezi pěti sty tisíci a jedním miliónem sesterciů ročně.³⁵

Charitní činnost se plně rozvinula až v době po osvobození Konstantinem Velikým. Organizovali ji biskupové, prováděl ji klérus, financovali ji křesťané.³⁶ V roce 313 byla Ediktem milánským udělena křesťanům svoboda a od té doby se charita stává zákonným požadavkem celé tehdejší římské říše. Křesťané začínají prosazovat legislativní změny obsahující humanizační prvky. Majetek církve byl pokládán za majetek chudých a potřebných. Svatý Augustin napsal místodržiteli Bonifácovi: „*Ty statky nejsou naše, nýbrž chudých. My je pouze spravujeme a neosobujeme si, že bychom je vlastnili, což by bylo zavrženímhodným uchvacováním.*“³⁷

Církev zakládá a provozuje velké množství ústavů: Xenodochion – pohostinství poutníků. Noosokomium – útulek pro nemocné. Brefotrofium – zaopatření odložených

³⁴ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*, Kostelní Vydří 2002, s. 101.

³⁵ Srov. Tamtéž, s. 101 – 102.

³⁶ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 147.

³⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*, Kostelní Vydří 2002, s. 103.

novorozeňat a nemluvnat. Orfanotrofium - sirotčinec pro starší opuštěné děti. Gerontotrofium - starobinec. Ptochontrofium - zaopatření chudých.³⁸

Finanční prostředky byly získávány z:

- Pravidelných kostelních sbírek „zvoneček“. Tertulián uvádí, že každý „jednou za měsíc nebo kdy chce, přispěje, jestliže vůbec chce a jestliže může, neboť nikdo není k tomu nucen“.
- Jmění vyšších kleriků odevzdané církvi.
- Větších darů bohatých křesťanů, pohanů a státních úředníků.³⁹

Péče byla věnována nemocným, chudým, vdovám, sirotkům a nalezeným dětem.⁴⁰ Církevní řád Didaskalia ze 3. století upřednostňuje almužny prostřednictvím biskupa a církevního chudinského fondu. Věřící prostřednictvím biskupa obdarovávali chudé. Pravidelnou podporu dostávali tzv. matrikulární chudí, kteří byli zapsáni v církevní matrice (vdovy, sirotci aj.). Tertulián uvádí, že podporu chudých dostávali i ti, kdo nějakým neštěstím přišli o majetek ale zvláště ti, kdo v době pronásledování pro věrnost víře upadli v nouzi. V roce 251 měla římská církev 1500 matrikulárních chudých a papež Kornélius uvádí, že její prostředky dostačují pro všechny.

Od 4. století byly pro matrikulární chudé budovány vlastní příbytky, sirotčince, chudobince a útulky pro křesťanské pocestné, kteří se prokázali potvrzením, že patří k církevnímu společenství. Tyto stavby s příslušenstvím byly stavěny obvykle u katedrály nebo u obydlí biskupa, kleriků a tvořily jeden stavební celek. Římská církev musela mít k dispozici ročně velké množství majetku, a to i za nejkřutějšího pronásledování. Přitom měly velké církevní obce jako Řím a Kartágo stále prostředky, aby pomáhaly jiným obcím.⁴¹

Největším charitativním ústavem starověku byl Basilius, jehož zakladatelem byl biskup sv. Basil, který měl řadu následovníků.⁴²

³⁸ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*, Kostelní Vydří 2002, s. 104.

³⁹ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 103 - 104.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 147.

⁴¹ Srov. Tamtéž, s. 102 - 103.

⁴² Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*, Kostelní Vydří 2002, s. 104 - 105.

2.1.3 Počátky mnišství a jeho hlavní formy

V křesťanském mnišství je kus pravé seberealizace církve. Za svůj původ vděčí evangeliu. Jedná se o naprosté oddání se Bohu v následování Krista. Kdo ztratí svůj život pro mě, nalezne jej. Cíl tohoto následování Krista je žít jedině pro Boha a žít z jeho svatého charismatu. Vzdání se všeho, co by mohlo bránit životu pro Boha, majetku (chudoba), tělesného a rodinného života (čistota) a vlastního já (poslušnost). Naprostá oddanost je však jen doporučením, nikoliv povinností.⁴³

Nejranější formou mnišského života žili starověcí asketi. Brzy se začínají tvořit skupinky asketů, mužů a žen žijících trvale v dobrovolné zdrženlivosti. Ženy žily většinou ve sdružení Bohu zasvěcených panen, které se ke zdrženlivosti zavazovaly slibem a byly ozdobou celé obce. Pohromadě nežily, protože s majetkem mohly nakládat podle vlastní vůle.⁴⁴

V polovině 3. století došlo k proměně, vznikají anachoreti. Někteří laici se rozhodli zbavit se veškeré přítěže i okolního světa a odešli do odlehlých končin nebo na poušť žít v osamělé anachorety. Tuto změnu pozorujeme nejdříve u egyptských asketů.⁴⁵ První historicky známý poustevník byl svatý Antonín, který se narodil kolem roku 251, zděděný majetek rozdal a odešel jako dvacetiletý do samoty. V roce 365 zemřel, měl charisma pro lidi a žilo kolem něj množství následovníků. Stal se zakladatelem eremitů, poustevníků a poustevnictví.

Pachomios založil první klášter, sjednotil obyvatele cel ke společnému životu. Stal se otcem cenobitství.⁴⁶ Pachomiova řehole je nejstarší řehole vůbec. V roce 320 vznikl první mužský klášter v Thebaidě. Zanedlouho založil i ženský, jehož představenou byla jeho sestra. Po vzoru starých egyptských pracovních skupin byl čas vyplněn řemeslnickou a polní prací. Pachomiovy kláštery se podobaly spíše pracovním táborem. I mnišství té doby byl spíše určitý druh sociálního hnutí. V kláštorech měli totiž mniši zaručeno důstojné zacházení. Císařské nařízení z roku 370 se zabývalo škodami, které tím utrpěl státní podniky.⁴⁷

Západ poznal mnišství prostřednictvím Athanasia. Řeholní život podporoval svatý Ambrož, který byl význačným církevním učitelem. V roce 374 se stal biskupem

⁴³ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 77.

⁴⁴ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 104.

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 104 - 105.

⁴⁶ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 80.

⁴⁷ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 149.

v Miláně a po vysvěcení rozdal všechn svůj majetek chudým. O jeho postoji k majetku je psáno: „*Když potom Gótové při svých loupeživých nájezdech odvlékali mnohé křesťany do zajetí, nechal Ambrož roztavit bohoslužebné náčiní, aby je mohl vykoupit. Jeho ariánští protivníci mu tento čin veřejně vytýkali. Ambrož jim odpověděl, že vysluhování Božích tajemství nevyžaduje zlato: „Je lépe, budeme-li chovat Pána v našich srdcích než ve zlatě. Ten, který vyslal své apoštoly bez zlata, ten shromáždil i církvev bez zlata. Církvev nevlastní zlato, aby je hromadila, nýbrž aby jím pomáhala v době nouze... neřekl by ti snad Pán: Proč jsi strpěl, aby tolik ubohých umřelo hladem? Měls přece zlato. Kdybys za ně raději nabídl pokrm. Dále také řekl: „Pokud se císaři zachce našeho pozemkového majetku, inu dobrá, má moc jej zkonfiskovat. Nikdo z nás se proti tomu nepostaví. O naše chudé může být bohatě postaráno sbírkami.“⁴⁸*

První západní řeholi napsal Augustýn, který byl jedním z prvních učitelů, kteří považovali starozákonní nařízení o desátcích za platné pro křesťany: „*Desátky se požadují jako povinnost, a kdo je nechťejí dávat, uchvacují cizí věci.*“ A jinde napsal: „*Ze žoldu z obchodu a z řemesla odevzdávej desátky.*“⁴⁹ Skutečnou formu dal západnímu mnišství Benedikt z Nursie.⁵⁰ Za svého života založil 12 klášterů, kde jeho učedníci žili v chudobě. V jeho řeholi se píše o postoji k majetku: „*aby nic nepovažoval za vlastní, žádný předmět ani knihu, tabulku, pero, vůbec nic, nakolik se sluší na člověka, který není pánem ani svého těla ani své vůle.*“⁵¹

2.1.4 Primát římské církve a východní patriarcháty

Římská církevní obec měla od počátku přednostní postavení v obecné církvi – byla uznávanou vůdkyní západu, byla nejstarší, největší a jediná apoštolská obec na západě. Charitativní práce římské obce byla velebena. Byla krystalizačním bodem křesťanské jednoty v lásce. Římský biskup měl záhy učitelskou autoritu. To nic nemění na tom, že těžiště teologické práce bylo na Východě, kde se také konaly velké koncily, neboť myšlenková práce teologů není totožná s učitelským úřadem církve. Římský biskup měl záhy určitou právní autoritu také v právních a disciplinárních otázkách.

U římského biskupa je třeba rozlišovat jeho postavení:

⁴⁸ DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 80 - 81.

⁵¹ DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

1. jako římského biskupa a metropolitu římské církevní provincie
2. jako římského biskupa a metropolitu římské církevní provincie
3. jako nositele Petrova úřadu⁵²

Řím vykonával práva pro Itálii, Kartágo pro severní Afriku, Alexandrie pro Egypt a Antiochie pro Sýrii. Dioklecián reorganizoval říši, monarchii změnil v tetrarchii, takže vedle sebe ustanovil Maximiána druhým augustem a nadto ještě dva césary, Galeria a Konstancia Chlora. Nicejský koncil v roce 325 již potvrdil starou zvyklost, že Alexandrie a Antiochie a jiné eparchie mají vykonávat ve svých oblastech tatáž nejvyšší práva jako Řím, Jeruzalému vyhradili čestnou přednost. Nová situace nastala, když Konstantin v roce 330 přeložil své sídlo ze Starého do Nového Říma, někdejší Byzance, která se od té doby nazývala Konstantinopolis. Politické těžiště se tím posunulo na východ a klesal význam Říma, vliv biskupa Nového Říma brzy stoupl. Na 2. všeobecném koncilu v Konstantinopoli v roce 381 bylo konstantinopolskému stolci výslovně přiznáno čestné pořadí před Alexandrií a Antiochií, hned po Starém Římu. Ještě však byla uznána přednost Říma před ostatními patriarcháty. Za dogmatických sporů docházelo k napětí mezi Východem a Západem. Tyto spory procházely různými fázemi, které vyvrcholili rozkolem v roce 1054. Na Západě znamenal Konstantinův odchod oslabení politického vlivu, ale také zajistil římskému biskupovi samotný vývoj v církevní oblasti. Ale v Chalcedonu nedokázali papežští vyslanci zabránit tomu, že 28. kánon přiřkl konstantinopolskému patriarchovi tatáž práva, jaká měl římský biskup. Proto Lev Veliký proti 28. kánonu protestoval.⁵³

V následující době si obě centra budovala primaciální pozici. Konstantinopol se opírá o své politické postavení, na Východě splývalo náboženství postupně s politikou. Církev byla v Byzancii včleněna do mocenských struktur státu, císař zasahoval do církevní legislativy, svolával koncily a synody, uplatňoval v církvi administrativní moc. Slabost západořímského císařství vedla na Západě k osamostatnění pozice církve. Zásluhou papeže Lva Velikého bylo město ušetřeno před zničením hunským králem Attilou a poté Vandaly, vzrostla vážnost papeže. Na tomto základě papež Gelasius I. rozvinul nauku o dvou mocích. Duchovní moc je nezávislá na moci světské a každé přísluší její oblast, přičemž těžiště je v duchovní moci.⁵⁴ Papež se stavěl proti vměšování císařů do církevních záležitostí. Mezi jednoho z největších papežů řadíme

⁵² Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 82.

⁵³ Srov. Tamtéž, s. 82 - 83.

⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 84.

také Řehoře I. Velkého. V Itálii se mu podařilo reorganizovat papežské statky na výkonné velkostatky a docílil také materiální povahy papežství. Velikost Řehoře tkví zejména v přizpůsobení křesťanského učení úrovni venkovanů.⁵⁵

2.2 Období církevního středověku

Čas středověku se značně podepsal i na vývoji křesťanství. Křesťanský východ udržoval až do poloviny 15. století stále stejnou linii jako v prvních staletích.⁵⁶ Západ již v 5. století rozpadem říše a stěhováním národů postavil církev do nových životních podmínek. Tyto dvě události zapříčinily změnu církevní působnosti. Těžiště se přesunulo z východu na západ a z jihu na západ a na sever. Na Západě byla církev dlouho v područí panovníků. Tato nadvláda formálně uznána nebyla, jako tomu bylo na Východě. Naopak v pozdější době západní církev neustále zdůrazňovala nutnost oddělení světské a církevní moci.⁵⁷

Došlo také ke změně kultury, s níž se církev stýkala. Barbarské národy si přizpůsobily křesťanství svému chápání. Ve zmatku z rozvrácené západní Evropy se církev jevila jako jediná pevná opora, a proto také jednotlivé kmeny postupem doby do církve vstupovaly. Následkem toho dochází k prolínání života světského a církevního. Politický život germánských národů se velmi lišil od antického, jenž stál na vysokém stupni. Pokřesťanstění Germánů stálo na počátku a oni neměli dost zkušeností, aby odlišovali záležitosti náboženského a profánního typu. Úzké spojení náboženství a politiky se postupně zdálo značně nesympatické, zvláště po té, když politika a stát zaujímal k náboženství a církvi poměr služebný.⁵⁸

Základní znaky středověku jsou:

1. Jednotný základní postoj, závislost člověka na Bohu. Nejvyšší morální autorita na zemi je církev.
2. Vnitřní život národů byl určován symbiózou církve a státu. Vzájemný poměr obou mocí byl chápán dualisticky. Univerzální císařství a univerzální papežství se podmiňovaly.

⁵⁵ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve I.*, Olomouc 1993, s. 194 - 195.

⁵⁶ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 149.

⁵⁷ Srov. HROCHOVÁ, V., KRZEMÍNSKA, B., MAREK, J., PETRÁČEK, K., POKORA, T., *Dějiny Středověku I.*, Praha 1968, s. 152.

⁵⁸ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 5 - 6.

3. Stavovské uspořádání se bralo za Bohem chtěný stav. Na stavovském uspořádání se zakládalo lenní právo a feudální řád. Jejich protějškem se stal systém církevních beneficí a projevíly se feudalizací středověké církve. Až do velké sekularizace určovaly vnější podobu církve a odůvodňovaly monopol šlechty na biskupské stolce a na nejbohatší obročí v církvi, ta se dostala skoro výhradně do rukou nejvyšších stavů.

4. Církev měla do 13. století monopol ve vzdělání. Každý duchovně činný člověk byl klerik. Univerzity, které vznikaly kolem roku 1200 byly církevní instituce.⁵⁹

Rozdělení středověku z hlediska církevních dějin:

- I. 500 - 700 - povrchní setkání křesťanství a germánských kmenů.
- II. 700 - 1050 - hlubší pronikání křesťanství do Evropy.
- III. 1050 - 1300 - osvobození církve od světské moci a vlivu panovníků.
- IV. 1300 - 1500 - doba rozpadu západního univerzalizmu.

2.2.1 První období středověku

V období 500 - 700 došlo k povrchnímu setkání křesťanství a germánských kmenů. Franský panovník Chlodovík v roce 496 přijal křest, přesto se udržovaly pohanské zvyky. Zprávy o tom podává Řehoř Turský.⁶⁰

V 5. století se jednotlivé germánské kmeny postupně odvracejí od arianismu a kloní se ke katolicismu, hlavní zásluhu mají biskupové sv. Martin Turský, Libor z Lemens, Severin z Kolína nad Rýnem, Avitus z Vienne, Cesarius z Arbes, Remigius z Remeše.⁶¹ Pod vlivem Remigiuse z Remeše přichází koncem 5. století ke katolictví první germánský kmen Frankové. Král Chlodovík z rodu Marovejců v roce 496 přijal křest a tím splynula germánská kultura s křesťanskou. Zároveň s ním se dalo pokřtít 3000 franských bojovníků s rodinami.⁶² Postupně i ostatní germánské kmeny, které byly franským národem podrobeny, přijímají křesťanství - Vizigóti a Langobardi.⁶³ Došlo také k posílení jeho pozic u obyvatelstva. Od té doby začala římská církev Chlodovíkovu vládu podporovat.⁶⁴ Na franskou církev neblaze působilo, bezohledné zasahování krále a šlechty do církevních záležitostí. Král se cítil být pánem církve,

⁵⁹ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 90.

⁶⁰ Srov. Tamtéž, s. 87.

⁶¹ Srov. Tamtéž, s. 94.

⁶² Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 16.

⁶³ Srov. Tamtéž, s. 9.

⁶⁴ Srov. HROCHOVÁ, V., KRZEMIŇSKA, B., MAREK, J., PETRÁČEK, K., POKORA, T., *Dějiny Středověku I.*, Praha 1968, s. 65.

obsazoval biskupské stolce, svolával synody a určoval způsob života. Zemská církev ztrácela kontakt s Římem.

Křesťanství se začalo dostávat i na venkov. Kolem kostelů se vytvořily farní okrsky, které se oddělily od biskupského kostela. Venkovské farnosti byly velmi rozsáhlé a časem se rozštěpily na menší jednotky. Nové farnosti zůstávaly závislé na starém venkovském středisku a vytvářely kolem něho velkofarnost.⁶⁵ Farní klérus vycházel z farních příslušníků a o jeho vzdělání a výchovu se museli postarat kněží sami. Každá fara musela být dostatečně dotována. Biskupové, kteří zprvu uplatňovali dispoziční právo na farní důchody, se později se spokojili jen s přiměřenou částí a posléze přenechali všechno faře a vyhradili si jen vrchní dozor.⁶⁶

Křesťanství do anglosaské Anglie přišlo dvěma směry, z Říma a z Irska.⁶⁷ Důležitou úlohou v západoevropské evangelizaci měli řeholníci. Kromě galských a irských to byli především anglosaští benediktini. Nejvýznamnější z nich je Winfith – Bonifác a jeho druhové. Ten jako metropolita Austrasie a papežský vikář postupně zřídil biskupskou organizaci v Bavorsku, Hesensku a Durynsku a převedl tak německou církev do bezprostředního kontaktu s papežstvím. Jeho osobní poměr k farským majordomům Markomanovi a Pipinovi byl zároveň přípravou k navázání úzkých vztahů také mezi papežstvím a franským královstvím.⁶⁸ Svatý Bonifác se rozhodujícím způsobem zasloužil o to, aby všichni franští biskupové zachovali jednotu s římskou církví a byli jí poslušni. Organizoval synody, na nichž obnovoval církevní kázeň. Na prvním obecném východofranském koncilu⁶⁹ konaném v roce 742 – biskupové složili přísahu věrnosti římskému papeži, nařízení řehole sv. Benedikta, opatření k pozvednutí kázně kléru. V roce 743 se konal koncil v Estinne, který usiloval o návrat zabaveného církevního majetku. Po dohodě s Pipinem mohl začít se stejnou prací i v západní části říše.⁷⁰

⁶⁵ Při původní farnosti žil arcikněž s větším počtem kněží, kteří obsluhovali dceřinné kostely. Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 18.

⁶⁶ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 18.

⁶⁷ Z Říma byla Augustínova mise vyslána v roce 568. Na ostrově Iona u skotského pobřeží existoval významný klášter. Srov. HROCHOVÁ, V., KRZEMIŇSKA, B., MAREK, J., PETRÁČEK, K., POKORA, T., *Dějiny Středověku I.*, Praha 1968, s. 86 - 87.

⁶⁸ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 31 - 32.

⁶⁹ Concillium Germanicum primum. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 32.

⁷⁰ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 30 - 33.

2.2.2 Druhé období středověku

Ve druhé etapě nazývané raný středověk 700 - 1050 docházelo k hlubšímu pronikání křesťanství do Evropy. Bonifác a Karel Veliký vytvořili předpoklady pro vznik křesťanského západu tím, že pomohli uzavření svazku mezi univerzální římskou církví a franskou říší. Byly udržovány základní struktury germánského života. Církev převzala pod germánským vlivem agrární strukturu.⁷¹ Germánské právní pojetí pozemkového vlastnictví se projevilo v systému vlastnictví kostelů⁷² i duchovnímu (udílení svátostí, duchovní správa atd.) biskup jimi vůbec nemohl disponovat. Právo vlastnických kostelů ovládlo celý Západ, i románské země. Změnilo veškeré církevní zřízení a hlavně zapůsobilo na pastoraci a duchovní působení. Od Germánů přešlo do křesťanské středověké církve rozdělení na stav vyššího a nižšího kléru, které podporovala v církvi vláda šlechty. Germánská hodnost krále byla již v předkřesťanských dobách obklopena mystickým leskem. Sekulárnímu odůvodnění panovnické myšlenky sloužilo Pipinovo pomazání na krále, korunovace Karla Velikého i korunování Oty Velikého na krále a císaře. Sekulární pojetí královské moci vedlo ke vzniku ideje zemské církve. Panovníci sesazovali biskupy a volně nakládali s tzv. římským církevním vlastnictvím.⁷³ Je to stále období, kdy můžeme stále ještě hovořit o převaze císařství nad papežstvím.⁷⁴ Od roku 568 ohrožuje Řím kmen Langobardů, papež žádá o pomoc Byzanc a poté Franky. Franský majordomus Pipin Krátký zajišťuje pomoc a ochranu papeže. V roce 751 byl zvolen a od biskupa Bonifáce pomazán na krále (na doporučení papeže Zachariáše) držitel moci ve franské říši Pipin. Vlivem mocenského tlaku Byzantinců a Langobardů papež Štěpán II. požádal Pipina v roce 753 o vojenskou pomoc.⁷⁵ Pipin porazil Langobardy a „daroval“ papeži všechny středoitalské oblasti. Tím, že daroval určitá území svatému Petru, položil základ ke vzniku pozdějšího církevního státu.⁷⁶ Toto nové spojení bylo na základě podepsané smlouvy mezi Pipinem, jeho syny a papežem současně rušilo jakoukoli byzantskou nadvládu v Itálii.⁷⁷

⁷¹ Agrární struktura - obročnictví, farní rozdělení na venkově. Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 87.

⁷² Velkostatkáři stavěli na svých pozemcích kostely nebo kaple, nevzdávali se vlastnického práva na ně, nýbrž je považovali za svůj majetek, a na duchovního, který byl u takového kostela ustanoven, pohlíželi jako na svého sluhu, s nímž mohli nakládat podle své libosti. Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 65.

⁷³ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 87 - 88.

⁷⁴ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 7.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 34 - 35.

⁷⁶ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 107 - 108.

⁷⁷ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 35 - 36.

Karel Veliký (syn Pipina) v roce 773 porazil Langobardy, přitáhl do Říma, kde byl papežem s velkými poctami přivítán a poté mu obnovil všechny záruky, které dal jeho otec Pipin v roce 754. Pak položil smluvní listinu nejprve na hrob sv. Petra, aby tak naznačil hlavní účel výpravy: jako pomoc náměstkovi sv. Petra. Papež Hadrián I. mu přitom daroval sbírku církevních kánonů Dionisia Exigua, které se staly směrodatnou normou pro církevní uspořádání poměrů ve franské říši.⁷⁸ Karel spatřoval rozdíl mezi oblastí světskou a duchovní. Poté, co se seznámil s byzantskou ideou císařství, se považoval za strážce ortodoxie (pravověří) a pána franské církve. S církevními statky nakládal jako se světskými a z biskupů činil duchovní „velmože“ a pověřoval je státními úkoly.⁷⁹

Rozsah biskupství v říši franské i v oblastech severních a východních byl mnohem větší než v říši římské, kde hranice biskupství se kryly s obvodem města. Velkofarnosti z doby merovejské se začaly přeorganizovat na klasickou farní síť. Uvnitř diecéze spravovali více farností arcijáhni, kteří měli zpravidla kněžské svěcení. Arcijáhenství se dělila na menší jednotky - děkanáty. Byly obnoveny metropolitní zřízení. Obnoveny staré metropole a vytvořeny nové,⁸⁰ jejichž představeným papež posílá pallium. Tímto způsobem byla tím zajištěna práva Říma a byl spokojen i panovník Karel Veliký, který kladl tak velký důraz na dokonalý kontrolní systém.⁸¹ Byla vytvořena instituce vlastnických kostelů,⁸² která byla často zneužívána. Nové zlořády souvisely s rozvojem zřízení lenního. Majitelé kostelů začali vyžadovat od svých kněží, aby jim u příležitosti odevzdání statku spojeného s kostelem složili přísahu věrnosti. Činili si tak nárok na pozůstalost po zemřelém knězi a na užitky statku.⁸³

Na veškeré církevní jmění se vztahovala tzv. imunita.⁸⁴ Kostely požívaly právo azylu. Církev se přizpůsobila novým hospodářským formám. Když nemohla organizovat chudinskou péči z biskupského sídla, přenechala ji jednotlivým církevním

⁷⁸ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 36.

⁷⁹ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 114.

⁸⁰ Nové metropole byly vybudovány v Salzburk, Mohuč. Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 63.

⁸¹ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 62 - 63.

⁸³ O neblahých důsledcích, jež s sebou nesla instituce vlastnických kostelů se zmiňuje arcibiskup Agbard Lyonský ve spisku O správě církevního jmění. Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 65.

⁸⁴ Církevní jmění bylo vyňato z krajské správy, bylo osvobozeno jako korunní jmění od daňových břemen a mělo vlastní soudnictví. Král jmenoval pro každý církevní statek zvláštního světského funkcionáře (Vogt, advocatus), který dozíral, aby církevní poddaní přesně plnili povinnosti vůči králi, a zastupoval církevní statek před soudem i před veřejnou mocí jako jediný oprávněný plnomocník. Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 64.

ústavům, zvláště klášterům.⁸⁵ V italských a západofranských biskupských městech byla vydržována xenodochia a hospice. Církvi byl povětšinou darován majetek zatížený povinnostmi. V obyčeji byla smlouva na způsob darování doživotní renty tzv. prekaria.⁸⁶ Instituce prekarií omezovala hromadění půdy v rukou majitelů velkostatků, pomáhala jiným svobodným lidem k obživě.⁸⁷ Lidé závislí na církvi požívali výsad církevního velkostatku, imunity, tržního práva.⁸⁸

V 10. století a v 1. polovině 11. století dochází k úpadku státní (císařské) moci, což se začalo projevovat i v ohrožení papežství, které bylo vystaveno tlaku některých italských šlechtických rodů, jež se zmocnily vlády nad Římem a církevním státem. Těm krize císařství přišla vhod, aby mohly prosazovat své cíle. Toto období se označuje jako „temné staletí papežství“ (saeculum obscurum). Úpadek papežství měl vliv i na úpadek života církve, zvláště v Itálii a ve franské říši. U kléru se rozmáhala simonie,⁸⁹ nedodržel se celibát, byl úpadek klášterů.

V té době se Byzantská církev stále více vzdalovala od Říma a kráčela svou vlastní cestou. Propadla konzervatismu a tradicionalismu a její vývoj se zastavil na úrovni 6. - 7. století, na úrovni antiky. Zatímco u západního křesťanstva se projevuje určitý univerzalistický nadnárodní rys, byzantská církev má výslovně nacionální a státní charakter. Nikde nebyly národ a církev, církev a stát tak úzce spojeny jako tady. Císař je považován za náměstka Božího na zemi. Je světským veleknězem, nositelem veškerého práva. Ovládá církev v její věrouce, zákonodárství i správě. Tento césaropapistický systém zbavoval církev nezávislosti i důstojnosti. Zdatní císařové dynastie syrsko-isaurské (717 - 867) a makedonské (867 - 1027) ubránili sice těžce ohroženou říši před náporom arabských a slovanským a prokázali tak křesťanské civilizaci cennou službu, ale také více než jednou násilným a povážlivým způsobem zasáhli do nejnvtitnějších záležitostí církve.⁹⁰

⁸⁵ Mniši rozdělávali almužnu a jídlo velkému počtu chudých, udržovali útulky pro pocestné, nemocnice a domy pro malomocné, hospice na horských přechodech apod. Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 64.

⁸⁶ Instituce precaria znamenala, že majitel odevzdal církvi pozemky a vymínil si, že jich bude užívat až do smrti, že církev se postará o jeho pozůstalé apod. Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 65.

⁸⁷ Církev pomáhala středním a nižším vrstvám obyvatelstva propůjčením svých pozemků. Takovým způsobem umožnila mnohým svobodným lidem, aby se hospodářsky pozvedli a vyhnuli vysávání od svých šlechtických sousedů. Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 65.

⁸⁸ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 64 - 65.

⁸⁹ Získávání a udělování duchovního úřadu za peníze nebo jiné hmotné výhody. Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 86.

⁹⁰ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 42.

2.3 Počátky křesťanství v českých zemích

Počátky křesťanství u západních Slovanů je možné umístit už do doby před příchodem sv. Cyrila a Metoděje. Prvními hlasateli evangelia u českých a moravských kmenů byli kněží z Bavor, kde se křesťanství ujalo už v 7. století díky iroskotské misii. Do Čech pronikla misie z Řezna a na Moravu z Pasova. Existuje ojedinělá zpráva letopisů fuldských o křtu „čtrnácti normanských vévodů i s jejich lidmi“ v roce 845 snad v Řezně.⁹¹ Přesto však vývojový předěl v obrácení Slovanů na našem území přichází až prostřednictvím řeckých bratří Konstantina (Cyrila) a Metoděje, kteří zde působili od roku 863. Šlo o velmi významnou událost církevně-politickou, které směřovala jak k podpoření svrchovanosti Velké Moravy, k upevňování vnitřní politické a hospodářské moci, tak k náboženské a mravní obnově země. Do slovanského jazyka přeložili nejen Bibli a bohoslužebné texty, ale rovněž přeložili a upravili právní prameny „Zákon sudnyj ljudem“⁹² a posléze Metoděj sám, již jako arcibiskup diecéze panonsko-moravské, přeložil Nomokánon,⁹³ jímž chtěl položit pevný právní základ pro výstavbu církve na Moravě.⁹⁴

Stát byl ochráncem církve, protože evangelizace národa byla považována za prospěch státu. Život církve silně ovlivnily majetkové poměry. Církev byla zcela závislá na zakladatelích kostelů, far a klášterů. Podle germánského právního řádu, který se uplatňoval ve Velkomoravské říši, byly hradské a později i městské a venkovské kostely budovány panovníky a později i šlechtou a městy. Majitelé kostelů financovali investiční i provozní náklady a hmotné zabezpečení duchovních z desátků, které odváděli poddaní.⁹⁵

V roce 973 bylo založeno pražské biskupství jako sufragán Mohuče. Pražský biskup byl vysvěcen až o tři roky později. Od knížete Boleslava II. byl obdarován statky

⁹¹ Srov. KADLEC, J., *Přehled českých církevních dějin 1.*, Praha 1991, s. 9 - 10.

⁹² Zákon sudnyj ljudem není ani systematický, ani úplný a představuje výpomocný kodex k doplnění právního řádu již existujícího. Kromě trestů stanovených na těžké zločiny najdeme tu články týkající se soudních svědků, rozdělování válečných kořistí, práva asyly v kostelích a nerozlučitelnosti křesťanského manželství. Normy obsažené v Zákonu sudném měly tedy velký význam praktický a ovlivnily v značné míře veřejný i soukromý život našich předků. Srov. KADLEC, J., *Přehled českých církevních dějin 1.*, Praha 1991, s. 19 - 20.

⁹³ Nomokánon je sbírka církevně právních předpisů podle tzv. Synagoge Jana Scholastika jímž chtěl položit pevný právní základ pro výstavbu církve na Moravě. Srov. KADLEC, J., *Přehled českých církevních dějin 1.*, Praha 1991, s. 27 - 28.

⁹⁴ Srov. KADLEC, J., *Přehled českých církevních dějin 1.*, Praha 1991, s. 18 - 28.

⁹⁵ *Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu státu k církvím a k systému financování* [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Historie-cirkevniho-majetku.pdf

určenými ke své obživě a k vydržování svého dvora. Tyto statky byly považovány za neomezené vlastnictví pražského biskupství. Při zřízení olomouckého biskupství dostal olomoucký biskup statky od knížete Vratislava II.

V některých obdobích, zejména za vlády některých Přemyslovců byl však vztah biskupa ke králi chápán jako feudální lenní vztah. Biskup byl závislý na knížeti, kněží na zakladatelích kostelů a far.⁹⁶

Kláštéry byly zakládány a budovány zpočátku většinou panovníky a později i šlechtou. Hmotné zajištění klášterů bylo z desátků, darů a podílů z knížecích důchodů, později byly obdarovávány statky určenými k jejich obživě.

V této první etapě vývoje církve u nás bylo založeno pražské, olomoucké biskupství a byly zakládány kláštéry. Církví svěřená půda byla obdělávána, vlastnické vztahy nebyly ujasněny a majitelé kostelů i zakladatelé klášterů měli velký vliv na život a chování kněží a řeholníků.

Pod vlivem reformního hnutí papeže Alexandra III., provádějícího usnesení 2. lateránského koncilu (1139), byly na našem území církevní objekty přiznány za vlastnictví církvi. Panovník, který přišel o tyto objekty, často začal uvalovat na církev vyšší i mimořádné daně.⁹⁷

2.4 Třetí období středověku rozkvět církve

Třetí etapa, která v dějinách středověku bývá označována jako vrcholný středověk, je charakteristická obrácením poměru sil, osvobození církve od světské moci a vlivu panovníků. Papežství nabylo převahy nad císařstvím a nastal velkolepý rozmach církevního života.⁹⁸ Za Inocence III. se papežství stalo světovládnou institucí. Národy křesťanského západu se sjednotily pod vedením církve.⁹⁹ Synoda v Sutri v roce 1046 znamenala vrchol a zároveň obrat v císařské moci v církvi.¹⁰⁰ Byl učiněn důležitý krok v tom, že byly stanoveny meze římské šlechty, která půl druhého století ovládala papežství. Začal proces osvobozování se církve (papežství) z nemístného zasahování světské moci do vnitřních církevních záležitostí. Toto se dalo především ze strany

⁹⁶ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 12.

⁹⁷ Srov. *Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu státu k církvi a k systému financování* [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Historie-cirkevního-majetku.pdf.

⁹⁸ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 7.

⁹⁹ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 88.

¹⁰⁰ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 110.

německé královské a císařské moci. Tento zápas vrcholí za papeže Řehoře VII. Hildebranta. V té době v Římské říši vládl Jindřich IV. Papež vznesl požadavek, aby se římský král vzdal práva jmenovat a uvádět do funkce biskupy. Tomuto požadavku se král vzepřel a na římském sněmu ve Wormsu poštvál proti papeži biskupy a Řehoř VII. byl prohlášen za sesazeného. Papež na to odpověděl exkomunikací Jindřicha a zprostil jeho poddané slibu věrnosti. Knížata dala králi v roce 1076 ultimátum, že věc s Římem musí do roka urovnat. Král se vydal na kajícíckou cestu do italské Canossy. Vztahy mezi oběma stranami byly i nadále napjaté.¹⁰¹ V roce 1122 byl uzavřen Konkordát wormský, který řešil otázku oddělení církve od státu, panovníkovi připadla světská investitura a papeži duchovní investitura. Vazba církve na stát ale byla silná a přetrvala až do francouzské revoluce a velké sekularizace v roce 1803. Řehoř VII. Ve svém spisu staví na konstantinopolské donaci a nárokuje si papežství nad světským panstvím.¹⁰²

Kolem roku 1300 bylo dosaženo vrcholu. Bonifác VIII. shrnuje mocenské nároky církve v bule Unam Sanctam, není je však schopen prosadit je proti francouzskému králi Filipu Sličnému. Papežská politika je odsouzena k nezdaru a začíná další období.¹⁰³

2.4.1 Rozrůstání církevního majetku v českých zemích

Na počátku 12. století se do českých zemí dostaly řády benediktinů, premonstrátů a cisterciáků. Na Moravě působil od roku 1140 jako olomoucký biskup Jindřich Zdík, který se stal významnou osobností církevních dějin.

Od roku 1204 (dědičný královský titul) země bohatla a s ní i církvev. Získávání církevního majetku z velké části souviselo s politickými poměry, s charakterem vztahů církve a státu. V dobách velice příznivých vztahů mezi oběma subjekty dochází k posilování církevního vlivu i ekonomického zázemí. Doba, která je tím charakteristická je vláda krále „železného a zlatého“ Přemysla Otakara II. a vláda císaře a krále Karla VI., během níž církvev získává asi největší ekonomický díl.¹⁰⁴

K vrcholnému rozsahu církevního majetku v českých zemích došlo za císaře a krále Karla IV. Mezi státem a církví byla navázána nejužší spolupráce. Karel IV. byl

¹⁰¹ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 134 - 136.

¹⁰² Srov. Tamtéž, s. 136 - 137.

¹⁰³ Srov. Tamtéž, s. 88.

¹⁰⁴ Srov. *Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu státu k církvi a k systému financování* [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Historie-cirkevniho-majetku.pdf .

velmi zbožný panovník, v moci a bohatství církve viděl také oporu svých politických cílů.¹⁰⁵ Zakládal kláštery a jiné církevní instituce. Zásahy do církevní organizace Čech, do počtu, struktury a funkce církevních institucí (od let 1350 - 1351) byly podřízeny jedinému cíli a to vytvořit z Českého království vzorný stát a středisko trvalé lucemburské císařské moci.¹⁰⁶ Pražské biskupství bylo povýšeno na arcibiskupství,¹⁰⁷ prvním pražským arcibiskupem se stal Arnošt z Pardubic,¹⁰⁸ po něm následovali Jan Očko z Vlašimi a Jan z Jenštejna.¹⁰⁹ Na půdě, kterou církve vlastnily, se často stavěly gotické kostely a jiné církevní stavby. S církevním rozkvětem však postupně docházelo i k neblahému vlivu sporů o papežský post, ale začínaly se projevovat i první známky vnitřní krize. Podle některých historiků tehdy patřila církvi asi třetina veškeré půdy v Čechách.¹¹⁰ Na dalším vývoji poměrů mělo silný vliv narůstající sociální napětí. Lze pozorovat častější sklon k násilnostem proti církvi jak u zemanů, šlechty a měst vůči rozsahu církevního majetku. Vše vyvrcholilo na počátku století následujícího století za vlády Václava IV.¹¹¹

2.5 Čtvrté období středověké církve a rozpad západní jednoty

V posledním období tzv. pozdního středověku nastává rozklad středověkého universalismu.¹¹² Vznikají národní státy v čele s Francií, které se vymykají z jednotného vedení císaře a papeže. Jednotná kultura ustupuje individualismu. Páni si činí právo na biskupská práva a zakládají svou zemskou církevní svrchovanost. Projevuje se konciliarismus, což je snaha nahradit hierarchickou strukturu církve demokratickou. Rozdělením církve v 16. století pozbyl Západ duchovní pouto a jednotu tím zanikla.¹¹³

¹⁰⁵ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin III.*, Olomouc 2007, s. 211.

¹⁰⁶ Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., *Svět české středověké církve*, Praha 2010, s. 172 - 175.

¹⁰⁷ Bulou *Ex superne providencia maiestatis* z 30. dubna 1344. Srov. *Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu státu k církvím a k systému financování* [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Historie-cirkevního-majetku.pdf.

¹⁰⁸ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin III.*, Olomouc 2007, s. 215 - 216.

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž, s. 287.

¹¹⁰ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 13.

¹¹¹ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin III.*, Olomouc 2007, s. 379.

¹¹² Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 7.

¹¹³ Srov. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, s. 88 - 90.

2.5.1 Majetkové poměry v církvi od 14. století do počátku 15. století v českých zemích

V důsledku vypuknutí schismatu v církvi roku 1378 a sociálního napětí jak ve společnosti, tak uvnitř církve se stupňovala kritika negativních jevů v církvi ze strany různých nespokojenců a reformátorů, mezi nimiž zaujal vedoucí postavení Mistr Jan Hus, který kritizoval nešvary církve.¹¹⁴ Po jeho odsouzení a upálení došlo v Praze roku 1419 k vypuknutí husitských bouří, které zachvátily celou zemi.¹¹⁵ Ty nakonec připravily stát i církve o dosavadní bohatství. Hospodářské škody způsobené českým zemím revolucí byly značné. Bylo zničeno mnoho hmotných statků, byl ochromen do značné míry všechn hospodářský život země. V Čechách zůstaly církvi jen ty majetky, které se nacházely v krajích, kde se udržela katolická šlechta a města. Král Jiří z Poděbrad se pak v rámci zklidňování rozháraných poměrů v Čechách zasadil o vrácení jmění některých klášterů. Pražské arcibiskupství přišlo prakticky o všechny statky. Arcibiskupství zůstalo dlouho neobsazené a první arcibiskup musel žít ze jmění vlastního řádu. Nakonec král Ferdinand I dal roku 1562 pražskému arcibiskupovi roční důchod, aby přispěl k ekonomickému zotavení církve v Čechách.¹¹⁶

Za husitských válek církve přišla nejen o stavby¹¹⁷ a kulturní a historické památky,¹¹⁸ ale i o značnou část půdy, lesa, kterou získala ve válkách jak stávající, tak nová šlechta. Majetek, který byl za dob husitských válek církvim rozebrán, se již církvi nevrátil, na což navazuje zánik několika klášterů, které neměly dostatek financí na jejich údržbu. Jedině olomoucké biskupství si zachovalo svůj majetek vcelku neporušený, a mohlo se stát novou baštou katolictví.¹¹⁹

Náboženské spory v Českých zemích pokračoval i v dalších obdobích a to za vlády Vladislava II. (1471 - 1516). Spory dospěly až k vypuknutí tzv. pražské defenestrace roku 1483. Ve všech třech pražských městech byly útokem vzaty radnice a katoličtí konšelé uvězněni, ztýráni a někteří zabiti. Tento krvavý čin uzavřel husitské války, když roku 1485 došlo k uzavření tzv. kutnohorské smlouvy mezi husity

¹¹⁴ Srov. ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin IV.*, Olomouc 2008, s. 23 - 24.

¹¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 49.

¹¹⁶ Srov. *Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu státu k církvim a k systému financování* [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z:

http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Historie-cirkevniho-majetku.pdf .

¹¹⁷ Bylo zničeno 170 klášterů a několik set kostelů. Srov. KADLEC, J., *Přehled českých církevních dějin I*, Praha 1991, s. 248.

¹¹⁸ Srov. KADLEC, J., *Přehled českých církevních dějin I*, Praha 1991, s. 248.

¹¹⁹ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin IV.*, Olomouc 2008, s. 171.

a katolíky. Kutnohorská smlouva lidem umožňovala svobodně si vybrat mezi katolíky a mezi husity.¹²⁰ V závěru 15. století se do náboženského života začala zapisovat i původně sekta – Jednota bratrská, která si získala postavení v následujícím století.¹²¹

2.6 Období církevního novověku

Charakteristickým znakem nové doby je zeslabení vlivu církve na život evropských národů, duchovní a náboženská revoluce. Rozmanité druhy víry, křesťanství a církve stojí ve skutečném životě vedle sebe, aniž by jeden druh měl výsadní právo. Období církevního novověku bývá rozlišeno do tří fází:

První fáze - boj proti katolicismu (od první poloviny 15. století do konce 17. století)

- 1 Reformace.
- 2 Církevní reformace a náboženské války.
- 3 Barokní doba v Evropě.
- 4 Světová misie.

Druhá fáze - boj proti křesťanství (osvícenství).

Třetí fáze - boj proti náboženství a obrana církve semknuté kolem papežství

- 1 Devatenácté století.
- 2 Dvacáté století.
- 3 Misie v nové době.¹²²

2.7 Majetkové poměry v českých zemích od 17. století

Náboženské i politické rozepře v českém státě od počátku 17. století postupně narůstaly a přerostly v celoevropský ozbrojený konflikt.¹²³ Mezi lety 1618 - 1620 dochází v českých zemích ke stavovskému povstání. Císařská armáda porazila stavovská vojska dne 8. listopadu 1620 v bitvě na Bílé Hoře. Po vítězství na Bílé hoře se vlády v českých zemích ujal Ferdinand II., který začal trestat účastníky povstání. Byl zrušen majestát, dochází ke konfiskaci majetku, které provází další opatření, která měla za cíl sjednotit

¹²⁰ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin IV.*, Olomouc 2008, s. 166.

¹²¹ Srov. Tamtéž, s. 191.

¹²² Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve III.*, Olomouc 1993, s. 312.

¹²³ Srov. KNOZ, T. *Pobělohorské konfiskace: moravský průběh, středoevropský souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006, s. 14.

poddané ve víře.¹²⁴ V roce 1627 vydává Ferdinand II. rekatolizační patent, ve kterém prohlašuje katolické vyznání za jediné povolené. V témže roce bylo vydáno Obnovené zřízení zemské, kde mimo jiné Ferdinand II. výslovně zakazuje komukoliv z prelátů, duchovních nebo jimi ustanovených úředníků bez povolení císaře a jeho dědiců, králů českých zastavovat, prodávat, darovat nebo jinak zcizovat církevní majetek.¹²⁵ Pobělohorské konfiskace byly procesem, který přímo nebo zprostředkovaně zasáhl celou společnost bělohorského období města a měšťany, duchovní nekatolických církví a příslušníky nekatolických náboženských společností a široké masy poddaných.¹²⁶ Většina konfiskovaných statků byla odevzdána katolické šlechtě, ochotné ke spolupráci s císařem a církví.¹²⁷ Církev požadovala vrácení všech statků, které ztratila za posledních dvě stě let, ale císař jí nevyhověl. Protože však na druhé straně viděl, že se církev bez podpory státu neobejde, opatřil jí peněžní prostředky. Náhradou za neuskutečňovanou restituci panovník slíbil, že bude odevzdávat 15 krejcarů do rukou arcibiskupovi pražskému.¹²⁸

Po ukončení třicetileté války začal císař Ferdinand III. Habsburský uplatňovat proti nekatolíkům ostřejší metody, čímž ještě za své vlády docílil toho, že se katolická církev stala dominantní církví. V roce 1641 vydal císař Ferdinand III. tzv. placetum regium, jímž vázal publikování papežských bul na předchozí královský souhlas a tím vytvořil podmínky pro izolování církve v habsburských zemích od Svatého stolce a podřízení církve státním zájmům.

2.7.1 Vývoj církevního majetku a jeho správy v českých zemích

Za dob vlády habsburské monarchie v 18. a i v 19. století docházelo k silnému omezování moci církve. Císař Karel VI. chápal svůj vztah k církvi jako moc „oficium supremi advocati et protectoris ecclesiae“. V roce 1723 zakázal církvi získávat nemovitosti.

V dalším období nastoupila na trůn Marie Terezie, ta začala centralizovat a byrokratizovat správu zemí, v nichž vládla. Bojovala za to, aby poddaní přijali

¹²⁴ Srov. KNOZ, T., *Pobělohorské konfiskace: moravský průběh, střeoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006, s. 623 - 624.

¹²⁵ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin IV.*, Olomouc 2008, s. 377.

¹²⁶ Srov. KNOZ, T., *Pobělohorské konfiskace: moravský průběh, střeoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006, s. 24 - 25.

¹²⁷ Srov. Tamtéž, s. 632.

¹²⁸ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin IV.*, Olomouc 2008, s. 394.

katolickou víru a vydala mnoho patentů, které se dotýkaly církevního života. Církev dala pod státní dozor, zejména správu diecézního a řádového jmění.¹²⁹ Církevní nadace byly dány školám či armádě. Zádušní majetek byl zatížen kontribucí.¹³⁰ V tomto období již církev nebyla respektována jako duchovní moc, ale byla brána jako instituce, která je plně pod kontrolou státu.

Další změny přišly s nástupem Josefa II., který zvýšil státní dozor nad církví. Zavedl do josefínského státního práva ustanovení, že „církevní statky nepřestaly být statky státními.“ Církevním orgánům ponechal jen řízení jejich hospodářského provozu pod státním dohledem tak, aby byly církevní statky spravovány a užívány přesně podle přání panovníka. Dne 13. října 1781 vydal tzv. toleranční patent, který obsahuje, ustanovení, že prioritní postavení má i nadále katolické vyznání.¹³¹ Poté provedl rozsáhlou sekularizaci církevního majetku. V roce 1781 začal rušit všechny kláštery, které se nevěnovaly veřejně prospěšným činnostem. Mezi lety 1782 - 1787 zrušil 71 mužských a ženských klášterů. Jméni zrušených klášterů bylo převedeno do zemských náboženských fondů, později přeměněných v Náboženské matice. Ty byly zemskými státními fondy spravovanými ve prospěch církve a z nich byla financována výstavba venkovských kostelíků a far a dorovnání platů kněží v chudých farnostech. Císař tyto fondy založil jako náhradu za zrušení desátků.¹³² V rámci politiky „josefinismu“ došlo v druhé polovině 18. století také k reorganizaci církevní správy.¹³³ Zdokonalení farního systému mělo sloužit nejen potřebám církve, ale i státu. Církev se dostala pod kontrolu státu a z kněží se stali státní úředníci. Závislost farářů na státu zvyšovalo to, že jim stát zajistil existenční minimum.

V roce 1809, díky nařízení Františka II., musela církev odevzdat do státních rukou všechno zlato a stříbro z kostelů za účelem získání financí na války. Tímto krokem přišla církev o velké množství majetku.

Roku 1811 byl přijat občanský zákoník, díky němuž se církev mohla nazývat vlastníkem majetku, který spravovala. Tato vlastnická práva byla stvrzena zápisem do

¹²⁹ Srov. KALNÝ, M. *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 14.

¹³⁰ Zádušní majetek byl zdaněn stejně jako půda panská. Srov. *Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu státu k církvím a k systému financování* [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z: http://www.klasteryssibrod.cz/_d/Historie-cirkevního-majetku.pdf .

¹³¹ Povoleno bylo evangelické církve augsburského a helvetského vyznání a pravoslavné církve. Srov. KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991, s. 160 - 161.

¹³² Srov. KALNÝ, Mojmír., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 15.

¹³³ Již roku 1777 byla jižní část olomoucké diecéze přeměněna na biskupství brněnské a samotné Olomoucké biskupství bylo povýšeno na arcibiskupství, v roce 1785 vznikla oddělením části pražského arcibiskupství diecéze českobudějovická. Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991 s. 165.

pozemkových knih. Dalším důležitým mezníkem byla revoluce roku 1848, která přinesla daleko uvolněnější vztahy mezi církví a panovníkem.¹³⁴ Konkordátem byla církev znovu uvedena do správy svého majetku a zbavena přísného státního dohledu.

Roku 1849 vydal František Josef I. zákon, díky kterému mohly církve svobodně spravovat své záležitosti a své instituce.¹³⁵

Konkordát z roku 1855 vyhlášený císařským patentem č. 195/1855 ř. z. zaručoval církvi právo volně nabývat a spravovat církevní majetek, avšak k jeho zcizení se požadoval souhlas papeže a panovníka.¹³⁶ Jméni náboženského a studijního fondu bylo prohlášeno za vlastnictví církve s tím, že je bude jejím jménem spravovat stát. Toto ustanovení platilo až do roku 1874. V roce 1874 se církev zákonem č. 50/1874 ř. z. znovu dostala pod přísný státní dohled,¹³⁷ zejména ve správě svého majetku, církev je znovu zcela závislá na státních úřednících. Církevní majetek byl prvotně účelový, musel sloužit veřejnosti.¹³⁸

2.7.2 Pozemkové reformy po první a druhé světové válce

Nově vzniklá Československá republika převzala od rakouské církve zákonodárství. Církvi se dostávalo stejné ochrany jako jakékoliv jiné veřejně prospěšné organizaci.¹³⁹ V roce 1919 byla uskutečněna velká pozemková reforma, jejímž cílem bylo především omezit šlechtické velkostatky a následně půdu přidělit drobným zemědělcům, maloročníkům a bezzemkům.¹⁴⁰

Pozemková reforma byla provedena dle tří předpisů¹⁴¹:

¹³⁴ Srov. ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin IV.*, Olomouc 2009, s. 30.

¹³⁵ Srov. *Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu státu k církvím a k systému financování* [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Historie-cirkevniho-majetku.pdf.

¹³⁶ Byl to dualismus moci státní a církevní. Srov. *Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu státu k církvím a k systému financování* [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Historie-cirkevniho-majetku.pdf.

¹³⁷ Majetek ve vlastnictví katolické církve podléhal „zvýšenému státnímu dozoru“. Srov. VALEŠ, V., *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2009, s. 9.

¹³⁸ Srov. VALEŠ, V. *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2009, s. 9.

¹³⁹ Srov. KALNÝ, M. *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 16.

¹⁴⁰ KUKLÍK, J. a kol., *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*, Praha 2011, s. 32.

¹⁴¹ Srov. *Rozsah původního církevního majetku* [online]. [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/assets/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/Rozsah-p_8230_vodnVho-cVrkevVho-majetku_1.doc.

- Zákonem č. 215/1919 Sb. z. a n., o zabrání velkého majetku pozemkového, ze dne 16. 4. 1919. Tento zákon byl nazýván „záborový zákon“, určoval zabrané pozemky.
- Přídělový zákon č. 81/1920 Sb. Tento zákon přerozděloval majetek v záboru novým majitelům.
- Náhradový zákon č. 329/1920 Sb. z. a n., o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový, ze dne 8. 4. 1920.¹⁴²

Změny ve vlastnických právech postihly i církevní majetek.¹⁴³ U části půdy bylo odloženo provedení záboru na pozdější dobu. To vedlo k nejasnosti, kdo je vlastníkem půdy, která podléhala odloženému záboru. Nejvyšší správní soud rozhodl dne 14. dubna 1927 usnesením, že zábořem nepřešlo vlastnické právo na stát. Církev tedy i nadále hospodařila na těchto nemovitostech podléhajících záboru.¹⁴⁴ V roce 1933 byla pozemková reforma předčasně ukončena.¹⁴⁵ Roku 1934 byla uzavřena dohoda s vratislavským arcibiskupstvím o způsobu provedení pozemkové reformy na statcích arcibiskupství.¹⁴⁶

V době nacistické okupace byly církevní nemovitosti zkonfiskovány.¹⁴⁷ Majetek především v pohraničních oblastech byl obsazován a od té doby až do konce války roku 1945 spadal pod Velkoněmeckou říši.

Po skončení druhé světové války se Československá republika ocitla pod silným vlivem komunistické ideologie. Docházelo k velkým majetkovým změnám. V roce 1945 byla vydána řada prezidentských dekretů¹⁴⁸, které měly řešit navrácení

¹⁴² Za majetek, jehož se týkala prvorepubliková pozemková reforma, byla vyplácena určitá náhrada, byť její výše nebyla adekvátní. Srov. *Rozsah původního církevního majetku* [online]. [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: http://www.mkr.cz/assets/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/Rozsah-p-8230_vodnVho-cVrkevnVho-majetku_1.doc.

¹⁴³ Do záboru spadlo: Arcibiskupství olomouckému, biskupství vratislavské, Řád německých rytířů, metropolitní kapitula sv. Václava v Olomouci, Podpůrný spolek olomoucké arcidiecéze, založený a dotovaný arcibiskupem Fürstenberkem, premonstrátský klášter v Nové Říši, augustiniánský klášter sv. Tomáše v Brně, dominikánský klášter ve Znojmě, dómská kapitula na Petrově v Brně, brněnské biskupství. Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin VII.*, Olomouc 2010, s. 77.

¹⁴⁴ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 16.

¹⁴⁵ KUKLÍK, J. a kol., *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*, Praha 2011, s. 40.

¹⁴⁶ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 17.

¹⁴⁷ Srov. VALEŠ, V., *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2009, s. 11.

¹⁴⁸ 1. Dekret prezidenta republiky o národní správě majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a o neplatnosti některých majetkových jednání z doby okupace (19. 5. 1945), 2. Dekret prezidenta republiky o konfiskaci a rozdělení pozemkového majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů (21. 6. 1945), 3. Dekret prezidenta republiky o osídlování konfiskovaných pozemků (20. 7. 1945), 4. Dekret prezidenta republiky o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondu národní obnovy

zkonfiskovaného majetku.¹⁴⁹ Církev se dožadovaly vrácení neprávem zabaveného majetku. Dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. měl být církvím vrácen zkonfiskovaný majetek, ale ve skutečnosti k navrácení majetku vůbec nedošlo. Dekret neřešil válečné a poválečné majetkoprávní vztahy definitivně, měl pouze zajistit určitou právní jistotu v těchto vztazích.¹⁵⁰

2.7.3 Nástup komunistické moci a jeho vliv na církevní majetek

Od voleb roku 1946 se stala hlavní monopolistickou silou v Československu komunistická strana. Pro církev to neznamenovalo nic dobrého, docházelo k řadě napjatých vztahů. Komunistická strana vymezila v církevní politice hlavní dva úkoly:

1. Zlomit politický vliv církve.
2. Zlepšit postavení rolníků pozemkovou reformou včetně konfiskace církevní půdy a rozšiřovat politickou výchovu prostřednictvím zestátněného školství a osvěty.¹⁵¹

Zásadní proměnu pro církev znamenal zákon č. 142/1947 Sb. o revizi první pozemkové reformy z roku 1919.¹⁵² Po 25. únoru 1948 komunisté tento zákon nerespektovali a protiprávně konfiskovali majetek bez náhrady. Způsob realizace byl stanoven vládním nařízením č. 194/1947 Sb., o soupisu pozemkového majetku pro revizi první pozemkové reformy a o jejím vyznačení ve veřejných knihách. Cílem bylo zestátnit všechny zemědělské a lesní celky větší než 50 ha. Vlastníkům bylo ponecháno pouze 50 ha. Majetek státu, zemí, okresů a obcí revizi pozemkové reformě nepodléhal.¹⁵³

(25. 10. 1945). Srov. VAŠKO, V., *Neumlčená kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I.*, Praha 1990, s. 37.

¹⁴⁹ Srov. VAŠKO, V., *Neumlčená kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I.*, Praha 1990, s. 37.

¹⁵⁰ KUKLÍK, J. a kol., *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*, Praha 2011, s. 43.

¹⁵¹ Srov. KAPLAN, K., *Stát a církev v Československu: v letech 1948-1953*, Brno 1993, s. 19 - 21.

¹⁵² Ve vládě schválil parlament 11. července 1947, vyvlastnění se uskutečnilo z velké části až po 25. únoru 1948. Srov. KAPLAN, K., *Stát a církev v Československu: v letech 1948-1953*, Brno 1993, s. 17.

¹⁵³ Srov. *Rozsah původního církevního majetku* [online]. [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/assets/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/Rozsah-p-8230_vodnVho-cVrkevnVho-majetku_1.doc.

Církevní představitelé byli proti zákonu, protože se vztahoval i na půdu církevní. Všechny protesty však byly marné.¹⁵⁴ Rozloha církevního majetku, kterého se týkala první pozemková reforma, činila 177 673 ha. Po záboru a rozdělení zůstalo 5 203 ha.¹⁵⁵

V roce 1947 byla rovněž sestavena Národní kulturní komise, jejímž účelem bylo spravovat majetek zámeckých kaplí či vysídlených a často i vydrancovaných klášterů náležících řeholním řádům. Majetky, nad kterými měla komise dohled, byly v období předchozích let převedeny do vlastnictví státu. Snahy o vytlačení církve ze života obyvatel se pomalu stupňovaly s nástupem totalitního režimu.¹⁵⁶

Další změna, která nastala v majetkových vztazích, byla druhá pozemková reforma, kterou upravoval zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě. V této nové pozemkové reformě byly církvi znárodněny veškeré zemědělské a lesnické pozemky, které byly menší než 50 ha. Církve touto pozemkovou reformou měly přijít o všechnen svůj majetek, vlastnily jen fary, kostely, farní zahrady do 1 nebo 2 ha.¹⁵⁷ Zákon se nevztahoval na půdu, která patřila státu, státním podnikům, fondům a územním samosprávám.

Oba zákony o pozemkové reformě (č. 215/1919 Sb. a č. 46/1948 Sb.) stanovovaly, že majetky, které byly církvím zabaveny a které sloužily k jejímu ekonomickému zajištění a k zajištění duchovních, měly být vykompenzovány finanční náhradou.¹⁵⁸ K této kompenzaci došlo jen z části a to při prvorepublikové pozemkové reformě, kdy byla vyplácena určitá náhrada, byť její výše nebyla adekvátní k zabavenému majetku.¹⁵⁹

Stát, který měl zájem na tom, aby měl církev plně pod kontrolou, jako následující, dalo by se říci vstřícný krok, vytvořil nový zákon č. 218/ 1949 Sb.

¹⁵⁴ V lednu 1948 začaly rolnické komise parcelaci půdy provádět, a to včetně půdy církevní. Představitelé arcibiskupství v Olomouci, které bylo postiženo první, zaslali Gottwaldovi 9. února 1948 telegram proti „nespravedlivému, násilnému a nezaslouženému zabrání arcibiskupských statků“. Následovaly protesty dalších diecézí a byly stejně neúčinné. Srov. KAPLAN, Karel. *Stát a církev v Československu: v letech 1948-1953*, Brno 1993, s. 17.

¹⁵⁵ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 17.

¹⁵⁶ Například v březnu 1948 stát dočasně uvalil nucenou správu na ostravský ústav salesiánů, s tím, že jsou údajně nevyhovující podmínky pro mládež, do jiných řádových domů byly dosazovány inspekční komise.

¹⁵⁷ Srov. *Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu státu k církvím a k systému financování* [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z:

http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Historie-cirkevního-majetku.pdf

¹⁵⁸ Srov. *Rozsah původního církevního majetku* [online]. [cit. 2013-10-02]. Dostupné z:

http://www.mkcr.cz/assets/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/Rozsah-p-8230_vodnVho-cVrkevnVho-majetku_1.doc

¹⁵⁹ Srov. VALEŠ, V. *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2009, s. 11.

o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, na něž navazuje vládní nařízení č. 219/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církve římskokatolické státem. Od přijetí tohoto zákon se zúžila ekonomická základna církve jen na sbírky a státní příspěvky. Ze státních příspěvků se měly hradit osobní požitky duchovních, cestovní a stěhovací výlohy, sociální dávky a věcné náklady spojené s výkonem bohoslužeb, jiných náboženských úkonů a s církevní administrativou. Ve skutečnosti však byly věcné náklady a náklady na církevní administrativu hrazeny jen částečně. Stát převzal dozor nad církevním majetkem a převzal všechny veřejné i soukromé patronáty nad kostely a jinými církevními ústavami. Stát také převzal náklady na vydržování učilišť a ústavů pro výchovu duchovních.¹⁶⁰

Představitelé režimu si byli dobře vědomi významu řádů a řeholí pro život a působení církve, a proto byly podniknuty opatření k likvidaci řádových domů. Zásahy proti řeholníkům byly označeny jako akce „K“. Roku 1950 došlo k zabavení majetků řeholních řádů pro účely státní správy a jejich členové a představitelé byli internováni do centralizačních klášterů. Majetek byl nejčastěji využit pro armádní účely. Zákony komunistické moci se vztahovaly na všechny církve, náboženské společnosti a sekty.¹⁶¹

2.7.4 Církevní majetek před 25. únorem 1948

Majetek katolické církve byl nashromážděn různými způsoby, ve všech případech byl však účelově vázán. Majetek byl strukturován a rozdělen do mnoha subjektů. V každém subjektu byly rozlišeny dva základní okruhy církevního majetku:

1. Věci posvátné. Sem patřily věci bezprostředně určené pro bohoslužbu (chrámy, oltáře, kalichy, patény, bohoslužebná roucha, monstrance, zvony atd.).
2. Jmění církve. To byly věci, které poskytovaly ekonomické zabezpečení chodu kostelů či výživu duchovních.
 - a) Jmění zádušní - jmění jednotlivého chrámu, které sloužilo k zachování a opravě budovy chrámové a k zabezpečení bohoslužebného provozu.
 - b) Obročí duchovní, kongura - určeno k výživě duchovního konkrétního chrámu.

Církevní majetek byl evidován v pozemkových knihách na ten subjekt, který určoval svým názvem, pro jakou část nákladů je výnos tohoto majetku určen. V pozemkových

¹⁶⁰ *Studie OI č. 1: církev a majetek I* [online]. [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/studie-oi-c-1-cirkve-a-majetek-i/>.

¹⁶¹ Srov. KAPLAN, K., PALEČEK, P., *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008, s. 31 - 32.

knihách byly vedeny různé názvy subjektů například benefícia, kostel, záduší, nadace atd. Tím bylo určeno, že majetek toho subjektu bude sloužit pro ten daný účel (např. majetek kostela sloužil na opravu kostela).¹⁶²

Základní rozhodování o majetku vždy konal ten subjekt, který byl vlastníkem. Tento majetek byl pro něj zdrojem financí. Zápisy do pozemkových knih byly činěny přibližně od 70. let 19. století a jsou výsledkem snahy státu o ucelenou evidenci vlastnických vztahů k nemovitostem.¹⁶³ Zároveň byl zaveden tzv. intabulační princip, tedy právo přecházelo teprve zápisem do pozemkové knihy. Zápisy církevních vlastníků provázely spory, nikoliv ze strany státu, nýbrž především ze strany patronů kostelů. Vzhledem ke svým povinnostem udržovat stav objektu však byl tento ekonomický zájem i na jejich straně. Po rozhodnutí soudu byl zápis uveden do souladu se skutečností.¹⁶⁴

Vlastnictví se řídilo předpisy soukromého práva, ale i veřejnoprávní regulací. V případě katolické církve se však jednalo o zvláštní druh omezení na základě zákona č. 50/1874 ř. z. o vnějších poměrech církve katolické. Na zákon navazovaly další předpisy, především nařízení ministerstva kultury č. 162/1860 ř. z., o zcizení a zatížení katolických kostelů, obročí a duchovních ústavů a nařízení ministerstva spravedlnosti č. 175/1860. Podle zmíněného zákona platilo, že žádný majetek církevní at' kostelní, obroční nebo nadační nesmí být zcizen nebo značně zatížen, aniž by bylo získáno dříve svolení příslušných úřadů církevních a státních. Důvodem pro tato opatření byla v první řadě snaha státu, aby se církevní majetek nezmenšoval a aby nadále sloužil kultovním a obecně prospěšným účelům. Na základě zmíněného zákona tedy skutečně podléhaly významnější dispozice církve s majetkem (např. nákup, prodej) schválení státní správy.¹⁶⁵

Podobným způsobem jako katolická církev získávaly historický majetek i ostatní církve a náboženské společnosti. Evangelické církve, především její jednotlivé sbory, pořizovaly činžovní domy a pozemkový majetek, aby z výnosů nájemného byly hrazeny náklady na kostely, modlitebny, sborové domy apod. Církve československé investovaly finanční prostředky také do koupí domovního majetku. Významným

¹⁶² Srov. JÄGER, P., *Vlastnické právo k církevnímu majetku před 25. únorem 1948*. In: [online]. [cit. 2013-11-7]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/res/data/144/016315.pdf>

¹⁶³ Srov. *Zákon č. 95/1871Sb. o pozemkových knihách*.

¹⁶⁴ Srov. JÄGER, P., *Vlastnické právo k církevnímu majetku před 25. únorem 1948*. In: [online]. [cit. 2013-03-28]. DOI: <http://tisk.cirkev.cz/res/data/144/016315.pdf>. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/res/data/144/016315.pdf>

¹⁶⁵ Srov. VALEŠ, V., *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989*, Brno 2009, s. 9.

zdrojem příjmů pro tuto církev se stal pronájem urnových míst v kolumbáriích, umístěných přímo ve sboru.¹⁶⁶

¹⁶⁶ Srov. TRETERA, R. J., *Stát a církve v České republice*, Kostelní Vydří 2002, s. 121.

3 NABÝVÁNÍ CÍRKEVNÍHO MAJETKU

Množství církevního majetku vzrůstalo v průběhu mnoha let, kdy věřící a sympatizanti s církví darovali mnohé objekty či finanční prostředky. Nedá se mluvit o církevním majetku jako celku a o církvi jako jediném vlastníkově. V rámci církve působilo mnoho subjektů, které nabývaly majetek postupně, různými způsoby a všechno mělo své určení k zabezpečení konkrétních cílů.

Církev nabývala hmotných prostředků ke své existenci už v nejstarších dobách nezávisle na státu. Církevní majetek je především majetek historicky získaným. První kdo věnovali církvi svůj majetek, byli křesťané v první církvi.

„Obec věřících měla jedno srdce a jednu duši. Nikdo neříkal o ničem ze svého majetku, že je to jeho vlastní, ale měli všechno společné. Apoštolové vydávali s velkou působností svědectví o zmrtvýchvstání Pána Ježíše a na nich všech spočívala velká milost. Nikdo z nich nežil v nouzi. Kdo měli totiž pole nebo dům, prodávali je a peníze za to stržené přinášeli a kladli apoštolům k nohám. Z toho pak se rozdělovalo každému, jak kdo potřeboval“ (Sk 4,32 - 35).

Původně snad jen bohatí se vzdali svého majetku ve prospěch svých chudých bratří. Podpora chudých je stupňována až ke společenství majetku: společenství mezi věřícími vede ke společnému vlastnictví.¹⁶⁷

Církev získala své jmění povětšinou dobrovolnými dary. Ediktem milánským z r. 313 dosáhla církev se státním uznáním i navrácení zabaveného jmění.¹⁶⁸ Od 4. století kdy skončilo pronásledování křesťanů, bylo zcela běžné, že panovníci, šlechtici a města stavěli na svých pozemcích kostely a fary. Právní zajištění těchto staveb nebylo v Evropě jednoduché.

3.1 Patronátní právo

Ve 12. století nastupuje tzv. patronátní právo, které se zabývá vztahem církve k majetku jiných osob, které přešly po 2. lateránském koncilu v r. 1139 do církevní správy. Na základě zmíněného práva uznali ti, kdo stavby postavili a na jejich pozemku stavby stály, že zákonným majitelem daného objektu se stává církev. Původní majitel se

¹⁶⁷ Srov. KLIESCH, K., *Malý stuttgartský komentář Nový Zákon 5*, Kostelní Vydří 1999, s. 53.

¹⁶⁸ Srov. NEMEC, M., *Štát, cirkev a právo v Rímskej ríši v prvých štyroch storočiach po Kristovi*, Bratislava – Trnava 2005, s. 53 - 54.

dostává do role patrona, což znamenalo povinnost finančně se podílet na údržbě církevního majetku jím postaveným. Za to si však vymínili jmenování duchovních, kteří tam budou působit.¹⁶⁹ Vlastníky staveb se stávaly převážně místní církve.

Patronátní právo upravoval Kodex kanonického práva z r. 1917 v hlavě IV., kde je v kánonu 1448 definováno jako souhrn výsad s některými břemeny, které přísluší jako ústupek ze strany církve zakladatelům kostela, kaple nebo obročí, nebo jiných právních nástupcům (viz příl. 1).¹⁷⁰ Během staletí patronátní právo postupně zanikalo, ale mnohde ještě přetrvalo až do roku 1948. Zákonem č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností v ustanovení §11 patronátní práva zanikají a všechny povinnosti z nich vyplývající přebírá československý stát.¹⁷¹

„Veškerý soukromý a veřejný patronát nad kostely, obročími a jinými církevními ústavy přechází na stát.“ „Veškeré závazky přispívat na účely církví a náboženských společností, jejich složek, komunit, ústavů, nadací, kostelů, obročí a fondů, opírající se o patronát nebo o jiné právní důvody nebo dlouhodobé zvyklosti, zanikají s výjimkou závazků členů církví a náboženských společností, vyplývajících ze zřízení státem schválený.“¹⁷²

Převzetí patronátu nad církvemi způsobilo mimo jiné chátrání někdy i kulturně velmi významných církevních památek, které nebyly opravovány ani udržovány. Menší opravy chátrajících památek si některé farnosti zajišťovaly samy z vlastních prostředků. Postupem času tedy došlo k nejhoršímu, církevní památky a objekty začaly pomalu chátrat a mnoho z nich během následujících období i zaniklo. Navíc na zániku mnoha památek vysoké kulturní hodnoty měla zásluhy i nedůslednost evidence daných památek a jejich stavu. Církevní majetky patřící státu byly v některých případech dále svěřovány do rukou jiných majitelů, což k údržbě těchto objektů nikterak nepřispělo.¹⁷³ Bylo by velmi zajímavé spočítat dluh, který stát zanechal v této oblasti.

¹⁶⁹ KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 8 - 9.

¹⁷⁰ Srov. CIC 1917, kán. 1448.

¹⁷¹ Srov. VAŠKO, V., *Neumlčená kronika katolické církve v Československu po II. světové válce II.*, Praha 1990, s. 105 - 106.

¹⁷² *Zákon č. 218/1949 Sb. – O hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností.*

¹⁷³ Například klášter v Chotěšově, který byl jeden z nejrozsáhlejších klášterů u nás a ve střední Evropě, po vyhnání řádových sester v r. 1950 se sem nastěhovala armáda a posléze Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni, která objekt úplně zdevastovala rabováním a vývozem všeho cenného ven. Srov. *Studie Ol č. 1: církve a majetek I* [online]. [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/studie-oi-c-1-cirkve-a-majetek-i/>.

3.2 Dary

Dar je něco, co se prostřednictvím darování dobrovolně převádí z majetku dárce do vlastnictví obdarovaného, a to bez protihodnoty. Darování a dary jsou ve společnosti běžné a mohou mít ve společnosti velmi různé významy.

Věřící často darovali církvi pozemky na vydržování kaplí, kostelů nebo řádů. Zakladatelé různých církevních institucí – klášterů, škol, ústavů jim dávali hmotné statky, aby důchody z nich plynoucí sloužily jako základ pro udržování dalšího provozování. Podobně byly poskytovány peněžní dary, které sloužily na stavby, které církve zřizovala na podporu různých církevních institucí.¹⁷⁴ Dary byly poskytovány ze zbožnosti, šlo především o opravdovou zbožnost a vděčnost církvi, z níž vyplývá pocit podpory.¹⁷⁵ Darováním pozemků a jiného majetku církvi si dárce zajišťovali lepší životní podmínky. Dárce nebo celá rodina vstoupili do řehole a tím měli budoucnost zajištěnou celým řádem.¹⁷⁶ Světští feudálové především odměňovali církve za to, že jim pomáhala svým učením udržovat vládu.¹⁷⁷

3.3 Léno

Lénem bylo ve středověku označováno podmíněné držení půdy nebo úřadu. Církevní léno (feudum) bylo dobrovolné a trvalé obdarování ze strany císařů, králů a jiných vladařů. Panovníci si tím vážali církve k lenním povinnostem věrnosti a vojenské pomoci.¹⁷⁸

3.4 Sbírkky

Sbírkky (kolekty) jsou konány ve prospěch farní činnosti a na různé farní duchovní účely. Konaly se ve všech církvích. Ve Starém Zákoně se dovídáme o dobrovolné sbírce k vybavení bohoslužebného stánku Ex 35,4 - 29. V 2Pa 24,6 jde o náboženskou daň, „sbírku Mojžíše, služebníka Hospodinova“, která nebyla vybírána každoročně, ale mohla být vypsána kdykoliv se naskytla potřeba. Od doby Makabejských každý Žid

¹⁷⁴ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 9 - 10.

¹⁷⁵ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin II.*, Olomouc 2007, s. 52 - 53.

¹⁷⁶ Kláštery jim poskytovaly přístřeší a staraly se o ně.

¹⁷⁷ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin II.*, Olomouc 2007, s. 54 - 55.

¹⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 55.

mimo Palestinu považoval za svou povinnost posílat dobrovolný dar do Jeruzaléma na udržování bohoslužeb.¹⁷⁹

Nový Zákon také dokládá, že křesťané praktikovali dobrovolné sbírky na chudé. Pravidla pro pořádání takových sbírek nalezneme v 1 K 16,1 - 3: „*Pokud jde o sbírku pro církev v Jeruzalémě, dělejte to podle pokynů, které jsem dal církvi v Galacii. V první den týdnu necht' každý z vás dá stranou, co může postrádat, aby sbírka nezačala teprve tehdy, až k vám přijdu. Až budu u vás, vyšlu ty, které doporučíte s průvodními listy, aby donesli dar vaší vděčnosti do Jerusaléma.*“

Pavel doporučuje, aby vždy v neděli dal každý stranou a uložil, co je mu možno a aby se sbírky nekonalý teprve, až by přišel. Nejednalo se o nic, co by se nějak podobalo nuceným dárkám.¹⁸⁰

Písmo odhaluje skutečnost, že křesťané do sbírky dávali zcela svobodně takové množství darů, jaké mohli postrádat. Do sbírky byly dávány všechny k životu potřebné dary, jako jsou potraviny, peníze a oděvy.¹⁸¹ Pavel pro sbírky využíval různých řeckých názvů, které jsou především výrazem nejhlubšího duchovního obecenství a duchovní pospolitosti, jež vzniká v Kristu a přináší milost. Jde o vyjádření duchovní pospolitosti a sounáležitosti křesťanů, v níž má Bůh zvláštní zalíbení.¹⁸²

V Novém zákoně se dobrovolné dary objevují také pod názvem „Almužna“. Pán Ježíš učí o almužně v Mt 6,1 - 4. Almužny se také dávaly do sbírek na potřebné (Sk 24,17 a Mt 6,2) anebo přímo potřebným (Mt 6,2 a Sk 3,2).¹⁸³

Již od počátků církve přinášeli věřící při mši svaté, a to při obětování, své osobní obětní příspěvky. Zpočátku měly naturální podobu, po čase se přeměnily v peněžní formu. Majetek postupně přibýval také formou pravidelných kostelních sbírek, nikdo k nim nebyl nucen, prostě dával, kdo mohl nebo kdo měl.¹⁸⁴ Sbírký tvořily významný zdroj příjmů všech církví. V katolické církvi sbírky, které se konaly před 27. listopadem 1983 patřily do vlastnictví kostela nebo záduší. U nekatolických církví tvořily sbírky větší podíl na zdroji příjmů, než tomu bylo v Církvi katolické.¹⁸⁵

¹⁷⁹ Srov. NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník 2*, Praha 1956, s. 857.

¹⁸⁰ Srov. Tamtéž, s. 857.

¹⁸¹ Srov. DOLEŽEL, J. *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

¹⁸² Srov. NOVOTNÝ, A., *Biblický slovník 2*, Praha 1956, s. 857.

¹⁸³ Srov. DOLEŽEL, J. *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

¹⁸⁴ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 5.

¹⁸⁵ Srov. TRETERA, R. J., *Stát a církev v České republice*, Kostelní Vydří 2002, s. 124.

3.5 Vlastní zdroje

Církevní majetek byl vytvářen také z vlastních zdrojů a to především církevními řády a církevními velkostatky. Tyto církevní subjekty především kupovaly a obdělávaly úhory a pustiny, pomáhaly kolonizovat krajinu.¹⁸⁶ Zisk věnovali na přikoupení dalších polností nebo na výměnu vzdálené državy za bližší, který byl za příplatek.¹⁸⁷

3.6 Zbožné nadace

Zbožné nadace byly časným majetkem, darovaný nebo odkázaný církevní právnické osobě, spojený s dočasným nebo trvalým břemenem celebrovat určitý počet mší svatých nebo konat určité období skutky zbožnosti a lásky k bližnímu.¹⁸⁸

Zbožné nadace se označují jako:

- 1) Samostatné zbožné nadace - zřízené příslušným církevním představeným jako právnická osoba.
- 2) Nesamostatné zbožné nadace - bez právní subjektivity.

Společným znakem nadací je přijetí závazku ve prospěch cílů stanovených fundátorem.¹⁸⁹

3.7 Odkazy

Odkaz je jednoznačné, svobodné rozhodnutí. Věřící odkazoval církvi majetek za to, aby byla po smrti sloužena mše za dobro duše. Dědické odkazy byly časté u bezdětných, zámožných a kajících, kteří tímto způsobem napravovali křivdy způsobené za života. Nikdo k odkazům nebyl nucen.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Například žďářením, klučením pralesů, vysoušením bažinatých údolí.

¹⁸⁷ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin II.*, Olomouc 2007, s. 55 - 56.

¹⁸⁸ Srov. CIC 1917, kán. 1544.

¹⁸⁹ Srov. HRDINA, A., *Kanonické právo*, Praha 2002, s. 319.

¹⁹⁰ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 10.

3.8 Koupě

Jestliže církev nabývala majetek koupí, peníze na tyto majetky byly získávány z peněžních darů a z výsledků hospodaření na biskupských a klášterních statcích.¹⁹¹

3.9 Panovnické dotace

Knížecí obdarování církevních organizací byla spravedlivou protihodnotou za nepříjemné a nákladné služby knížeti a státu.¹⁹² Díky tomu církevní zboží nabývaná z panovnických obdarování byla v důsledku toho více vázána na stát než ta, která měla církev z darů soukromých.¹⁹³

3.10 Věno

Věno (dos) je označení pro majetek, který poskytovala manželka nebo ho poskytl někdo jiný za ni manželovi, aby snáze hradil náklady s manželstvím spojené. V církvi s sebou věno přinášeli noví kandidáti při vstupu do řádů. Často přicházeli noví kandidáti z bohatých, knížecích nebo královských rodin. Z věn a výnosů klášterního majetku pak komunita žila.¹⁹⁴

3.11 Desátky

Dávání desátků¹⁹⁵ bylo velmi starým zvykem.¹⁹⁶ Desátek (decima) se odváděl ke stanoveným veřejným účelům jako poměrná část hrubého výnosu zemědělského hospodářství, případně řemeslné výroby. Zprvu byly dobrovolné, později povinné.¹⁹⁷ Vybírání desátků pro účely světské či církevní je doloženo již ve starověku. Desátky byly ve starověku hojně praktikovány v náboženstvích mnoha pohanských národů, které existovaly v Babylonii, Egyptě, Jižní Arábii, Dakoně, Římě, Kartágu a v Řecku, kdy

¹⁹¹ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 10 - 11.

¹⁹² Například povinnost noclehu a živení panovníka a jeho družiny na cestách, při lovech, na vojenských výpravách.

¹⁹³ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin II.*, Olomouc 2007, s. 54 - 55.

¹⁹⁴ Srov. KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 11.

¹⁹⁵ Tj. desátého dílu ze všeho, co člověk měl.

¹⁹⁶ Srov. NOVOTNÝ, A., *Biblický slovník I*, Praha 1958, s. 120.

¹⁹⁷ STARÝ, M., a kol., *Dějiny daní a poplatků*, Praha 2009, s. 152 - 153.

bylo odvádění desátků pohanským bohům už od prastarých časů nepsaným zákonem. Desátky byly dávány jako oběť do Delf, Olympie a Athén atd. Nejčastěji byly odváděny konkrétním pohanským božstvům a to Apollónovi, Artemisovi, Asrlépiosovi, Athéně, Herkulesovi, Héře, Niké, Poseidonovi, Erechtheusovi, Démétérovi, Diovi.¹⁹⁸

Můžeme se setkat s tím, že desátky byly odváděny také panovníkům (Gn 14,20, 1S 8,15 - 17, Žd 7,2.4). V pohanském prostředí byly desátky zcela běžně praktikovány. Je tedy možné, že patriarchové Abrahám i Jákob, kteří v pohanském prostředí žili, považovali desátky za přiměřenou oběť, kterou by od nich mohl nový Bůh, v něhož uvěřili požadovat.¹⁹⁹

Dávání desátku bylo velmi starým náboženským zvykem nejen u Izraelců a Semitů vůbec, ale i u ostatních národů. Egypťané odváděli dvojnásobný desátek (pátý díl) úrody faraonovi (Gn 47,24).²⁰⁰ O předizraelském původu desátku svědčí i starobylé podání zachycené v biblické knize Genesis, podle něhož praotec Izraelců Abraháma odevzdával desátky „ze všech věcí“ kněžskému králi Melchisedechovi (Gn 14,18an.). Teprve v dalších knihách Tóry (Leviticus, Numeri, Mu 27,10 Deuteronomium Dt 14,22 an) je podrobně upraven závazek uživatelů polí, vinic, olivových hájů a pastvin odevzdávat desátky z roční produkce.²⁰¹ Desátek byl buď pokládán za výplatu Hospodinovi, jemuž náleží země se vším co, na ní roste (Lv 27,30 - 33), anebo byl desátek vyjádřením vděčnosti za přijaté dary (Gn 28,20 - 22). Desátky z obilí a ovoce mohly být vykoupeny, ostatní desátky nemohly být vykoupeny, pouze v případě, byla-li vzdálenost od svatyně příliš velká, bylo možno desátek doma prodat a za stržené peníze koupit ve svatyni náhradní materiál (Dt 14,22 - 27).²⁰² V Mojžíšově zákoně se setkáváme se třemi druhy desátků. První desátek dávali židé každý rok levitům (Nu 18,21-32). Druhý desátek přinášeli každý rok během svátků na vyvolené místo v Jeruzalémě, kde ho jedl obětující a jeho rodina spolu s levitou. (Dt 12,6 - 7, 11.17 - 18) Třetí desátek dávali židé pouze každý třetí rok, kdy ho složili v branách města, kde bydleli, a jedl je levita, cizinec, sirotek a vdova.(Dt 14,28 - 29).²⁰³ To, že měly desátky náboženský charakter, vyplývá z předpisu, že měly být zčásti snědeny před oltářem při

¹⁹⁸ Srov. DOLEŽEL, J. *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

¹⁹⁹ Srov. Tamtéž.

²⁰⁰ Srov. NOVOTNÝ, A., *Biblický slovník 1*, Praha 1958, s. 121.

²⁰¹ Srov. STARÝ, M., a kol., *Dějiny daní a poplatků*, Praha, 2009, s. 152 - 153.

²⁰² Srov. NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník 1*, Praha 1958, s. 121.

²⁰³ Srov. DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

obětní hostině, jíž se účastnili levitové a obětující. Odvádění desátků, bylo zachováno i v dobách náboženského úpadku, kdy bylo třeba desátky vymáhat.²⁰⁴

Nový Zákon se o desátcích mnoho nezmiňuje, ale co uvádí je pro křesťany velmi významné. Pán Ježíš o desátcích mluví na třech místech Mt 23,23, L 11,42 a 18,9 - 14.²⁰⁵ Nejrozsáhlejší diskuze o desátkách v Novém Zákoně se nalézají v Žd 7,1 - 10, kde autor epištoly Židům rozebírá setkání Abraháma s Melchisedechem a přitom zmiňuje desátky, které Abraham dal Melchisedechovi a ukazuje na nadřazenost kněžství Melchisedecha nad kněžstvím Árona. Desátky jsou zmíněny jen okrajově, je zde vyzvednuto kněžství řádu Melchizedechova.²⁰⁶

Po širokém uplatnění ve starověkém judaismu se desátek stal jednou ze základních forem příspěvků ve prospěch institucí katolické církve, a to v době od 4. století až do 19. století. Šlo většinou o desátou část plodin, kterou majitel nebo uživatel pozemku každoročně vyprodukoval.²⁰⁷

První, kdo zavedl křesťanské desátky, byl sv. Severinus ve 2. pol. 5. stol. Všechny desátky dával chudým a potřebným. V roce 585 na synodě v Macon byly desátky uzákoněny, bylo doporučeno odvádět desátky do biskupské pokladnice. Neodvádění desátků bylo trestáno exkomunikací.²⁰⁸

S postupem rozvoje lenního zřízení od konce 6. století dochází ve franské říši k časté sekularizaci pozemkového majetku, který církev dříve nabyla. Královští vazalové, kterým byla tato půda za odměnu přidělena, byli státními zákony zavazováni, aby poskytovali původnímu církevnímu vlastníku desetinu výnosu takto nabytého majetku. Od doby Pipina Krátkého je uložen držitelům půdy odňaté církvi dokonce dvojnásobný desátek. Oprávnění získávat desátky postupně přechází z biskupů na správce farností. Karolinská reforma desátku v 9. století přispěla k pevnému ohraničení a vymezení farních okrsků. V době vrcholného středověku dochází k postupnému rozšíření povinnosti desátku na všechny uživatele pozemků. K vážnému narušení systému desátků dochází v době církevní reformace v 16. století. V zemích ovládaných protestantskými panovníky došlo k jejich úplnému zrušení. K reformě desátků v katolické církvi došlo na základě tridentského koncilu. Desátky byly postupně

²⁰⁴ Srov. NOVOTNÝ, A., *Biblický slovník 1*, Praha 1958, s. 121.

²⁰⁵ Pán Ježíš kritizuje počínání zákoníků a farizeů, a kárá je, že ve své snaze dávat desátky z každé zeleniny zanedbali důležitější (těžší) věci v Zákoně, a sice právo, milosrdenství a víru.

²⁰⁶ Srov. DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

²⁰⁷ Srov. STARÝ, M., a kol., *Dějiny daní a poplatků*, Praha 2009, s. 153 - 154.

²⁰⁸ Srov. DOLEŽEL, J., *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

nahrazovány záměrným plněním²⁰⁹, postupně však byly odstraněním robotních povinností zrušeny.²¹⁰

V Čechách se poprvé pokusil zavést desátky pražský biskup Dětmar (976 - 982). Rozhodující boj o desátky tak svedl teprve sv. Vojtěch (982 - 997). Kníže Boleslav II. vydal listinu „Edikt Boleslava II.“, jímž dal katolické církvi právo vybírat v Čechách desátky: „*Dal také svolení stavět na vhodných místech kostely a vybírat desátky.*“²¹¹

Desátek znamenal čtyřicátý díl roční úrody.²¹² Desátky byly odváděny v naturáliích a to především z obilí až do poloviny 12. století. S přechodem k peněžnímu hospodářství měnily se desátkové naturální dávky v peněžní platy. Výše se řídila pravděpodobně cenou obilí. Plný biskupský desátek představoval 24 denárů. O použití desátku rozhodoval výhradně biskup provincie. Často mu však do toho práva zasahoval panovník. Způsob použití byl pevně stanoven církevním právem. Biskupský desátek se dělil na čtyři části, z nichž si jednu čtvrtinu nechal biskup pro vlastní potřebu, druhá čtvrtina patřila kostelu na udržování stavby a bohoslužeb, třetí čtvrtina patřila na výživu duchovního správce kostela, čtvrtá část patřila chudým. Rozkol do těchto církevních ustanovení vneslo tzv. germánské právo a na něm vzniklá instituce tzv. vlastnických kostelů, jež postupem doby pod názvem farního desátku odčerpaly pro sebe celé tři čtvrtiny biskupského desátku. Právo vybírat farní desátek dostal majitel kostela, až se stal kostelem farním. Z odváděného desátku dostal biskup jednu čtvrtinu, zatímco zbývající tři čtvrtiny zůstaly majiteli církevní stavby na údržbu a na vydržování kněze a personálu kostela. Církevní část desátku se mimo jiné vynakládala i na almužny chudým a na ošetřování nemocných.²¹³ Tyto farní desátky jsou známy ze zápisu příjmů farností v tzv. děkanských matrikách. Pod jednotlivými děkanáty byly evidovány příjmy jednotlivých farností a rozpisy na konkrétní vesnice, jaké naturálie se vyplácely.

3.12 Odpustky

Odpustky nebyly odpuštěním hříchů, ale nahrazením časných trestů za již odpuštěné hříchy. Nikdy se nevztahovaly k žádným hříchům v budoucnosti. Byla to jedna

²⁰⁹ Například povinností poskytovat církevní vrchnosti povozy, dříví a některé služby.

²¹⁰ Srov. STARÝ, M., a kol., *Dějiny daní a poplatků*, Praha 2009, s. 154 - 155.

²¹¹ Srov. DOLEŽEL, J. *Nové dějiny desátků* [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1 DVD-ROM [cit. 2013-11-27].

²¹² KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha 1995, s. 11 - 12.

²¹³ Srov. ZLÁMAL, B., *Průručka českých církevních dějin II.*, s. 48 - 51.

z možných forem pokání.²¹⁴ Byl vyhotoven seznam těžkých hříchů, ty byly odstupňovány. Jedna z těch možností jak řešit vinu byla prostřednictvím odpustků. Jednalo se o záležitost nějaké újmy, člověk musel dát něco ze svého a někdy nemálo a dával to ve prospěch nějaké bohulibé činnosti. Musel to však dělat s aktem lítosti a snahou o nápravu. Vždy šlo o vysoce duchovní záležitost.

3.13 Záduší

Záduší (bona fabricae) je zvláštní majetek ve vlastnictví kostela, určený k hospodářskému zabezpečení především stavebních oprav, výzdoby kostela a k vykonávání bohoslužeb. Šlo převážně o pozemky, kapitál a různá práva. Tento majetek nebyl součástí obročí.²¹⁵

3.14 Obročí

Významná instituce pro výživu duchovních býval fond spojený s určitým konkrétním církevním úřadem nazývaným beneficium (obročí). CIC z roku 1917 definuje církevní obročí takto:

- Jedná se o právní jednotku, kterou natrvalo ustavila a zřídila příslušná církevní autorita.
- Skládá se z posvátného úřadu a práva pobírat příjmy z majetkového základu spojeného s úřadem.

Majetkový základ obročí tvořil majetek, který byl ve vlastnictví samotné právnické osoby, jednalo se buď o pravidelná plnění nebo dobrovolné příspěvky věřících, připadající majiteli obročí, o tzv. štolové poplatky v mezích diecézních nebo zvykovým právem určené výměry.²¹⁶

Kodex kanonického práva z roku 1983 uvádí v kan. 1272, že v zemích, kde obročí trvají do současnosti, mají biskupské konference řídit správu těchto obročí jednotně, a to ve shodě s normami Apoštolského stolce. Výnosy z nich jsou zpravidla odměňováni i laičtí zaměstnanci církve.²¹⁷ Biskupové provincie mohou dohodnout

²¹⁴ Srov. HERBST, W. J., *Nové předpisy o odpustcích*, Praha 1992, s. 7.

²¹⁵ Srov. *Revue pro církevní právo číslo 6/97: Majetková práva obročí, záduší a kostelů v minulosti a jejich transformace dnes* [online]. [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <http://specp.prf.cuni.cz/1-10/czernin.htm>

²¹⁶ Srov. CIC 1917, kán. 1409 – 1410.

²¹⁷ Srov. CIC kán. 1274 §3.

příspěvky za výkon drobných úředních úkonů i doporučit výši daru v souvislosti s církevními úkony.²¹⁸

3.15 Štolové poplatky

Štolový poplatek nebo také štolné²¹⁹, byl poplatek, který dávali věřící v katolické církvi při výkonu některých obřadů zvaných církevními funkcemi (při křtu, oddávkách a pohřbu) a při vyhotovování úředních listin. Úkol sám nesměl být nikdy činěn odvislý od zaplacení. Podle kanonických předpisů byli od štolových poplatků vždy osvobozeni chudí. Štolové poplatky byly vybírány i v některých reformačních církvích, dnes se od nich upouští.²²⁰

3.16 Solná pokladna

Solná pokladna (tzv. *cassa salins*) byla založena v roce 1630 na podporu kněžského dorostu. Jednalo se o poplatek určený pro církev jako náhrada za nerestituovaný majetek. Bylo do ní odváděno ve prospěch Svatého stolce nebo české církve 15 krejcarů z každého sudu soli dovezené do Čech nebo v Čechách dolované. Solní pokladna byla v r. 1782 zrušena a převedena do zřízených náboženských fondů, které existují dodnes v podobě tzv. Náboženských matic.²²¹

3.17 Platby z veřejných rozpočtů

Státní příspěvek na doplnění výživného pro část katolického duchovenstva, kteří neměli zajištěny výnosy z obročního majetku nebo zajištěny jen nedostatečně. Kongruovými zákony se stát zavazoval doplňovat církvi, a to prostřednictvím náboženských fondů, příjmy kněží.²²² V praxi to znamenalo, že náklady katolického kléru měly být v první řadě uspokojeny z příjmů spojených s duchovním úřadem. Když byly tyto výnosy vyšší než kongrua, náležely duchovnímu, pokud nedosáhly její výše, doplňovaly se

²¹⁸ Srov. CIC, kán. 1264

²¹⁹ Souvisí s výrazem štol (lat. *Stola*), což je pruh látky, který jako součást liturgického oděvu nosí přes obě ramena či jedno rameno duchovních některých církví při výkonu bohoslužebných úkonů. Štola slouží jako symbol příslušnosti ke klerickému (duchovenskému) stavu.

²²⁰ Srov. STARÝ, M., a kol., *Dějiny daní a poplatků*, Praha 2009, s. 155 - 156.

²²¹ Srov. ZLÁMAL, B., *Příručka českých církevních dějin IV.*, Olomouc 2007, s. 394.

²²² Srov. TRETERA, R. J., *Stát a církev v České republice*, Kostelní Vydří 2002, s. 123.

z náboženského fondu nebo dotace poskytované státem. Kongrua se vyplácela na základě finančního přiznání o příjmech a výdajích, netýkala se duchovních nekatolických církví a náboženských společností ani řeholníků římskokatolické církve.²²³ V případě duchovních katolické církve se jednalo o tzv. provisorní kongruový zákon ze dne 19. června 1885 č. 47/1885 ř. z., jenž byl dvakrát novelizován a to zákonem č. 65/1890 ř. z. a zákonem 16/1894 ř. z.. Tyto zákony byly upraveny několika ministerskými nařízeními, z nichž některé platily až do roku 1928, tedy i po vydání zákona č. 176/1898 ř. z. a na něj navazujících zákonů z roku 1902, 1907 a 1918.²²⁴ Těmito kongruovými zákony se stát zavazoval doplňovat příjmy kněží v katolické duchovní správě.

Také v Pravoslavné církvi kongruu upravoval zákon č. 142/1887 ř. z. a zákon č. 177/1898 ř. z.²²⁵ Dotaci ve prospěch evangelických církví poskytoval stát na základě § 20 zákona č. 41/1861 ř. z.²²⁶

Úpravu kongruy a dotací přinesl zákon č. 122/1926 Sb. z. a n. o úpravě platů duchovenstva církví a náboženských společností státem případně recipovaných. Tento zákon byl přijat již za existence Československé republiky, rozdělil církve a náboženské společnosti do tří skupin:

- kongruální
- dotační
- bez nároku na dotaci.

Tento složitý systém financování církví a náboženských společností z veřejných zdrojů byl zrušen až v roce 1949, kdy byl vydán zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.²²⁷ Paragrafem 14 výše uvedeného zákona se ruší všechny předpisy, které upravují právní poměr církví a náboženských společností.²²⁸

²²³ Srov. KUDRNOVSKÝ, A., *Kongrua katol. duchovenstva*. [online]. roč. 1940, č. 3 [cit. 2012-10-15]. Dostupné z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_21896

²²⁴ Srov. *Kongruový zákon 47/1885 ř. z.*

²²⁵ Srov. *Provisorní kongruový zákon pro církev pravoslavnou č. 142/1887 ř. z.* Srov. *Kongruový zákon pro církev pravoslavnou č. 177/1898 ř. z.*

²²⁶ Srov. *Císařský patent 41/1861 ř. z.*

²²⁷ Srov. TRETERA, R. J., *Stát a církve v České republice*, Kostelní Vydří 2002, s. 124.

²²⁸ Srov. *Zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví.*

4 MAJETKOVÉ VYROVNÁNÍ STÁTU S CÍRKVEMI A NÁBOŽENSKÝMI SPOLEČNOSTMI

Pojem, který se v otázce majetkového vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi vyskytuje je slovo „restituce“. Je třeba objasnit, že se v případě církví a náboženských společností nejedná o žádné tzv. „církevní restituce“.

Slovo restituce pochází z latinského „restitutio“ a znamená navrácení v předešlý stav. Pojem restituce není v našich právních předpisech definován, ačkoliv ho právní předpisy používají. Restituční zákon se týká vrácení majetkových a jiných práv původnímu majiteli.²²⁹ Zákon o restituci, který byl přijat v roce 1990, se týkal fyzických a vybraných právnických osob. V případě církví se o žádných restitucích nikdy nejednalo. Jen některé největší křivdy byly napraveny dvěma výčtovými zákony z roku 1990 a 1991. Odškodnění bylo jen částečné, zákon uvádí „zmírnění některých majetkových křivd“.²³⁰

4.1 Přehled jednání mezi státem a církvemi ve věci majetkového vyrovnání

4.1.1 Období 1990 - 1995

Po roce 1990 začala být velmi aktuální otázka vztahu církve a státu a především způsob, jakým bude v budoucnu církev financována. Stát zůstal nadále orgánem, který rozhodoval, kolik peněz a v jaké výši církev obdrží,²³¹ ovšem tato částka již byla vydávána jako pravidelná poměrná část odcházející v určité procentuální výši ze státního rozpočtu. V zákoně č. 218/1949 Sb. v § 7 byla zrušena pravomoc státu rozhodovat o výkonu duchovní služby.²³²

²²⁹ Srov. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*, Praha 1995, s. 661.

²³⁰ Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd. Zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě vlastnických vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství Olomouckého.

²³¹ Srov. Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

²³² Srov. *Přehled jednání mezi státem a církvemi v letech 1990 – 2000*, Sekretariát České biskupské konference, 2001, s. 4.

V rámci majetkového vyrovnání bylo od roku 1990 přijato řada důležitých legislativních aktů.²³³ Také v procesu navrácení církevních majetků došlo k mnoha změnám. Byl schválen zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a Arcibiskupství olomouckého.²³⁴ Tento tzv. výčtový zákon²³⁵ vracel přesně vymezený seznam budov vybraných řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého. Bylo vráceno celkem 169 klášterů²³⁶ a bohoslovecký seminář v Olomouci. Výše uvedený zákon však v ustanovení § 2 vylučuje jakékoliv další nároky řádů, kongregací a Arcibiskupství olomouckého vůči dosavadním vlastníkům objektů, a vylučuje rovněž náhradu škody z neoprávněného majetkového prospěchu.²³⁷

Velmi brzy se ovšem zjistilo, že cesta výčtového zákona je velmi nesnadná a přináší mnohá úskalí. V mnoha případech nastala chyba v neprospěch nabyvatele,²³⁸ ale chyby se stávaly i v opačném případě.²³⁹

V době projednávání restituční legislativy se zdálo být jasné, že i problematika církví a náboženských společností bude zařazena do restituční legislativy. K tomu nakonec nedošlo. Kvůli nepřítomnosti asi 5 - 6 hlasů slovenských poslanců zákon neprošel.²⁴⁰ To vedlo ke skutečnosti, že církevní restituce byly ze zákona č. 229/1991

²³³ Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd (ve znění zákona č. 458/1990 Sb., zákona č. 528/1990 Sb., zákona č. 137/1991 Sb., zákona č. 264/1992 Sb. a zákona č. 155/1994 Sb.). Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích (ve znění zákonů č. 267/1992 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 33/1993 Sb., č. 115/1994 Sb., č. 116/1994 Sb., č. 164/194 Sb., č. 107/1995 Sb., č. 116/1994 Sb., č. 164/1994 Sb., č. 107/1995 Sb., č. 2/1997 Sb., č. 134/1997 Sb., č. 78/1998 Sb., č. 153/1998 Sb., č. 57/1999 Sb. a č. 351/1999 Sb.). Srov. KARFÍK, Z., KARFÍKOVÁ, M., a SPÁČIL, J., *Pozemky a právo*, Praha 2001, s. 37

²³⁴ Ve znění zákona č. 338/1991 Sb. ten navíc přiznával oprávněným osobám vlastnictví k movitému majetku, pokud se nacházel ve vydávaných nemovitostech ke dni 10. dubna 1950, tedy k okamžiku obsazení řádů a pokud ještě existoval ke dni vznesení nároku. Jednalo se o problém navrácení mobiliářů a dalších sbírek, které byly v roce 1950 v obsazených církevních budovách.

²³⁵ Tedy zákon stanovující přesně ve své příloze, jaké nemovitosti a komu se vrací.

²³⁶ Zákonem č. 298/1990 Sb. 35 mužských a 21 ženských, zákonem 338/1991 Sb. 51 mužských a 62 ženských klášterů.

²³⁷ Včetně nároků na úhradu nájemného pokud vznikly v letech 1950 – 1990 (resp. 1991).

²³⁸ Budovy byly vráceny často v havarijním stavu, nedošlo k navrácení těch nemovitostí (především pozemků), které původně tvořily s navrácenými řeholními domy ekonomické funkční celky (lesy, zemědělská půda, rybníky apod.), z nichž by byly financovány jejich provoz a opravy.

²³⁹ Řádu svaté Voršily římská unie (komunita Praha), byla převedena mj. budova č. p. 1435 se stavební plochou p. č. 944/2, zapsaná na LV č. 591 v obci Praha, k. ú. Nové Město (část Nové scény Národního divadla s rozsáhlým podzemním technickým zázemím). Pražský klášter voršilek skutečně byl historický vlastníkem této nemovitosti, ovšem již roku 1931 jej prodal státu za 2 137 000,-Kč. Srov. VALEŠ, V., *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2009, s. 18 - 20.

²⁴⁰ Srov. *Přehled jednání mezi státem a církvemi v letech 1990 – 2000*, s. 5.

Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku²⁴¹ vyňaty a úprava byla ponechána na budoucnost. Byl pouze přijat takzvaný blokační § 29 zákona, který hovoří o tom, že „majetek, jehož původní vlastníkem byly církve, náboženské společnosti, řády a kongregace, nelze předvádět do vlastnictví jiným osobám do přijetí zákona o tomto majetku.“²⁴² Tím bylo zamezeno možnosti ztížení celé situace při jednání o vydání majetku v restituci se soukromými osobami, které již nemohly tento majetek vlastnit. V § 29 daného zákona bylo navíc ještě stanoveno, že se zákonodárce zavazuje k vytvoření zákona umožňujícího navrácení neprávem nabytých majetků církví a církevních společností. Byla tak připravena půda pro další jednání s církvemi o nápravě majetkových křivd. Blokační paragraf měl zabránit prodeji původních církevních majetků ze strany státu, ale nastalo již několik případů, kdy byl tento zákon ze strany státu porušen.²⁴³

4.1.2 Období 1996 - 1998

V tomto období šlo o navrácení církevního majetku exekutivní cestou nebo-li vydávání majetku na základě usnesení vlády.²⁴⁴ Dne 25. září 1996 bylo přijato ve vládě usnesení č. 498/1996 o bezúplatném převodu vymezeného nemovitého majetku církevním právníkům osobám ke zmírnění některých majetkových křivd způsobených těmito subjekty. Vládní ustanovení předpokládalo navrácení pouze budov a to takových, které slouží k duchovním, pastoračním, školským nebo sociálním účelům. Ustanovení neřešilo problém hospodářského majetku. Byl předložen seznam nemovitostí, který byl navržen k převodu na církev, který obsahoval 1887 položek určených k vrácení. Vláda posoudila žádost církve o vydání nemovitostí a přijala ustanovení č. 211 ze dne 9. dubna 1997 o neschválení předložených požadavků na vrácení 1887 objektů římskokatolické církvi a vyslovení souhlasu s tím, aby u 710 církevních nemovitostí došlo k individuálnímu posuzování požadavků na jejich vrácení, z nich pak vláda

²⁴¹ Ve znění zákona č. 42/1992 Sb., č. 93/1992 Sb., č. 39/1993 Sb., č. 183/1993 Sb., č. 131/1994 Sb., č. 166/1995 Sb., č. 29/1996 Sb. a č. 30/1993 Sb.

²⁴² Zákon č. 229/1991 Sb. – o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

²⁴³ Například Tepelského klášter, ten byl roku 1948 na základě první pozemkové revize veden jako církevní majetek, pivovar Kroměříž, pivovar Vyškov. Srov. KARFÍK, Z., KARFÍKOVÁ, M., SPÁČIL, J., *Pozemky a právo*, Praha 2001, s. 37.

²⁴⁴ Srov. *Majetkové vyrovnání mezi státem a církvemi: vývoj od roku 1990* [online]. [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/default.htm/>

vybrala 232 nemovitostí, jejichž vydáním se konkrétně zabývala.²⁴⁵ V letech 1997 - 1998 vydala vláda 19 usnesení, ve kterých bylo schváleno 150 nemovitostí z toho 32 budov a 118 pozemků. Skutečně bylo vráceno exekutivní cestou 128 nemovitostí.²⁴⁶ Tato ustanovení měla však celou řadu slabin, proto po volbách v roce 1998 se změnila vládní koncepce a exekutivní vydávání bylo ukončeno. Vláda přijala usnesení č. 692/1999 ze dne 7. července 1999, kterým rušila usnesení vlády č. 211/1997 o převodu vymezeného nemovitého majetku státu do vlastnictví církevních právnických osob podle kategorizovaného seznamu uplatněných požadavků.²⁴⁷ Vláda určila, že další majetek určený pro restituce se bude vydávat pouze na základě zákona.²⁴⁸

4.1.3 Období 1998 - 2000

V roce 1999 se opět objevila snaha o vyřešení otázky vztahu církve a majetku. Vláda v čele s Milošem Zemanem počítala s vytvořením tzv. výčtového zákona, v jehož příloze by byly uvedeny veškeré nemovitosti, které se vydávají. Jednání mezi státem a církvemi skončilo neúspěšně. Proti výčtové metodě byly církve, ale i mnohé státní instituce. Český úřad zeměměřičský a katastrální, se kterým byla příprava návrhu zákona konzultována, označil metodu výčtového zákona za nereálnou.²⁴⁹

V tomto období bylo řešeno navrácení majetků pouze židovské obci. Majetky byly navraceny dle zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem. Jednalo se spíše o navrácení majetků, které byly vyvlastněny v období nacismu a vlády protektorátu. Ani v tomto případě však nebylo dosaženo úplného navrácení vlastnictví všech majetků do rukou židovské obce.²⁵⁰

²⁴⁵ Srov. VALEŠ, V., *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2009, s. 35 - 37.

²⁴⁶ Srov. *Bílá kniha: Pohled církve na potřebu majetkového narovnání mezi Českou republikou a Církví římskokatolickou* [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Bila-kniha-cirkevního-majetku.pdf

²⁴⁷ Srov. Tamtéž.

²⁴⁸ Srov. VALEŠ, V., *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2009, s. 41.

²⁴⁹ Srov. *Majetkové vyrovnání mezi státem a církvemi: vývoj od roku 1990* [online]. [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: <http://www.mkr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/default.htm/>

²⁵⁰ Srov. VALEŠ, V., *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2009, s. 42.

4.1.4 Období 2001

Nový pokus o výčtový zákon, který měl být pouze pro kultovní objekty. Dne 17. dubna 2001 došlo ke společnému jednání nejvyšších představitelů katolické církve s premiérem Milošem Zemanem o výčtovém zákonu, kterým měly být katolické církvi vráceny budovy kultovní povahy. Při tomto jednání vznesli představitelé katolické církve požadavek, aby jim premiér pomohl tento letitý problém vyřešit. To premiér přislíbil, ale nesplnil.²⁵¹

4.1.5 Období 2003 - 2006

V období od roku 2003 do 2006 byly tedy navrženy tři způsoby, jak lze vyřešit problém církevního majetku. Byl to další pokus o výčtový zákon, který ztroskotal na údajné složitosti v provedení. Dále to byl první pokus o tzv. obecný restituční zákon, který odmítaly církve, a namísto něj se začalo uvažovat o finančním vyrovnání. Ministr kultury zahájil jednání se všemi církvemi. Definitivní řešení se ale nepodařilo nalézt ani tentokrát.²⁵²

4.1.6 Období 2007 - 2009

V roce 2007 se pro tehdejší vládu stala otázka církevních restitucí prioritou. Byla vytvořena komise pro narovnání vztahu mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi. V říjnu téhož roku bylo oznámeno, že stát se s církvemi a náboženskými společnostmi dohodl. Vláda schválila a Poslanecké sněmovně předložila vládní návrh zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Návrh zákona představoval kombinaci naturálních restitucí a finančního odškodnění. Stát by vrátil třetinu majetku a dvě třetiny by tvořila náhrada ve výši 83 miliard korun, která by byla vyplácena po dobu 60 let. Celková částka i s úrokem by činila 270 miliard a po přechodném dvacetiletém období by stát přestal církve a náboženské společnosti financovat. Návrh zákona se již od svého počátku setkal s kritikou, především z opozičních stran. Sněmovní komise v březnu 2009 doporučila sněmovně nepřijmout

²⁵¹ Srov. VALEŠ, V., *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, střeoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2009, s. 41 - 42.

²⁵² Srov. *Sněmovní tisk 580/0, část č. 1/4* [online]. [cit. 2013-01-5]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=580&CT1=0>

vládní návrh zákona o vyrovnání. Vláda byla vyzvána k dalšímu jednání s církevními a náboženskými společnostmi.²⁵³

4.1.7 Období 2010 - 2012

Po zvolení nové vlády v roce 2010 v čele s premiérem Petrem Nečasem se zástupci politických stran shodli na tom, že otázka vztahů a majetku mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi musí být vyřešena co nejdříve. Prvním krokem k řešení situace bylo podepsání Deklarace shody o výkonu hospodářského zabezpečení církví a náboženských společností státem v letech 2011 až 2014. V březnu byla zřízena vládní komise pro narovnání vztahu mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi, v květnu partnerskou komisí ustavily i církve a náboženské společnosti.

Vládní komise vycházela z návrhu zákona o majetkovém vyrovnání z roku 2008 s tím, že budou upravena ta ustanovení, která byla předmětem největších sporů. Vládní komise dospěla k definici parametrů nového modelu majetkového vyrovnání. Parametry byly posléze schváleny i Církevní komisí.

Na základě usnesení č. 719 ze dne 27. září 2011 uložila vláda ministru kultury vypracovat návrh zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi.²⁵⁴

Zákon o vyrovnání s církvemi schválila vláda dne 11. ledna 2012. Hlasování bylo jednomyslné. Podporu vyslovili i ministři za tehdy vládní Věci veřejné, kteří měli předtím určité pochybnosti. Dne 7. února 2012 přes protesty opozice Sněmovna podpořila v prvním čtení návrh na majetkové vyrovnání státu s církvemi.

Dne 6. června 2012 prošel návrh zákona o majetkové vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi druhým čtením ve Sněmovně. Kvůli obstrukcím skončila schůze Sněmovny dne 22. června 2012, která restituce neschválila. Církevní restituce byly Sněmovnou schváleny dne 14. července 2012. V Senátu byl návrh zákona projednáván, senátoři ho však odmítli. Po několika odložených pokusech schválit církevních restitucí bylo dne 8. listopadu 2012 Sněmovnou přehlasováno senátní veto zákona o majetkovém vypořádání státu s církvemi. Dne 22. listopadu 2012 prezident Václav Klaus zákon nepodepsal, ale ani nevetoval, norma tak vstoupila v platnost.

²⁵³ Srov. *Sněmovní tisk 580/0, část č. 1/4* [online]. [cit. 2013-01-5]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=580&CT1=0>

²⁵⁴ Srov. *Majetkové vyrovnání mezi státem a církvemi: vývoj od roku 1990* [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/default.htm/>

Zákon byl publikován dne 5. prosince 2012 ve sbírce zákonů, částka 155 z r. 2012, pod číslem 428/2012 Sb.²⁵⁵

4.2 Vymezení zákona 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání státu s církvemi

Zákon č. 428/2012 Sb. ze dne 8. listopadu 2012 o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů prošel celým legislativním procesem. Zákon upravuje zmírnění některých majetkových křivd, které byly spáchány komunistickým režimem v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 a vypořádání majetkových vztahů mezi státem a registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi. Zákon, který byl schválen vládou České republiky stanoví, že budou napraveny pouze křivdy spáchané v rozhodném období. Dále pak definuje, že za původní církevní majetek se považuje majetek, který církve měly ve vlastnictví alespoň po část období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990.²⁵⁶

Na základě zákona vzniká oprávněné osobě²⁵⁷ nárok na vydání věci. Zákon vymezuje v § 3 písmena a) až d) okruh osob,²⁵⁸ které jsou oprávněny žádat vydání věci, za podmínky, že v rozhodném období utrpěly samy nebo její právní předchůdce majetkovou křivdu, a to i v důsledku některé ze skutečností stanovených v § 5 tohoto zákona.

V ustanovení § 6 a 7 o vydání majetku je uvedeno, že se vydává pouze majetek, který byl církevním majetkem a stal se předmětem majetkové křivdy v rozhodném období. Zákon jasně stanoví, že se nevydávají věci konfiskované na základě Benešových dekretů.²⁵⁹ Předmětem vydání je výhradně majetek státu. Povinnými

²⁵⁵ *Sněmovna schválila církevní restituce. Levice na ně chystá ústavní stížnost.* [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko...na-ne-chysta-ustavni-stiznost>

²⁵⁶ *Zákon č. 198/1996 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu,* ve znění zákona č. 220/2011 Sb.

²⁵⁷ Evidence všech oprávněných osob je k dispozici na webových stránkách Ministerstva kultury České republiky - <http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolocnosti/default.htm>

²⁵⁸ a) Registrované církve a náboženské společnosti.

b) Právnícké osoby uvedené v Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností http://www3.mkcr.cz/cns_internet/).

c) Právnícké osoby zřízené nebo založené za účelem podpory činnosti registrované církve a náboženské společnosti k duchovním, pastoračním, charitativním, zdravotnickým, vzdělávacím nebo administrativním účelům.

d) Náboženská matice.

²⁵⁹ *Zákon č. 428/2012 Sb. – o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi § 8 odst. 1 písm. h) zákona.*

osobami jsou dle § 4 Pozemkový fond České republiky, Lesy České republiky a příslušné státní organizace, pokud daný majetek spravují.

Majetek ve vlastnictví soukromých osob být navrácen nemůže, stejně jako majetek ve vlastnictví státu, který však byl mezitím zastavěn, který je na území vojenských újezdů, národních parků a národních přírodních rezervacích nebo který např. slouží k plnění úkolů bezpečnostních sborů či je potřebný pro dopravní či technickou infrastrukturu.²⁶⁰

4.2.1 Způsob majetkového vyrovnání mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi

Hlavní část majetku, který bude církvím a náboženským společností vrácen, tvoří hospodářské nemovitosti – pole, lesy, rybníky a související stavby.

Dle zákona 428/2012 Sb. má vrácení nemovitostí probíhat na základě písemné výzvy (viz příl. 2), kterou předkládá oprávněná osoba povinné osobě, a to v termínu do 31. prosince 2013 jinak nárok zaniká.²⁶¹

Kromě samotné výzvy, ve které je uveden soupis nemovitostí musí oprávněná osoba doložit dřívější vlastnictví nemovitosti tím, že dohledá, prověří a porovná stav k roku 1948 se současným stavem. Z porovnaného stavu oprávněná osoba zjistí, co je na místě dnes, zda nemovitosti může zahrnout do výzvy nebo nikoliv. K vydání je pouze ten majetek, který vlastní stát, majetek ve vlastnictví měst, obcí, fyzických nebo právnických osob se nevydává.

Dále k výzvě musí oprávněná osoba předložit listinu dle § 5 zákona, v jejímž důsledku došlo v rozhodném období k majetkovým křivdám. Listiny, které dokládají skutečnosti vedoucí k majetkovým křivdám jsou:

- Pro písm. a) § 5 Rozhodnutí ministerstva zemědělství o revisi pozemkové reformy dle § 2 odst. 2 zákona č. 142/1947 Sb. Výměr nebo Rozhodnutí o výkupu vydané Okresním národním výborem dle § 10 zákona č. 46/1948.
- Pro písm. b) § 5 Úřední list, ve kterém Ministerstvo zdravotnictví vyhlásilo, který majetek byl zestátněn (§2, odst. 3 zákona č. 185/1948 Sb.), znárodnovací

²⁶⁰ *Sněmovní tisk 580/0, část č. 1/4* [online]. [cit. 2013-01-5]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=580&CT1=0>

²⁶¹ *Srov. Zákon 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi o změně některých zákonů.*

vyhláška, dopis odvětvového ministerstva, případně výměry o znárodnění vydané příslušným odvětvovým ministerstvem.

- Pro písm. c) Kupní nebo darovací smlouvy, ve kterých je odkaz na vyhlášku č. 351/1950 Ú. I. I.
- Pro písm. d) Z doložených dokladů musí jednoznačně vyplynout, že dražební řízení mělo skutečně zkrácenou formu.
- Pro písm. e) až g) Oprávněná osoba doloží čestné prohlášení, kterým prokáže tíseň. Zda se skutečně o tíseň jednalo, musí oprávněná osoba osvědčit tím, že uvede, jaké důsledky by pro ni nastaly, pokud by darovací smlouvu neuzavřela.
- Pro písm. h) Listina, kterou bylo vyvlastněno, nese název Rozhodnutí.
- Pro písm. i) Čestné prohlášení oprávněné osoby, že náhrada skutečně nebyla vyplacena.

Po doručení výzvy povinná osoba prověří a posoudí oprávněnost nároku. V případě, že povinná osoba neshledá žádné překážky k vydání nemovitosti, musí být uzavřena dle zákona do šesti měsíců dohoda s oprávněnou osobou o vydání věci. V případě vydávání zemědělských nemovitostí je nutný souhlas pozemkového úřadu. Pokud by k dohodě nedošlo, může se v takovém případě oprávněná osoba obrátit na soud.

Výzvy budou podávat jednotlivé církevní subjekty samostatně.²⁶²

Kromě vracení konkrétních nemovitých věcí má navíc dojít k vyplacení finančních prostředků. Na základě zákona č. 428/2012 Sb. byly v Praze dne 22. února 2013 uzavřeny tzv. smlouvy o vypořádání (viz příl. 3) mezi Českou republikou zastoupenou RNDr. Petrem Nečasem a příslušnou církví a náboženskou společností (Apoštolskou církví, Církví adventistů sedmého dne, Církví bratrskou, Církví československou husitskou, Církví řeckokatolickou, Církví římskokatolickou, Českobratrskou církví evangelickou, Evangelickou církví augsburského vyznání v České republice, Evangelickou církví metodistickou, Federací židovských obcí v České republice, Jednotou bratrskou, Luterskou evangelickou církví a. v. v České republice, Náboženskou společností českých unitářů, Pravoslavnou církví v českých zemích, Slezskou církví evangelickou augsburského vyznání a Starokatolickou církví v České republice). Za dotčenou církev a náboženskou společnost uzavíral smlouvu o vypořádání statutární orgán. Smlouvy nabyly účinnosti dnem jejich podpisu tj. 22. února. 2013, a jsou publikovány pod č. 55/2013 Sb.

²⁶² V rámci katolické církve si budou výzvy podávat farnosti nebo biskupství samostatně. Budou žádat o každou věc zvlášť a každou žádost bude prověřovat státní úředník.

Na základě výše zmíněné smlouvy dochází mezi státem a jednotlivými církvemi či náboženskými společnostmi k pravidelnému, třicetiletému vyplácení finančních náhrad, jejichž celková výše je určena zákonem. Celková výše finanční náhrady činí 59 mld. Kč. Vyplácení finanční náhrady je jedním z předpokladů, které by dotyčným církvím a náboženským společnostem měly umožnit vytvoření hospodářské základny pro trvale udržitelné samofinancování. Zákona také počítá s tím, že po dvou letech od jeho účinnosti bude zrušena veškerá blokáce původního majetku, stanovená zákonem o půdě (§ 29) a jeho vlastníci tak s ním už budou moci volně nakládat. Kromě toho má být také postupně snižován státní příspěvek na provoz církví a náboženských společností, až po 17 letech přestane stát provoz církví financovat úplně a tím dojde k definitivní odluce církve od státu.

4.2.2 Vložka Pozemkové knihy

Základním dokumentem, dokládajícím původní vlastnictví, je vložka Pozemkové knihy (viz příl. 4).

Pozemkové knihy byly zaváděny a vedeny na základě knihovního zákona č. 95 ř. z. z roku 1871. Podle zákona č. 92 českého zemského zákoníku z roku 1874 byly pak postupně zakládány nové pozemkové knihy s přesně vymezeným vnitřním uspořádáním. Pozemkové knihy sloužily k zápisům vlastnických a dalších věcných práv k nemovitostem rustikálního (poddanského) původu.

Jednotlivé operáty pozemkových knih se skládaly z hlavních knih, sbírek listin, z map pozemkových knih, z osobních a věcných rejstříků, ze seznamů veřejného statku a parcel zapsaných v zemských deskách či pozemkových knihách katastrálních obcí a z deníku došlých žádostí.

Jednotlivé svazky hlavních knih sestávají z knihovních vložek se zápisem příslušného knihovního tělesa. V záhlaví jednotlivých vložek je uveden tehdejší soudní okres, katastrální území a číslo knihovní vložky. Dále bývá vyznačen i název knihovního tělesa, popř. hlavního objektu a jeho číslo popisné.

Každá knihovní vložka má tři oddělení, které se nazývají listy a označují se písmeny A, B, C. List statkové podstaty A tvoří soupis nemovitostí, z nichž sestává knihovní těleso a zápisy o jeho změnách. List A se dělí na 2 části, označované A a A II. Jednotlivé nemovitosti jsou v první části listu A specifikovány parcelním číslem a to nejdříve stavební parcely a pak pozemkové parcely spolu s jejich kulturou. Výměra

parcel není však zde uvedena. V listu AII se zapisují provedené změny knihovního tělesa a aktivní služebnosti. List vlastnický B obsahuje zápis vlastnického práva, vztahujícího se ke knihovnímu tělesu jako celku a omezení v nakládání s nemovitostmi. List závad C obsahuje zápisy všech věcných práv na knihovním tělese váznoucích, věcných břemen a omezení nakládati se zapsanými právy.

Každý zápis v hlavní knize uvádí datum doručení knihovní žádosti a číslo deníku, pod kterým je předmětná knihovní žádost vedena. Pod tímto označením jsou ve sbírce listin založeny i příslušné vkladné listiny a ostatní doklady.

Neplatné zápisy byly v hlavní knize vyznačovány souvislým červeným podtržením příslušného zápisu, částečná neplatnost byla vyznačena čárkovaně.

Rejstříky tvoří obvykle samostatné svazky a obsahují seznamy parcel, někdy obsahují i seznam popisných čísel budov, a to vždy s odkazem na číslo vložky pozemkové knihy, v níž jsou zapsány. Nejdůležitější, avšak původně neveřejnou součástí operátu pozemkových knih, je sbírka listin, kterou tvoří originály nebo ověřené kopie listin a geometrických plánů, jež se přikládaly ke knihovním žádostem jako doklad k požadovaným zápisům do pozemkových knih. Obsahuje smlouvy, geometrické oddělovací plány, úřední rozhodnutí, rozsudky soudů a další vkladné listiny.

Pozemkové knihy byly uzavřeny k 31. březnu 1964 a byly do konce roku 1992 uloženy u nejnižší stolice soudů (původně v sídlech soudních okresů, po jejich zrušení byly soustředěny u okresních soudů). V současné době jsou uloženy v odděleních pozemkových knih katastrálních úřadů příslušných okresů a pořizují se z nich za úplatu jak výpisy z hlavních knih, tak i kopie ze sbírky listin.

Parcely a ostatní nemovitosti (a to i jejich části) začleněné ve smyslu zákona o vojenských újezdech č. 169/1949 Sb. byly zcela odepsány ze zemských desek a pozemkových knih a začleněny do tajné vojenské evidence nemovitostí, kterou spravují příslušné krajské vojenské stavební a ubytovací správy. Při rušení vojenských újezdů se dokumentace o bývalém vojenském nemovitém majetku převádí na příslušné katastrální úřady, u nichž lze si potřebné informace vyžádat.²⁶³

²⁶³ Srov. BUMBA, J., *České katastry od 11. do 21. století*, Praha 2007, s. 126 - 132.

4.2.3 Vložka Desek zemských

Majetkoprávní vztahy se stále více komplikovaly, a proto vznikla potřeba pozemkovou držbu a vlastnictví zajistit právně a převody nemovitostí soustavně evidovat. Tak postupně vznikaly v Čechách, v druhé polovině 13. století za vlády Přemysla Otakara II. zemské desky jako úřední knihy u zemského soudu v Praze. Do zemských desek byly zpočátku zaznamenávány průběhy soudních řízení, později i různé dohody o převodech nemovitého majetku panovníka a šlechty (tzv. dominikálu²⁶⁴). Kromě majetkových přesunů, odhadů a závazků byly ve zvláštních oddílech (kvaternech) zapisována i důležitá usnesení zemských sněmů, zákony, úmluvy aj.

České zemské desky (obnovené po roce 1541) jsou uloženy ve Státním ústředním archivu v odd. I. Orientaci v záznamech usnadňuje Rejstřík k deskám. Většina záznamů v zemských deskách je zapsána kurentem německy a ručně tehdejšími knihovními písaři a obsahuje řadu termínů, dnes již nepoužívaných.

Moravské desky se zachovaly od roku 1348. Zemské desky byly u nás vedeny a doplňovány až do roku 1950. Po tomto roce byly některé vložky převáděny do pozemkových knih. Uzavřeny byly spolu s pozemkovými knihami dne 31. března 1964. Zemské desky ve své poslední úpravě uspořádané podle jednotlivých panství či statků a seřazené podle čísel jednotlivých vložek jsou uloženy na Katastrálním úřadě Praha-město. Moravské zemské desky (viz příl. 5) byly vedeny u soudů v Brně a v Olomouci, Slezské zemské desky u soudu v Opavě).²⁶⁵

Ve výše popsanych dokumentech je jasně definováno, které nemovitosti byly církvím a náboženským společnostem vzaty a jaké důvody byly k jejich odebrání. Dokumenty nebyly psány na současné církevní právnické osoby, ale na jejich právní předchůdce. Pro tuto skupinu subjektů se vžilo označení „Historické církevní právnické osoby“. Mezi nejobvyklejší typy tzv. historických právnických osob jsou: Fara katolická..., Římskokatolický kostel..., Kostel..., Obročí při..., Záduší..., Kapitula..., Nadání..., Ordinariát..., Biskupství... aj. Tyto právnické osoby vznikly podle starších předpisů Římskokatolické církve. Nyní už takové právnické osoby nevznikají. Tyto právnické osoby nebyly státem evidovány, ale stát jejich právní subjektivitu uznal.²⁶⁶

²⁶⁴ Dominikál = půda obhospodařovaná ve vlastní režii feudálního vlastníka, svobodného města, královské komory apod.

²⁶⁵ Srov. BUMBA, J., *České katastry od 11. do 21. století*, Praha 2007, s. 121 – 125.

²⁶⁶ Srov. *Odborné stanovisko: Perspektiva výsledku soudních sporů o vypořádání historického církevního majetku v případě, že nebude přijat zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými*

Podle současného Kodexu kanonického práva se jednotlivé historické subjekty v rámci katolické církve sloučily pod novodobý subjekt, který se nazývá Římskokatolická farnost. Toto slučování probíhalo v jednotlivých biskupstvích převážně v letech 2002 - 2003. Historické právnické osoby, které dosud nezanikly a nebyly sloučeny s jinými právnickými osobami v církvi, nadále existují. V právních vztazích jedná jejich jménem jako statutární orgán osoba určená příslušným biskupem (arcibiskupem). Zpravidla je to farář nebo administrátor farnosti, na jejímž území má tato historická právnická osoba sídlo.

5 SPRAVEDLNOST A ZÁKON O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ

Na vyrovnání státu s církvemi je možné se dívat z různých perspektiv a úhlů. Jedním pohledem je otázka spravedlnosti.

Podle Katechismu katolické církve je spravedlnost (justitia) mravní ctnost, která se zakládá na vytrvalé a pevné vůli dávat Bohu a bližnímu to, co jim patří. Spravedlnost vůči lidem uzpůsobuje člověka, aby respektoval práva každého a vytvářel v lidských vztazích soulad, který podporuje přiměřené vztahy k lidem a společnému dobru.²⁶⁷

Pojetí spravedlnosti se v různých kulturách liší, stejně tak i jednotlivci mají nestejně představy o spravedlnosti. Od nejstarších dob lidstva bylo o spravedlnosti diskutováno a podat přesnou definici se nikomu nepodařilo. Zabývala se jí již starověká antika. Platón vnímal tuto ctnost jako základ všech ostatních ctností, především vzhledem k vizi spravedlivé společnosti, kde je každému dáno, co mu náleží.²⁶⁸ Řecký filozof Aristoteles se pokusil definovat spravedlnost takto „*Každému, co mu patří* (Suum cuique)“. Aristotelská, stoická a křesťanská tradice neodděluje spravedlnost od dalších kardinálních ctností, přesto spravedlnost hrála zásadní roli.²⁶⁹ Tomáš Akvinský, který se opírá o Platóna a Aristotela, definuje spravedlnost jako „*iustitia est habitus secundum quem aliquis constanti et perpetua voluntate ius suum unicuique tribuit*“.²⁷⁰

V Písmu se s pojmem spravedlnosti setkáváme ve Starém i Novém zákoně. Původní význam biblické spravedlnosti je pevnost a věrnost ze zachovávání smlouvy, slibu, daného slova. Ve Starém zákoně je spravedlnost předělována jak Bohu,²⁷¹ tak i člověku, vztahuje se také ke Smlouvě. (Ž 111,5 a Iz 5,16) V Novém zákoně se pojem spravedlnost vyskytuje v Horském kázání (Mat 5,20) a v listech u apoštola Pavla (Řím 3,21 - 26, 2 Kor 5,17, 5,21).

Spravedlnost jako mravní ctnost je úzce spjata s morálkou a s problematikou práva. Ve srovnání s ostatními ctnostmi je pro spravedlnost specifické, že pořádá člověka v jeho vztahu k druhým. Předpokladem spravedlnosti je existence lidstva s jeho

²⁶⁷ KKC, 1807.

²⁶⁸ Srov. *Filosofický slovník*, Olomouc 2002, s. 380 - 381.

²⁶⁹ Srov. PIEPER, J., *Ctnosti*, Praha 2000, s. 43 - 44.

²⁷⁰ Srov. PESCHKE, K., *Křesťanská etika*, Praha 1999, s. 211.

²⁷¹ Je „opora spravedlivých“ (srov. Žl 37,17), skála, útočiště, tvrz, právě proto, že on sám je spravedlivý.

vzájemnými vztahy a s existencí lidského partnerství s jinými, z existencí mravního a právního dluhu a z povinností tento dluh uhradit.²⁷²

„*Spravedlnost je trvalá vůle udělit (přiznat) každému jeho právo.*“²⁷³

Právo (ius) je systém norem, které utvářejí v určité společnosti lidské jednání. Na rozdíl od morálky je zaštitěno specifickými institucemi a jeho dodržování se v případě potřeby prosazuje násilím.²⁷⁴

Právo v objektivním významu je to, co člověku podle spravedlnosti náleží. Subjektivní chápání práva je vztah rozumové bytosti k nějaké věci, kterou může nazývat svou. Dále právo můžeme rozdělit na přirozené a pozitivní.²⁷⁵ Nositelem práva může být rozumová bytost, základem, východiskem veškerého práva je věčný zákon Boží. Právu odpovídá pojem povinnost - závazek respektovat právo druhého, poskytovat mu to, co mu náleží. Úkonu spravedlnosti musí předcházet úkon, jímž něco někomu patří. Člověk má právo na hmotné statky, které získal poctivě nebo zákonným způsobem. Právo soukromého vlastnictví je dáno člověku od samého Původce přírody, jednak aby se staral o sebe a o ty, kdo mu jsou svěřeni, jednak aby svým majetkem sloužil lidské společnosti.²⁷⁶

U spravedlnosti rozlišujeme vlastní objekt spravedlnosti - právní nárok bližního, právní dluh vůči bližnímu a mravní dluh, který bližnímu dlužíme na základě jiných čností. Cílem spravedlnosti je vyrovnání mezi dlužníkem a věřitelem.

Spravedlivá situace je, kdy zlo je potrestáno a dobro odměněno. Nedostatek morálky a bezpráví působí velká utrpení mnoha občanům a vede k rozpadu společnosti. Obecně je právo systém pravidel, který upravuje a řídí naše jednání ve vztahu k ostatním. Spravedlnost naproti tomu znamená schopnost jedince přiznat druhému jeho práva a poskytovat si vzájemně práva v rámci společnosti. Spravedlnost může být mírou práva, to znamená, že právo nebo zákony, které nepřiznávají všem členům společnosti stejná práva i povinnosti, jsou v rozporu s principem spravedlnosti. Z povahy spravedlivého práva vyplývá, že je jím uplatňován princip stejného zacházení. Smyslem práva by měla být spravedlnost a vzájemné vyrovnání.²⁷⁷

²⁷² Srov. PIEPER, J., *Ctnosti*, Praha 2000, s. 49 - 50.

²⁷³ SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Praha 2004, s. 112.

²⁷⁴ *Filosofický slovník*, Olomouc 1998, s. 326.

²⁷⁵ Pramenem přirozeného práva je přirozenost věci. Pozitivní právo je ustanovení, které vychází z vůle Boží nebo od lidí, proto můžeme mluvit o pozitivním právu Božím a lidském. Srov. DACÍK, R., *Mravouka*, Olomouc 1946, s. 233.

²⁷⁶ Srov. DACÍK, R., *Mravouka*, Olomouc 1946, s. 231 - 234.

²⁷⁷ BUBÍK, T., *Filosoficky o spravedlnosti*, Pardubice 2007, s. 22.

Spravedlivý je ten, kdo soustavně, vždy a za všech okolností má na mysli právo druhého a snaží se všemi silami jednat tak, aby nijak neporušil toto právo. Má-li bližní právo na majetek, který je jeho vlastnictvím je úkolem spravedlnosti řídit všechny vztahy k bližnímu tak, aby žádné z jeho práv nebylo dotčeno.²⁷⁸ Spravedlnost se může týkat obecného dobra celé společnosti, dobra části společnosti, dobra rodiny národů. Může se týkat dobra jedince, které mu přiznává společnost, dobra jedince vůči dobru druhého jedince v lidských právech.²⁷⁹

5.1 Náhrada škody

Náhrada škody (restitutio) je vlastním úkonem spravedlnosti směnné a souvisí s pojmem vyrovnání. Poškozenému majiteli má být vrácena rovnocenná hodnota nebo nahrazena způsobená škoda. Náhrada je tak obnovení porušené spravedlnosti a vyrovnání mezi věřitelem a dlužníkem. Povinnost náhrady zavazuje pod těžkým hříchem ex genere suo. Náhradou musí být napravena škoda, která byla bližnímu způsobena na majetku, životě, cti a zdraví. Náhrada za poškození musí být stejného druhu majetek za majetek, poškození na cti napravením špatné pověsti apod.²⁸⁰

Je třeba napravit morální škodu, pohoršení, odvolat škodlivou radu a také napravit škodu na cti. Držitel je povinen nahradit poškozenému majiteli všechn ušlý zisk a výlohy, které musel vynaložit vyhledáváním a pátráním po věci a musí mu být vráceno všechno, co zadržaná věc vyprodukovala. Náhrada musí být vykonána ihned jak vznikla nebo když byla poznána. Těžce hřeší ten, kdo náhradu bezdůvodně odkládá.²⁸¹ *V náhradě dosahuje ctnost spravedlnosti stavu rovnosti, protože dává každému, co mu podle práva náleží.*²⁸² Sv. Tomáš říká že „náhrada znamená uvést vlastníka znovu v držení nebo vládu jeho věci.“²⁸³

„Náhrada škody je nevyhnutelná ke spáse!“²⁸⁴

A také Písmo svaté ukazuje na náhradu škody jak ve Starém zákoně (Ex 22,5) tak i v Novém zákoně (Mt 5,25 - 26, Lk 19, 8 - 9).

²⁷⁸ Srov. DACÍK, R., *Mravouka*, Olomouc 1946, s. 236.

²⁷⁹ SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Praha 2004, s. 113.

²⁸⁰ BENEŠ, A., *Morální teologie*, 1994, s. 118.

²⁸¹ Srov. VŘEŠTÁL, A., *Katolická mravouka*, Praha 1916, s. 523 - 528.

²⁸² Srov. DACÍK, R., *Mravouka*, Olomouc 1946, s. 244 - 245.

²⁸³ Srov. Tamtéž, s. 244.

²⁸⁴ TONDA, F., *Morální teologie II. Příkázání*, Spišské Podhradie 1996, s. 77.

5.2 Spravedlnost ve státě

Stát a veřejná moc mají svůj základ v přirozeném právu. Stát je tedy útvar, skládající se z mnoha lidí, kteří obývají určité území a kteří jsou navzájem spojeni dějinnými, kulturními a biologickými pouty. Způsob vlády a výběr vedoucích činitelů je ponechán svobodné volbě občanů.

Lidé, rodiny i různé skupiny tvořící občanskou pospolitost si uvědomují svou neschopnost zařídit si sami plně lidský život; pociťují proto potřebu širšího společenství, v jehož rámci by se všichni spojenými silami snažili den co den stále lépe uskutečňovat obecné blaho. Zakládají proto politická společenství různého druhu. Politické společenství tedy existuje kvůli obecnému blahu, v něm nachází své poslední opodstatnění i smysl a z něho čerpá své původní a vlastní právo. Obecné blaho je totiž souhrn podmínek společenského života, v nichž mohou jednotlivci, rodiny i sdružení plněji a snadněji dosáhnout dokonalosti.²⁸⁵

Hodnoty spravedlnosti ve státě by měly být vždy dosaženy ve spojitosti s mravním jednáním v rámci nejlepšího možného vědomí a svědomí. Každý člověk zabývající se právem a zákony ve státě, by měl mít své hodnoty sestaveny z hodnotového základu sestávající z morálních a mravních kritérií.

Podle Tomáše Akvinského vládne ve státě spravedlnost tehdy, když jsou dobře uspořádány a ve správném řádu tři základní složky společenství: vztahy jednotlivců navzájem, vztahy sociálního celku k jednotlivcům a vztahy jednotlivců ke společnosti. Existují tedy tři základní formy spravedlnosti: „*spravedlnost vyrovnávající*“ neboli „*směnná*“ (iustitia comutativa), která řídí výměnu dober mezi jednotlivými členy společnosti, „*spravedlnost přidělující*“ neboli „*rozdělující*“ (iustitia distributiva), která pořádá vztah společenství jako společenství k jednotlivcům a konečně „*spravedlnost zákonná, všeobecná*“, protože úlohou zákonů je totiž uskutečňovat společné dobro. Zákon je ve své podstatě vyjádřením rozumu, který se týká obecného dobra celé společnosti. Všechny tři základní formy mají rozdílný způsob toho, co se dluží a co je někdo povinen dát.²⁸⁶

V době pontifikátu Pia XI. a při příležitosti vydání encykliky „*Quadragesimo Anno*“ byla do katolické morálky zařazena a přijata sociální spravedlnost. Jako taková se týká hospodářského blaha společenských skupin, vyžaduje poměrný podíl sociálních

²⁸⁵ II. Vatikánský koncil. *Gaudium et spes*, 74.

²⁸⁶ Srov. PIEPER, J., *Ctnosti*, Praha 2000, s. 60 - 61.

partnerů na plodech jejich hospodářské spolupráce, považuje přehnaný zisk na straně zaměstnavatelů i přehnané mzdy na straně zaměstnanců za určité zlo budící pohoršení, ohrožující oprávněné investice podniku, ohrožující produktivitu a vedoucí k sociálním třenicím. Pojem spravedlnosti má proto své místo a uplatnění nejen v úzkém rámci jedné či jednotlivých zemí, nýbrž svou obecnou celosvětovou platnost.²⁸⁷

Z hlediska dnešní doby můžeme posuzovat, jestli právní státy obsahují prvky spravedlnosti, nebo jsou nemorální, netolerantní a nespravedlivé. Současnou dobu můžeme označit jako plnou morálních a politických nebo spíše sociálních rozdílů. Mravnost u politiků neznamena vyšší dobro a ideu spravedlnosti, ale veřejné blaho k zajištění řádu. Politicky korektní vyjádření morálky je tak v naší společnosti často pouze hlasem většiny.

Aby mohla být spravedlnost ve společnosti realizována je nutno vytvořit organizační systém. Z toho také plyne, že se výkon politické moci ve společenství jako takovém i ve státních institucích musí vždycky provádět v mezích mravního řádu, k dosažení obecného blaha - chápaného dynamicky - a podle právního řádu, který je nebo bude řádně ustanoven. Tehdy jsou občané vázání ve svědomí k poslušnosti. Z toho vysvítá odpovědnost, důstojnost a význam těch, kteří vládou.²⁸⁸

Ani demokratické uspořádání společnosti a státu není dokonalé, je jen obrazem politické vyspělosti občanů. V demokratických podmínkách se spravedlnosti daří přece jen lépe než v diktaturách. Ale ani zde se nedá mluvit o systému spolehlivém a spravedlivém. Hlava státu má právo vydávat zákony, které zavazují lidi k životu, jenž zajišťuje obecné dobro. Proto občanský zákon může nejen přikazovat úkony spravedlnosti, nýbrž také zakazovat neřesti, a to jakékoliv. Cílem činnosti vlády musí být vždy obecné dobro státní společnosti.²⁸⁹

„V politickém společenství se však sdružuje mnoho různých lidí, a proto se právem mohou rozcházet v názorech. Aby se politické společenství vlivem názorové rozdílnosti nerozpadly, musí mít autoritu, která by usměřovala úsilí všech občanů k uskutečňování obecného blaha, ne však mechanicky ani despoticky, ale především jako mravní sílu, která se opírá o svobodu a o vědomí odpovědnosti za přijaté povinnosti a úkoly.“²⁹⁰

²⁸⁷ Srov. PESCHKE, K., *Křesťanská etika*. Praha 1999, s. 215 - 216.

²⁸⁸ II. Vatikánský koncil. *Gaudium et spes*, 74.

²⁸⁹ Srov. DACÍK, R., *Mravouka*, Olomouc 1946, s. 231 - 239.

²⁹⁰ II. Vatikánský koncil. *Gaudium et spes*, 74.

5.3 Spravedlnost nebo další křivda?

Dá se skutečně dívat na zákon o majetkovém vyrovnání státu z církví jako na spravedlivý? Není to další prohra spravedlnosti? Co bylo ukradeno, musí být vráceno? Zpochybňování vrácení ukradeného je těžkým morálním selháním.

Zákon 428/2012 o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi není restitucí, jak se mnozí domnívají, protože vyplacení finanční náhrady a způsob jejího rozdělení mezi jednotlivé církve neodpovídá míře utrpěných křivd.

Česká republika je z morálního hlediska v situaci dlužníka, který si vědomě a neoprávněně přivlastnil vyvlastněním (popř. i uloupením) cizí církevní majetek. Držitel by měl vrátit, tedy restituovat neoprávněně držený majetek včetně všech užitků, které z něho samy vyplynuly.²⁹¹ Subjektem náhrady je poškozená církev nebo náboženská společnost, které byl zadržován státem majetek a ušlý zisk.

Církev má právo na svůj majetek i na plody, které z něho plynou. „A proto pod nespravedlivým odnětím se rozumí také nespravedlivé zadržení. Tím, že někdo zadržuje cizí věc proti vůli vlastníka, brání mu v užívání jeho věci a tak mu působí bezpráví. Je však jasné, že není dovoleno ani malou chvíli zůstat ve hříchu (bezpráví). A proto je každý vázán ihned nahradit nebo žádat o odklad toho, kdo může dovolit užívání věci.“²⁹²

Některé církve a náboženské společnosti, které vznikly až později a žádný majetek jim tedy nebyl zestátněn, dostanou od státu náhradu. Celková výše finanční náhrady byla stanovena jako hodnota nemovitého majetku, který nebude vydán. K jejímu rozdělení mezi jednotlivé církve však nedošlo v závislosti na míře utrpěných křivd, ale na základě dohody dotčených církví. Tyto náhrady byly dohodnuty a slíbeny katolickou církví z náhrad, které měla dostat. Byl zde upřednostňován aspekt solidarity. Římskokatolická církev jako největší restituent nabídla část svého podílu ostatním církvím a náboženským společnostem. Pokud tuto částku některá církev odmítá (Bratrská jednota baptistů majetkové vyrovnání odmítla, nechce mít podíl ze zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi), má zůstat katolické církvi. Jinak by to byla ze strany státu nespravedlnost. Nevěnuje se tak církvím a náboženským společnostem, kterým nebyl komunistickým režimem ukraden žádný majetek velkorysý dar?

²⁹¹ Srov. PESCHKE, K. H., *Křesťanská etika*, Praha 1999, s. 610.

²⁹² Srov. DACÍK, R., *Mravouka*, Olomouc 1946, s. 250.

Církyve a náboženské společnosti se velkoryse vzdaly asi 2/3 majetku a vrací se jim pouze třetina ukradeného. Majetek, který je nyní ve vlastnictví soukromých osob, měst, obcí, krajů a některých státních institucích vrácen nebude. Církvím a náboženským společnostem se nevrací a ani se nezapočítávají náhrady za živý a mrtvý inventář, rovněž není vypláceno odškodnění z ušlého výnosu.

Zákon váže církve a náboženské společnosti, aby neuplatňovaly další nároky, které vlády z užívání církevního majetku dostaly a nevrátily. Dále nezavazuje soukromé instituce a jiné osoby, do jejichž držení církevní majetek ze státu přešel žádnou povinností tento majetek vracet. Církyve a náboženské společnosti se ve smlouvě zavazují, že nebudou žádat další majetek. Zákonem tak nechávají církevní majetek státu, ale finanční náhradu za něj dostanou až za několik let.

Není navraceno patronátní právo, ze kterého vyplývá povinnost určitých subjektů přispívat na chod církevních institucí, protože neproběhla skutečná restituce majetků bývalých patronů. Nejsou restituovány finanční prostředky z fundací, ale vrací se pouze část majetku záduší, a za ostatní záduší je vyplacena finanční náhrada. Jak bude řešeno konání bohoslužeb, které jsou vázány na záduší? Bude možná redukce těchto závazků?

Finanční náhrada nepokrývá ani hodnotu konfiskovaných peněz, cenností a dalších movitých věcí²⁹³ Národohospodářská fakulta VŠE již v minulosti vyčíslila, že hodnota majetkových křivd, které církve v dobách komunismu utrpěla, podstatně převyšuje hodnotu finanční náhrady.

Církve o narovnání usiluje již od začátku 90. let a byla za to často kritizována. Nebyla však politická vůle, aby došlo k narovnání. Zákon o majetkovém narovnání státu s církve a náboženskými společnostmi toho řeší příliš mnoho a nejasným způsobem. Tento zákon byl prosazován neúprosným způsobem stůj co stůj, z čehož plyne podezření, že tak nebylo činěno z naléhavé potřeby po co nejprospěšnějším uskutečňování dobra a spravedlnosti. Není tedy možné přiznat zákonodárcům v České republice, kteří řídí tuto zemi a zastupují lid, vysoké spravedlnostní a morální hodnoty, zvláště co se týká zákona o majetkovém vyrovnání státu s církve a náboženskými společnostmi, jelikož byl spíše upřednostněn zákon pozitivním nad zákon morálním.

²⁹³ Například obrazů, uměleckých památek nevyčíslitelné hodnoty.

ZÁVĚR

V této práci jsem chtěla přiblížit historický vývoj nabývání církevního majetku od počátků církve, kdy se utvářely první křesťanské obce až po dnešní dobu, kdy se řeší v České republice majetkové vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi.

Historický vývoj ukazuje na počátky křesťanství a na rozvoj materiálních dober v církvi. Majetek, který církev během staletí nabývala, sloužil k zajištění duchovních, ale především k poslání církve. Jak ukazuje historický vývoj, tak v některých obdobích život církve zabezpečoval stát a zásahy panovníka byly neúměrné a církev se musela podřizovat státní moci, tím byla utiskována a nemohla vykonávat své poslání. Církev potřebuje materiální dobra, aby se stala nezávislá a mohla tak vykonávat své poslání.

Déle než dvacet let se v České republice diskutovalo o přípustnosti církevních restitucí. Teprve vládě Petra Nečase se v roce 2012 podařilo za velké kritiky ze strany opozice a rozdělení veřejnosti na dva tábory zákon o majetkovém vyrovnání státu s církvemi prosadit.

Zákon, který vláda schválila na svém jednání v listopadu 2012, však prezident republiky Václav Klaus nepodepsal, nicméně jej ani nevetoval. Je nutné upozornit na to, že zákon neřeší tzv. církevní restituce, jak se mnozí domnívají a jak je v médiích publikováno. Tento zákon se týká nezávislosti a nového způsobu financování církví a náboženských společností. Na jeho základě bude církvím a náboženským společnostem vrácena část majetku v hodnotě 75 miliard, za zbytek bude během 30 let proplacena paušální náhrada ve výši 59 miliard.

Neinformovanost o tom, jakým způsobem fungovala církev před nástupem totality, z čeho žila, jak nabývala a k čemu sloužil církevní majetek, vede mnohdy ke zkresleným informacím, mylným názorům a k nepřátelským postojům. Veřejnost často podléhá mediálnímu tlaku a polarizuje se. Na jedné straně jsou ti, kteří spravedlivý nárok církvím přiznávají, a na druhé straně jsou ti, kteří mají postoj vůči církvi nepřátelský.

Církev žila především z vlastních zdrojů. Majetek měla rozdělen do tří kategorií.²⁹⁴ Každý samostatný církevní subjekt vlastnil majetek, který byl účelově

²⁹⁴ V první řadě šlo o nemovitosti sloužící duchovní správě a bohoslužbě, což byly kostely, kaple, farní budovy a kláštery. Další majetek byl tvořen zemědělskou půdou, lesy a hospodářskými nemovitostmi, které byly s tímto majetkem spojeny. Do třetí kategorie patřily ty nemovitosti, které sloužily k zajištění služby církve v oblasti vzdělání, sociální péče, charity, zdravotnictví, ubytování apod. Srov. DUKA, D., BADAL, M., *Bílá kniha církve černou kapitolou*, Kostelní Vydří. 2009, s. 65 – 66.

vázán. Toto vlastnictví nikdy žádný státní režim nezpochybnil, dokonce ani v dobách totality. Od roku 1948 a po celých následujících 42 let církev utrpěla značné bezpráví, byla označována za nepřítele a tak se k ní i komunisté chovali. Komunistický režim zabral církevní majetek i patronátní práva. Zákony č. 142/1948 a 46/1948 zlikvidoval samostatně hospodařící subjekty. Zákonem 218/1948 Sb. se stát zavázal, že bude hospodářsky zabezpečovat církev, protože její hospodářská základna byla výše zmíněnými zákony zrušena. Zákon byl přijat nejen proto, aby byli zabezpečeni kněží katolické církve a ostatních církví, ale také proto, aby stát získal nástroj jak dostat církev do svého područí, aby ji mohl ovládat. To se mu podařilo na celou tu dobu 42 let.

Po změně politického režimu byla patrná snaha vyřešit vztah státu a církví. Byla vrácena část ženských a mužských klášterů, byl zrušen státní dozor a zablokován bývalý církevní majetek s tím, že bude brzy vyřešeno financování církví. Záhy se však ukázalo, že v této citlivé otázce nebude rozhodováno na základě odborných a vědeckých argumentů, ale především pod vlivem zděděných stereotypů a předsudků. Pro nedostatek politické vůle řešit vztah státu a církví, se řešení přesouvalo až do roku 2012, kdy byl necitlivým a nevybíravým způsobem schválen zákon 412/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi.

Zákon neřeší restituci, jak se mnozí domnívají a jak je v médiích publikováno, ale jedná se o odluku církve od státu a majetkové vyrovnání. Zákon řeší příliš mnoho věcí najednou a nejasným způsobem. Osobně se domnívám, že bylo chybou řešit v jednom zákoně otázky odluky státu od církve a otázky majetkového vyrovnání. V první řadě měla být vyřešena otázka odluky státu od církve a následně na to měla být řešena otázka navrácení církevního majetku (restituce), který byl v období komunistické moci okupován nebo neoprávněně různými záminkami a právními tituly zabrán a převeden na stát.

V některých paragrafech vnímám velkou nespravedlnost. Je paradoxní, že některým církvím je nabízeno finanční odškodnění a přitom jim nebylo nic zabaveno a nebyla jim tudíž spáchána žádná křivda. Stejně tak je zarážející, proč mají dostávat náhrady církve založené až po roce 1989.

Osobně se domnívám, že z hlediska morální spravedlnosti byla církev římskokatolická poškozena. A děje se jí tak další křivda. Církev měla dostat daleko více náhrady škody, a to jak za ušlý zisk, tak za zadržování majetku, se kterým mohla už v minulosti hospodařit a tím si zajistit vlastní ekonomickou samostatnost.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Macíková Martina

Název katedra: Systematické teologie

Název fakulty: Cyrilometodějská teologická fakulta UP v Olomouci

Název práce: Církevní restituce jako náhrada zabaveného majetku církvím

Church restitution as a compensation of the property confiscated from the
Church

Vedoucí práce: ThLic. ICLic. Vladimír Filo

Počet stran: 109

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 54

Klíčová slova: majetek církve, zákon, restituce, spravedlnost, náhrada, majetkové vyrovnání,

Tato diplomová práce nabízí ucelený pohled na vývoj a nabývání církevního majetku v historických souvislostech. Dále poskytuje celistvý pohled na současný stav řešení vztahů mezi státem, církvemi a náboženskými společnostmi v České republice.

Úvodní část popisuje počátky církve, okolnosti vzniku, vývoj, utváření a rozšíření křesťanství ve starověku. V následujícím textu je pojednání o průběžném historickém vývoji a nabývání církevního majetku od prvních staletí až po novověk. Další část seznamuje s počátky křesťanství a způsobem získávání majetku v Českých zemích. Na základě tohoto historického náhledu je ukázáno, jakým způsobem církve po staletí nabývala majetek, který pak sloužil především k jejímu poslání. Závěrečná část práce je věnována spravedlnosti a zákonu č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Samotná práce je teoretická a vychází z nastudovaných materiálů a pracovních zkušeností autorky.

RESUMÉ

The thesis titled Church restitution as a compensation of the property confiscated from the Churches offers a comprehensive view of the evolution and acquisition of the church property within historical consequences. Also, it provides a complex analysis of the current state of the dispute on the mutual relationship between the state, churches and religious organizations in the Czech Republic.

The introduction describes the beginnings of the church, the circumstances of creation, development, and expansion of Christianity in antiquity. The following text deals with the continuous historical development and acquisition of the church property from the early centuries to the present day. In the next section I introduce the origins of Christianity and the way of acquiring property in the Czech lands. Based on this historical view, it is shown how the church has been acquiring property which was then used for its mission.

Another part focuses on the Act No. 428/2012 Coll. on property settlement with churches and religious institutions and on amending certain laws (the property settlement with churches and religious institutions). The final part deals with justice and compensation of the harm that was not morally fulfilled in the Act on property settlement between the state and the Churches.

BIBLIOGRAFIE

Použitá literatura a prameny:

Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]. 1. vyd. Český Těšín : AV ČR, 1998.

ISBN 80-200-0607-9.

BENEŠ, A. *Morální teologie*. 4. vyd. Krystal OP, 1994. ISBN 80-901528-3-X.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 4. vyd.

Praha : Český biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-7-1.

Bílá kniha: Pohled církve na potřebu majetkového narovnání mezi Českou republikou a

Církví římskokatolickou [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z:

http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Bila-kniha-cirkevniho-majetku.pdf .

BUBÍK, T. *Filosoficky o spravedlnosti*. 1. vyd. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2007.

ISBN 978-80-7395-029-3.

BUMBA, J. *České katastry od 11. do 21. století*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2007.

ISBN 978-80-247-2318-1.

DACÍK, R. M. *Mravouka*. Olomouc : Krystal, 1946.

DOLEŽEL, J. *Nové dějiny desátků*. [online]. 2. vyd. Ostrava: Jiří Doležel, 2012, 1

DVD-ROM [cit. 2013-11-27]. ISBN 978-80-260-2082-0.

DUKA, D., BADAL, M. *Bílá kniha církve černou kapitolou*. Kostelní Vydří :

Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-719-5440-8.

Filosofický slovník. 2. opr. a rozš. Vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002.

ISBN 80-7182-064-4.

Katechismus katolické církve. Praha, Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.

FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*. 1. vyd. Praha : Zvon, 1992. ISBN 80-7113-008-7.

HERBST, W. J. *Nové předpisy o odpustcích*. Praha : Nakladatelství Řád, 1992.

Historie: Stručný přehled osudů české církve ve 2. tisíciletí se zvláštním zřetelem vztahu

státu k církvím a k systému financování [online]. [cit. 201-10-07]. Dostupné z:

http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Historie-cirkevniho-majetku.pdf

HLEDÍKOVÁ, Z. *Svět české středověké církve*. 1. vyd. Praha : Argo, 2010.

ISBN 978-80-257-0186-7.

HRDINA, I. A., *Kanonické právo*, Praha : Eurolex Bohemia, 2002.

ISBN 80-864-3226-2

HROCHOVÁ, V., KRZEMINSKA, B., MAREK, J., PETRÁČEK, K., POKORA, T.

Dějiny Středověku I. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1968.

- GAUDIUM ET SPES*, pastorální konstituce 2. vatikánského koncilu o církvi v dnešním světě (07. 12. 1965).
- JÄGER, P. *Vlastnické právo k církevnímu majetku před 25. únorem 1948*. In: [online]. [cit. 2013-03-28]. DOI: <http://tisk.cirkev.cz/res/data/144/016315.pdf>. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/res/data/144/016315.pdf>
- KADLEC, J. *Dějiny katolické církve I*. 3. vyd. Olomouc : Vydavatelství UP, 1993.
- KADLEC, J. *Dějiny katolické církve II*. 3. vyd. Olomouc : Vydavatelství UP, 1993.
- KADLEC, J. *Dějiny katolické církve III*. 3. vyd. Olomouc : Vydavatelství UP, 1993.
- KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin 1*. Praha : Zvon, 1991.
ISBN 80-7113-004-4.
- KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha : Zvon, 1991.
ISBN 80-7113-003-6.
- KALNÝ, M., *Církevní majetek a restituce*. Praha : Občanský institut, 1995.
ISBN 80-9016-593-1
- KAPLAN, K., PALEČEK, P. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vyd. Brno : Barrister & Principál, 2008. ISBN 978-807564-049-1.
- KAPLAN, K. *Stát a církev v Československu: v letech 1948-1953*. 1. vyd. Brno : Doplněk, 1993. ISBN 80-85765-27-6.
- KARFÍK, Z., KARFÍKOVÁ, M., SPÁČIL, J. *Pozemky a právo*. 1. vyd. Praha: Orac, 2001. ISBN 80-86199-28-2.
- Katechismus katolické církve*. Praha, Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6
- KLIESCH, K. *Malý stuttgartský komentář Nový Zákon 5*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-287-0.
- KNOZ, T. *Pobělohorské konfiskace: moravský průběh, střeoevropský souvislosti, obecné aspekty*. 1. vyd. Brno: Matice moravská : Masarykovy univerzity, 2006.
ISBN 80-210-4130-7.
- Kodex kanonického práva*, Praha: Zvon, 1994, ISBN 80-7113-082-6.
- Kodex kanonického práva z roku 1917 – pracovní text komise pro překlad Kodexu při CMBF v Praze, pobočka Olomouc*.
- KUDRNOVSKÝ, A. *Kongrua katol. duchovenstva*. [online]. roč. 1940, č. 3 [cit.2012-10-15]. Dostupné z: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21852> (2012)
- KUKLÍK, J. a kol. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-25-4.

- NEMEC, M. *Štát, cirkev a právo v Rímskej ríši v prvých štyroch storočiach po Kristovi*.
Bratislava – Trnava, 2005. ISBN 80-8078-047-1.
- NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník 1*. Praha : Kalich, 1956.
- NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník 2*. Praha : Kalich, 1956.
- PESCHKE, K. H. *Křesťanská etika*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1999.
ISBN 80-7021-331-0.
- PIEPER, J. *Ctnosti*. 1. vyd. Praha : Česká křesťanská akademie, 2000.
ISBN 80-85795-35-4.
- POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002.
ISBN 80-7192-748-1.
- Přehled jednání mezi státem a církvemi v letech 1990 – 2000*. Sekretariát České biskupské konference, 2001.
- SKOBLÍK, J. *Přehled křesťanské etiky*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2004.
ISBN 80-7184-357-1.
- STARÝ, M. a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vyd. Praha : Havlíček Brain Team, 2009.
ISBN 978-80-87109-15-1.
- TONDA, F. *Morální teologie II. Příkázání*. Spišské Podhradie : Spišská Kapitula – Spišské Podhradie, 1996. ISBN 80-7142-035-2.
- TRETERA, J. R. *Stát a církev v České republice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-707-4.
- VALEŠ, V. *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*. 1. vyd. Brno : Moravsko-slezská křesťanská akademie, 2009. ISBN 978-80-904075-1-0.
- VAŠKO, V. *Neumlčená kronika katolické církve v Československu po II. světové válce II*. 1. vyd. Praha : Zvon, 1990. ISBN 80-7113-035-4.
- VAŠKO, V. *Neumlčená kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I*. 1. vyd. Praha : Zvon, 1990. ISBN 80-7113-000-1.
- VŘEŠŤÁL, A. *Katolická mravouka*. Praha : Cyrillomethodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1916.
- ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin II*. 1. vyd. Olomouc : Matice cyrilometodějská s. r. o., 2007. ISBN 80-7266-251-1.
- ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin III*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7266-263-0.

ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin IV.* 1. vyd. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2008. ISBN 978-80-7266-284-5.

ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin VII.* 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7266350-7.

Internetové zdroje

Financování na základě zákona č. 218/1949. [online]. [cit. 2012-10-2]. DOI: <http://www.mkcr.cz/scripts/modules/fg/fulltxt.php?> Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/scripts/modules/fg/fulltxt.php?sort=rank&locale=CZ&langid=1&datefrom=1.1.1990>.

Majetkové vyrovnání mezi státem a církvemi: vývoj od roku 1990 [online]. [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/default.htm/>

Obecně o možnostech financování církví a náboženských společností [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/financovani-cirkvi/obecne-o-moznostech-financovani-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-1046/>.

Odborné stanovisko: Perspektiva výsledku soudních sporů o vypořádání historického církevního majetku v případě, že nebude přijat zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/Stanovisko-Vyvoj-judikatury-US.pdf>.

Evidence všech oprávněných osob je k dispozici na webových stránkách

Ministerstva kultury České republiky - <http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/default.htm>

Konkurz na podporu rozvoje náboženských a nábožensko-kulturních aktivit občanských sdružení [online]. [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/granty-a-dotace/konkurz-na-podporu-rozvoje-nabozenskych-a-nabozensko-kulturnich-aktivit-obcanskych-sdruzeni-5417/>.

Revue pro církevní právo číslo 6/97: Majetková práva obročí, záduší a kostelů v minulosti a jejich transformace dnes [online]. [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/czernin.htm>

Rozsah původního církevního majetku [online]. [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/assets/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/Rozsah-p_8230_vodnVho-cVrkevnVho-majetku_1.doc.

Sněmovna schválila církevní restituce. Levice na ně chystá ústavní stížnost. [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko...na-ne-chysta-ustavni-stiznost>

Sněmovní tisk 580/0, část č. 1/4 [online]. [cit. 2013-01-5]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=580&CT1=0>

Studie Ol č. 1: církve a majetek I [online]. [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/studie-oi-c-1-cirkve-a-majetek-i/>.

Vlastnila skutečně církev majetek, který jí má být nyní vrácen?. [online]. [cit. 2012-10-2]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/Otazky-a-odpovedi---on-line-rozhovor-EKONOM-cz.doc>

Přehled právních předpisů

Císařský patent 41/1861 ř. z.

Kongruový zákon 47/1885 ř. z.

Provisorní kongruový zákon pro církve pravoslavnou č. 142/1887 ř. z.

Kongruový zákon pro církve pravoslavnou č. 177/1898 ř. z.

Zákon 117/2001 Sb. o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů.

Zákon 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi o změně některých zákonů.

Zákon č. 198/1996 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, ve znění zákona č. 220/2011 Sb.

Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

Zákon č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

Zákon č. 298/1990 Sb. o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.

Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd.

Zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě vlastnických vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství Olomouckého.

Zákon č. 428/2012 Sb. – o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.

Zákon č. 95/1871Sb. o pozemkových knihách.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Přehled patronátů k roku 1938.

Obr. 2: Knihovní vložka.

Obr. 3: Vzor Zemské desky

SEZNAM PŘÍLOH

Příl. 1: Výzva k vydání majetku: věcí a jiných majetkových hodnot dle zákona č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.

Příl. 2: Smlouva o vypořádání mezi Českou republikou a Církví římskokatolickou.

OBRÁZKY

Obrázek 1: Přehled patronátů k roku 1938.

494

Přehled patronátů.

Přehled patronátů,

jak existovaly v roce 1938:

1. Svatá stolice

obsazuje podle znění kán. 1435, § 1 CJC:

- a) všech pět hodností při metropolitním kostele olomouckém (t. j. děkana, probošta, arcijáhna, scholastika a kustos);
- b) taktéž kanonikáty téže metropolitní kapituly, jsou-li rezervovány Svaté stolici podle ustanovení uvedeného kánonu. - Vláda ČSR tvrdí, že dosud trvá její právo presentovati nebo jmenovati tři kanovníky t. zv. královské a kanovníky pro kanonikáty, které byly uprázdněny v lichých měsících;
- c) dále všechna beneficia, i ta, která jsou spojena s duchovní správou, uprázdněná podle znění téhož kánonu
- 1435, § 1, 1°, CJC, t. j. beneficia, která byla v držení kněží, jimž bylo uděleno papežské vyznamenání nebo svěřena papežská funkce. (Can. 1435, § 1, 1°: Omnia beneficia, etiam curata, quae vacaverint per obitum, promotionem, renuntiationem vel translationem S. R. E. Cardinalium, Legatorum Romani Pontificis, Officialium maiorum Sacrarum Congregationum, Tribunalium et Officiorum Romanae Curiae et Familiarium, etiam honoris tantum, Summi Pontificis tempore vacationis beneficii. - § 2: At numquam sunt reservata, nisi id expresse dicatur, beneficia manualia aut iuris patronatus laicalis vel mixti).

2. Arcibiskup olomoucký

A) volně obsazuje:

- a) všechny kanonikáty metropolitního kostela olomouckého a kolegiálního kostela kroměřížského, pokud nejsou rezervovány Sv. stolici podle kánonu 1435, § 1;
- b) rektorát u sv. Anny v Olomouci;
- c) všechna vikářská místa při metropolitním kostele olomouckém a kolegiálním kostele kroměřížském podle kánonu 403 CJC;
- d) farní administraturu u sv. Václava v Olomouci;
- e) tyto farnosti: Albrechtický, Babice, Beňov, Bílá, Blatnice, Bohuslavice u Hluč., Bochoř, Boleslav, Bořutín, Bratřejov, Brodek u Př., Břest, Červená Voda, Čermná ve Sl., Dobešov, Dolní Bečva, Doloplazy, Drslav, Dry-
- sice, Háj-Chabičov, Hanušovice (a fil. k. Habartice), Hať, Hlubčice, Hlubočky, Hněvošice, Hoštejn, Hošťálkovičky, Hradečná, Hruška, Hukovice, Hulín, Huštěnovice, Chomýž, Chropyně, Chuchelná, Chvalkovice u Iv., Chvalnov, Jakubovice u Šilp., Jakubovice u Branic, Klášterec, Klenovice, Kolštejn (a fil. k. Vikantice), Korytná, Kostelany, Kozmice, Křenovice, Křišťanovice, Kyselovice, Lhota u Malen., Litovel, Loučka u Lip., Lubník, Ludčeřovice, Ludslavice, Majetín, Mladějovice, Mor. Hůzová, Mor. Písek, Mořkov, Násile, Nezamyslice, Nivnice, Nové Losiny, Olbramice, Olšany, Ostrava-Hrabůvka, Ostrava-Mar. Hory, Ostrava-Přivoz, Ostrava-Vitkovičky, Ostrož, Lhota, Pelhřimovy, Písa-

řov, Pivín, Podivice, Podlesí, Polkovic, Popovice, Prackice, Prasklice, Radějov, Raškov, Roštín, Ruda n. M., Skrběň, Slavonín, Smilov, Stará Ves u Pň., Staré Město pod Sn., Stínava, Strahovice, Studnice, Sudice, Suchá Pština, Svěbohov, Svinov, Šamařovice, Šilperk, Šimborn, Nová Seninka, Špičky, Šumice, Šumperk, Šumvald u Unič., Těšetice, Tovačov, Troubky,

Třebom, Třebovice, Třeština, Určice, Vehovice, Větkovice u Hradce, Větkovice u Příbora, Vícov, Vicče, Vítovice, Vlčnov, Vlkoš u Pň., Vodka, Vojtiškov, Vranovice, Vřesina, Vřesovice, Výšovice, Záblinice, Zlobice, Zubřice, Žešov;

f) dočasně volně obsazuje tyto farnosti: Bartošovice, Dolní Benešov, Hlučín, Jesenec, Oldřišov, Šilheřovice;

B) jako patron obsazuje tyto farnosti:

Bilovice, Brušperk, Březová n. Sv., Bystrovice, Bystřice p. H., Černotín, Frenštát p. R., Frýdlant n. Ostr., Fulštejn, Gráňdorf, Halenkovice, Hukvaldy, Jaktař, Jindřichov ve Sl., Kamenná Horka, Kelč, Ketř, Kněžpole, Kojetín, Kopřivnice, Kostelec u Kyj., Kroměříž u sv. Mořice, Kroměříž u P. Marie, Liptaň, Lobodice, Místek, Mohelnice, Mor. Ostrava, Něm. Hůzová, Osoblaha, Podhr. Lhota, Příbor, Rychaltice, Říkovice (bez bř.), Sedhnice, Sla-

vičín, Slavkov u Opavy, Slezské Rudoltice, Stará Ves n. Ondř., Starý Malletín, Staříč, Svitavy, Švábenice, Těšnovice, Tichá, Táštn, Třebětice, Val. Meziříčí, Velké Petrovice, Vendolí, Vlčovice, Vsechovice, Vyšehorí, Zvole, Žalkovice; - Fary, jichž břemena nese Katol. podp. Spolek na Velehradě: Boršice u Buchl., Domanín, Jalubí, Polešovice; - Faru, jejíž břemena nese Podp. spolek kněží v Olomouci: Dobromilice.

3. Patronát církevní.

Metropolitní kapitula olomoucká: Budišov, Dub (cum praerog. praesent. Praep. Cap.), Guntramovice, Jestřabí, Hněvotín, Město Libavá, Měrotín, Olomouc u Sv. Mořice, Pěnčice, Senice (cum praerog. praesent. Dec. Cap.) Tršice, Vel. Bystřice, Velký Týnec, Vyškov (cum praerog. praesent. Dec. Cap.).

Probošt kolegiální kapituly kroměřížské má právo presentace na kanonikát kolegiální kapituly kroměřížské, uprázdnil-li se jeden ze dvou kanonikátů nadace Ekghovy úmrtím nebo resignací nebo ustanovením jeho dosavadního držitele na některou hodnost, prebendu nebo beneficium mimo kroměřížský kanonikát.

Řád Panny Marie Jerusalemské má právo presentace omezené ad ternam pro tyto fary: Albrechtice, Dolní Moravice, Dolní Václavov, Hrabyně, Je-

lení, Jiřikov, Kateřinky, Kylešovice, Malá Morávka, Mokré Lazce, Paseka.

Komendátor řádu Maltézských rytířů má právo presentace omezené ad ternam pro faru Pitárné.

Konvent sester sv. Vincence ve Vídni má právo presentace omezené ad ternam pro faru Pačlavice.

Náboženská matice má právo presentace omezené ad ternam pro tyto fary: Olomouc u sv. Michala (cum praerog. praesent. Praekati Archidiacon. A. M. E. Olom.), Bánov, Barnov, Bedřichov, Bernartice, Bílá Lhota, Bílavsko, Bílčice, Bílovec, Blazice, Borotín, Boršov, Branky, Brantice, Bratrušov, Brodek u Nez., Brumov, Březová u Brodu, Butovice, Čechovice, Čeladná, Čermná na Mor., Derfle, Deštná, Děřichovice, Dlouhomilov, Dolní Hynčana, Dolní Němč, Dolní Studénky, Dolní Ú-

Obrázek 2: Knihovní vložka

Číslo knihovní vložky: **Zahl der Grundbucheinlage:** 486 **A.** **Katastrální obec:** Domášov ³⁷⁸⁶
Číslo vložky knihovní: Philippsdorf **Katastrální obec:** Domášov
Philippsdorf **Soudní okres:** Prácheň **Soudní okres:** Prácheň

Číslo břevn. Vložka Břevn. číslo	Číslo katastrální Katastrální číslo	Parcelní parc. (číslo domu, způsob obdělání) Bezeichnung der Parzelle (Hausnummer, Kulturartgattung) Poznačení parcely (číslo domu, způsob obdělání)	Číslo břevn. Vložka Břevn. číslo	Číslo katastrální Katastrální číslo	Parcelní parcely (číslo domu, způsob obdělání) Bezeichnung der Parzelle (Hausnummer, Kulturartgattung) Poznačení parcely (číslo domu, způsob obdělání)
1	549	Bauernparzelle, Jäger Nr. 11			
2	2934	Wiese			
3	2935	Wiese			
4	2937	Wiese			
5	2940/1	Wiese			
6	2941	Wiese			
7	2942	Wiese			
8	2943	Wiese			
9	602	Bauernparzelle, Jägerhaus Nr. 18 Philippsdorf			
10	2940/2	Wiese			
11	2940/3	Wiese als Wiese			
Zápis. Eintragung Vklad					
1	Eingl. 8. Juni 1901 Tagebuchzahl 492 Auf Grund des Anmeldegebogens Nr. 46 v. d. 1900. in Parc. Nr. 2935 v. d. mit den Parc. Nr. 2934 u. 2937 zusammengelegt.				
2	Eingetragen am 9. Mai 1922, S. N. 434/22 Auf Grund des Anmeldegebogens Nr. 21 vom 1921 wird die durch die Aufhebung der Landsparzelle 602 mit Hausnummer 18 in Philippsdorf, auf einem Teil der Grundparzelle 2940 aufgeführt wurde und die Grundparzelle 2940 in 2940/1 Wiese, 2940/2 Wiese und 2940/3 Wiese als Wiese.				
3	Eingetragen am 11. Juni 1939, S. N. 14/39 Auf Grund des Anmeldegebogens vom 22. Februar 1934 G. R. F. 194/34 auf die Rekultivations- plan vom 12. August 1932 wurde die Bg. 547 mit Haus Nr. 17 in Philippsdorf in die Bg. 2934 überführt und in die Bg. 2934 v. d. 14. April 1934 v. d. 14. April 1934 v. d.				

486

IV
Bormärz — 90 8. 10.

Zápis
Eintragung
Vlad

R. K.
H. Nr.

1. Auf Grund der Prokurationsurkunde vom 2. März 1878...
 a. des Herrn Bartisch... 28
 b. des Herrn Bartisch... 14
 c. des Herrn Bartisch... 14
 d. des Herrn Bartisch... 14

2. Auf Grund der Prokurationsurkunde vom 18. März 1878...
 a. des Herrn Bartisch... 28 30%
 b. des Herrn Bartisch... 28 30%
 c. des Herrn Bartisch... 28 30%
 d. des Herrn Bartisch... 14 50

3. Auf Grund der Prokurationsurkunde vom 20. März 1878...
 a. des Herrn Bartisch... 150

4. Auf Grund der Prokurationsurkunde vom 20. März 1878...
 a. des Herrn Bartisch... 28 30%

Obrázek 3: Vzor Zemské desky.

Kromeriz, katastrální území č. 291579

Číslo vložky knihovny: **437**

Základní číslo katastrální mapy: **437**

Kromeriz, velkostatek

Kromeriz s příslušenstvím, *Klein, Tauschan, Niskowitz und Loboditz*

Herrschaft, als integrirende Bestandtheil des Bismücker Bisthums (chem. Lehen)

Katastrální obec: *Bilanz*

Okres: *Kromeriz*

Územní obvod: *Kromeriz, Kromeriz, Kromeriz*

Číslo katastrální mapy: **437**

Číslo katastrální mapy: **437**

Číslo katastrální mapy: **437**

Číslo vložky	Katastrální číslo	Popis pozemku (číslo domu, způsob využití)	Číslo katastrální mapy	Číslo katastrální mapy	Popis pozemku (číslo domu, způsob využití)
Postupně	Katastrální číslo	Číslo katastrální mapy	Katastrální číslo	Katastrální číslo	Číslo katastrální mapy
		<i>Josef Bilanz</i>	30	G.P.1112	<i>Wiese Wälder</i>
		<i>Gemeinde Bilanz</i>	31	1113	<i>Aller. Parzifial</i>
1	1086	<i>Wald</i>	32	1114	<i>Wald</i>
2	1087	<i>Wald</i>	33	1115	<i>Aller. Parzifial</i>
3	1088	<i>Wald</i>	34	1116	<i>Wald</i>
4	1089	<i>Wald</i>	35	1117	<i>Wald</i>
5	1090	<i>Wald</i>	36	1118	<i>Wald</i>
6	1091	<i>Wald</i>	37	1119	<i>Wald</i>
7	1092	<i>Wald</i>	38	1120	<i>Wald</i>
8	1093	<i>Wald</i>	39	1121	<i>Wald</i>
9	1094	<i>Wald</i>	40	1122	<i>Wald</i>
10	1095	<i>Wald</i>	41	1123	<i>Wald</i>
11	1096	<i>Wald</i>	42	1124	<i>Wald</i>
12	1097	<i>Wald</i>	43	1125	<i>Wald</i>
13	1098	<i>Wald</i>	44	1126	<i>Wald</i>
14	1099	<i>Wald</i>	45	1127	<i>Wald</i>
15	1100	<i>Wald</i>	46	1128	<i>Wald</i>
16	1101	<i>Wald</i>	47	1129	<i>Wald</i>
17	1102	<i>Wald</i>	48	1130	<i>Wald</i>
18	1103	<i>Wald</i>	49	1131	<i>Wald</i>
19	1104	<i>Wald</i>	50	1132	<i>Wald</i>
20	1105	<i>Wald</i>	51	1133	<i>Wald</i>
21	1106	<i>Wald</i>	52	1134	<i>Wald</i>
22	1107	<i>Wald</i>	53	1135	<i>Wald</i>
23	1108	<i>Wald</i>	54	1136	<i>Wald</i>
24	1109	<i>Wald</i>	55	1137	<i>Wald</i>
25	1110	<i>Wald</i>	56	1138	<i>Wald</i>
26	1111	<i>Wald</i>	57	1139	<i>Wald</i>
27			58	1140	<i>Wald</i>
28			59	1141	<i>Wald</i>
29			60	1142	<i>Wald</i>

Poznámení parcely (číslo domu, zeměpisná poloha, vzhlednost)			Bezeichnung der Parzelle (Hausnummer, Kulturart)		
Postupní číslo	Katastrální číslo	Bezeichnung der Parzelle (Hausnummer, Kulturart)	Postupní číslo	Katastrální číslo	Bezeichnung der Parzelle (Hausnummer, Kulturart)
61	G.P. 1145	Wald	99	G.P. 1186	Wald
62	1146		100	1187	Wald
63	1147	Wald	101	1188	Wald
64	1148	Fruchtgarten mit Gullien 03.151/57	102	1189	Wald
65	1149	Wald, Parzifant	103	1190	Wald
66	1150	Wald	104	1191	Wald
67	1151		105	1192	Wald
68	1152	Wald, Parzifant	106	1193	Wald
69	1153	Wald	107	1194	Wald
70	1154	Wald, Parzifant	108	1195	Wald
71	1155	Wald, Parzifant	109	1196	Wald
72	1156	Wald	110	1197	Wald
73	1157		111	1198	Wald
74	1158	Wald, Parzifant	112	1199	Wald
75	1159	Wald	113	1200	Wald
76	1160	Wald, Parzifant	114	B.P. 111	Wald
77	1161	Wald	115	G.P. 240/1	Wald
78	1162	Wald, Parzifant	116	340	Wald
79	1163	Wald	117	341	Wald
80	1164	Wald	118	342	Wald
81	1165	Wald, Parzifant	119	343	Wald
82	1166	Wald	120	344	Wald
83	1167	Wald, Parzifant	121	345	Wald
84	1168	Wald	122	346	Wald
85	1169	Wald	123	347	Wald
86	1170	Wald	124	348	Wald
87	1171	Wald	125	349	Wald
88	1172	Wald	126	380	Wald
89	1173		127	381	Wald
90	1174	Wald	128	382	Wald
91	1175		129	383	Wald
92	1176	Wald, Parzifant	130	384	Wald
93	1177	Wald	131	385	Wald
94	1178	Wald	132	386	Wald
95	1179	Wald, Parzifant	133	387	Wald
96	1180	Wald	134	388	Wald
97	1181	Wald, Parzifant	135	389	Wald
98	1182	Wald	136	390	Wald
			137	391	Wald
			138	392	Wald
			139	393	Wald

Fortsetzung auf pag. 30.

Gemeinde Priest ad 219/14		Gemeinde Chropim ad 219/14	
Postzahl	Katastralsahl	Postzahl	Katastralsahl
Bezeichnung der Parzelle (Hausnummer, Culturgattung)		Bezeichnung der Parzelle (Hausnummer, Culturgattung)	
Ober Priest Gemeinde Priest (ex. Bez. Kremsier)		Ober Chropim Gemeinde Chropim mit Plešovec (ex. Bez. Kremsier)	
1	G.P. 1472	1	B.P. 85
2	1484	2	103
3	1485	3	141
4	1486	4	142
5	1487	5	147
6	1491	6	169
7	1492	7	179
8	G.P. 631	8	228
9	634	9	229
		10	230 1/2
		11	230 1/2
		12	233
		13	235
		14	237
		15	G.P. 1
		16	2i
		17	3
		18	4
		19	34 1/2
		20	35
		21	36 1/2
		22	36 1/2
		23	37 1/2
		24	37 1/2
		25	51 1/2
		26	54
		27	55 1/2
		28	57
		29	58 1/2
		30	59
		31	60
		32	61 1/2
		33	62
		34	243 1/2
		35	417 1/2
		36	417 1/2

Bez. 167

(0.2.33) B. 16/10.887 S.

(0.2.10)

(0.2.11)

(0.2.46)

(0.2.44)

(0.2.52)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

(0.2.44)

Příloha 1: Výzva k vydání majetku: věcí a jiných majetkových hodnot dle zákona č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.

**Výzva k vydání majetku:
věcí a jiných majetkových hodnot
dle zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání
s církvemi a náboženskými společnostmi**

<p><u>Povinná osoba - adresát výzvy:</u></p> <p>název:</p> <p>sídlo:</p> <p>IČO:</p> <p>(dále jen „Povinná osoba“)</p>
<p><u>Oprávněná osoba:</u></p> <p>název:</p> <p>sídlo:</p> <p>IČO:</p> <p>jednající:</p> <p>(dále jen „Oprávněná osoba“)</p>
<p><u>Nepodepisuje-li tuto výzvu statutární orgán Oprávněné osoby - Zástupce oprávněné osoby:</u></p> <p>název, jednající fyzickou osobou: / jméno a příjmení:</p> <p>sídlo / bydliště:</p> <p>IČO / datum narození a číslo OP:</p> <p>Dokumenty dokládající zákonné zastoupení (§ 18 odst. 6 zákona č. 428/2012 Sb.) Oprávněné osoby a doložení plné moci, pokud za oprávněnou osobu jedná zástupce na základě plné moci, tvoří součást Oddílu č. 2 této Výzvy.</p>
<p>Oprávněná osoba tímto podáním vyzývá v režimu zákona č.428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi (dále jen „ZMV“) Povinnou osobu k vydání věcí, jejichž jmenovitá specifikace je uvedena v Oddílu č. 1 této výzvy. Tyto věci náležely do původního majetku registrovaných církví a náboženských společností a staly se předmětem majetkové křivdy, kterou utrpěla oprávněná osoba nebo její právní předchůdce v rozhodném období v důsledku některé ze skutečností podle § 5 ZMV.</p> <p>Důvody, z nichž vyplývá, že je splněna některá ze skutečností uvedených v §5 ZMV, jsou podrobně uvedeny v Oddílu č. 3 této výzvy.</p> <p>Oprávněná osoba vyzývá Povinnou osobu k vydání věcí včetně jejich součástí a příslušenství podle § 12 odst. 1 ZMV a včetně movitých věcí podle § 11 odst. 9 ZMV.</p>
<p><u>Právní nástupnictví:</u></p> <p>Údaje oprávním nástupnictví Oprávněné osoby po jejím právním předchůdci jsou</p>

<p>uvedeny v Oddílu č. 2 této výzvy.</p> <p>Nedílnou součástí obsahu této výzvy k vydání majetku dále tvoří její níže specifikované oddíly včetně příloh.</p> <p>Oddíl č. 1: Specifikace věcí požadovaných Oprávněnou osobou k vydání včetně listin dokládajících, že věci náležely do původního majetku církví a náboženských společností.</p> <p>Oddíl č. 2: Doklad o existenci Oprávněné osoby, např. výpis z evidence. Doložení oprávnění jednat osoby jednající za Oprávněnou osobu (<i>doložení</i> <i>statutárního zástupce</i>). Údaje o právním nástupnictví Oprávněné osoby Doložení zastoupení na základě plné moci, pokud za Oprávněnou osobu jedná zástupce na základě plné moci. Doložení zákonného zastoupení, pokud za Oprávněnou osobu jedná nadřízená právnická osoba, popřípadě registrovaná církev a náboženská společnost, která tuto osobu zřídila nebo založila, nebo již byla tato osoba součástí, včetně prohlášení Oprávněné osoby o tom, že nárok neuplatnila přímo.</p> <p>Oddíl č. 3: Specifikace důvodů, z nichž vyplývá, že je splněna některá ze skutečností uvedených v §5 ZMV včetně listin dokládajících tyto důvody.</p> <p>Oddíl č. 4: Údaje a listiny poskytnuté Oprávněnou osobou nad rámec výzvy k usnadnění jejího zpracování Povinnou osobou.</p> <p>Celkový počet listů této výzvy k vydání majetku včetně příloh: listů</p>

Oddíl č. 1

Specifikace věcí požadovaných Oprávněnou osobou k vydání včetně listin dokládajících, že věci náležely do původního majetku církvi a náboženských společností.

1.1 Pozemky požadované k vydání

V tabulce pozemků zapsaných v Pozemkové knize je uvedeno Katastrální území pozemku dle PK **pouze** v případě, že je odlišné od Katastrálního území knihovní vložky dle PK.

Oprávněná osoba prohlašuje, že pro případ částečné nepříslušnosti Povinné osoby ve smyslu ust. § 11 odst. 1 ZMV trvá na vyřízení té části výzvy, k jejímuž posouzení je Povinná osoba příslušná, tím není dotčeno postoupení výzvy ve zbývajícím rozsahu.

Pokud by u **částí** některých uvedených pozemků specifikovaných parcelními čísly dle stavu v době, kdy se staly předmětem majetkové křivdy podle tohoto oddílu, nebyly naplněny podmínky pro vydání dle ZMV, vyzývá Oprávněná osoba Povinnou osobu k oddělení těch částí dotčených pozemků, u kterých podmínky pro vydání dle ZMV nejsou naplněny a k vydání těch částí dotčených pozemků, u kterých podmínky pro vydání jsou splněny. Geometrické plány potřebné k oddělení vydávaných částí takových parcel zajišťuje v souladu se ZMV Povinná osoba.

Pokud by u některých uvedených pozemků specifikovaných parcelními čísly dle stavu v době, kdy se staly předmětem majetkové křivdy podle tohoto oddílu, nebyly naplněny podmínky pro vydání dle ZMV z důvodu rozhodnutí pozemkového úřadu o výměně nebo přechodu vlastnických práv v souvislosti s provedením pozemkových úprav podle § 19 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, Oprávněná osoba vyzývá Povinnou osobu k vydání pozemků nově vzniklých ve smyslu § 3 odst. 4 zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech (k tomu popřípadě viz oddíl 4).

Specifikace pozemků, které Oprávněná osoba požaduje touto výzvou vydat:

Pozemky zapsané ve vložkách Pozemkových knih

Poř. číslo majetkové položky	Katastrální území knihovní vložky dle PK	Číslo knihovní vložky	Číslo parcelní pozemku dle PK	Katastrální území pozemku dle PK	Označení majetkové křivdy podle § 5 písm. a) až k) ZMV - viz dále Oddíl č. 3	Identifikátor křivdy – dle Oddílu č. 3, specifikace majetkových křivd
					písm.	
					písm.	
					písm.	
					písm.	
					písm.	

Pozemky zapsané ve vložkách Desk zemských

Poř. číslo majetkové položky	Číslo knihovní vložky Desk zemských	Katastrální území pozemku dle Desk zemských	Číslo parcelní pozemku dle Desk zemských	Označení majetkové křivdy podle § 5 písm. a) až k) ZMV - viz dále Oddíl č. 3	Identifikátor křivdy – dle Oddílu č. 3, specifikace majetkových křivd
				písm.	
				písm.	
				písm.	
				písm.	
				písm.	

1.2 Stavby požadované k vydání

Oprávněná osoba vyzývá k vydání všech staveb, které se nacházely na pozemcích dle PK uvedených níže v případě, že tyto budovy nemají samostatné číslo popisné.

Oprávněná osoba žádá vydání staveb včetně veškerých jejich součástí a příslušenství.

V tabulce staveb zapsaných v Pozemkové knize je uvedeno Katastrální území pozemku dle PK **pouze** v případě, že je odlišné od Katastrálního území knihovní vložky dle PK.

Specifikace staveb, které Oprávněná osoba požaduje touto výzvou vydat:

Stavby zapsané ve vložkách Pozemkových knih

Poř. číslo majetkové položky	Katastrální území knihovní vložky dle PK	Číslo knihovní vložky	Číslo parcelní pozemku dle PK, na kterém se stavba nachází	Katastrální území pozemku dle PK	Číslo popisné stavby dle PK	Označení majetkové křivdy podle § 5 písm. a) až k) ZMV - viz. Oddíl č. 3	Identifikátor křivdy – dle Oddílu č. 3, specifikace majetkových křivd
						písm.	
						písm.	
						písm.	
						písm.	
						písm.	

Stavby zapsané ve vložkách Desk zemských

Poř. číslo majetkové položky	Číslo knihovní vložky Desk zemských	Katastrální území dle Desk zemských	Číslo parcelní pozemku dle Desk zemských, na kterém se stavba nachází	Číslo popisné stavby dle Desk zemských	Označení majetkové křivdy podle § 5 písm. a) až k) ZMV - viz. Oddíl č. 3	Identifikátor křivdy – dle Oddílu č. 3, specifikace majetkových křivd
					písm.	
					písm.	
					písm.	
					písm.	
					písm.	

1.3 Movité věci, požadované k vydání

Oprávněná osoba vyzývá Povinnou osobu k vydání také jiných movitých věcí než věci uvedených v následující tabulce splňujících podmínky ust. § 11 odst. 9, tj. movitých věcí, které funkčně souvisely nebo souvisejí s nemovitou věcí.

Specifikace movitých věcí, které s nemovitou věcí funkčně souvisely anebo souvisejí, které Oprávněná osoba požaduje touto výzvou vydat:

Poř. číslo majetkové položky	Specifikace movité věci či souboru věcí	Další údaje nutné k jednoznačné identifikaci (např. místo, kde se věc nachází)	Funkční souvislost s jiným nárokovaným majetkem	Označení majetkové křivdy podle § 5 písm. a) až k) ZMV - viz. Oddíl č. 3	Identifikátor křivdy – dle Oddílu č. 3, specifikace majetkových křivd
				písm.	
				písm.	
				písm.	
				písm.	
				písm.	

1.4 Jiná práva a majetkové hodnoty požadované k vydání

Specifikace jiných práv a majetkových hodnot, které Oprávněná osoba požaduje touto výzvou vydat:

Poř. číslo majetkové položky	Jednoznačná identifikace práva či jiné majetkové hodnoty	Souvislost s jiným nárokovaným majetkem	Označení majetkové křivdy podle § 5 písm. a) až k) ZMV - viz. Oddíl č. 3	Identifikátor křivdy – dle Oddílu č. 3, specifikace majetkových křivd
			písm.	
			písm.	
			písm.	
			písm.	
			písm.	

Seznam listin prokazujících nárok na vydání věcí nemovitých a tyto listiny jsou uvedeny v **Příloze č. 1** tohoto oddílu.

Seznam listin prokazujících nárok na vydání věcí movitých a tyto listiny jsou uvedeny v **Příloze č. 2** tohoto oddílu.

Seznam listin prokazujících nárok na vydání jiných práv a majetkových hodnot a tyto listiny jsou uvedeny v **Příloze č. 3** tohoto oddílu.

Datum Výzvy k vydání věci: Dne 2013
Název a podpis Oprávněné osoby / nebo k názvu Oprávněné osoby zástupce Oprávněné osoby:

Oddíl č. 2 – Krycí list

Doklad o existenci Oprávněné osoby (*např. výpis z evidence*).

Doložení oprávnění jednat osoby jednající za Oprávněnou osobu (*doložení statutárního zástupce*).

Údaje o právním nástupnictví Oprávněné osoby po jejích právních předchůdcích, kteří vlastnili majetek, který je předmětem výzvy, v době, kdy se stal předmětem majetkové křivdy, včetně listin dokládajících právní nástupnictví.

Doložení smluvního zastoupení, pokud za Oprávněnou osobu jedná zástupce na základě plné moci.

Doložení zákonného zastoupení, pokud za Oprávněnou osobu jedná nadřízená právnická osoba, popřípadě registrovaná církev a náboženská společnost, která tuto osobu zřídila nebo založila, nebo již byla tato osoba součástí.

2.1 Výpis Oprávněné osoby z příslušného rejstříku nebo jiný doklad dokládající oprávnění jednat za Oprávněnou osobu tvoří **Přílohu č. 1** tohoto oddílu.

2.2 Seznam právnických osob, které jsou právními předchůdci Oprávněné osoby, je uveden v **Příloze č. 2** tohoto oddílu. Vznik právního nástupnictví dle seznamu právnických osob je doložen listinami, které následují seznam a rovněž tvoří **Přílohu č. 2** tohoto oddílu.

2.3 Oprávnění k jednání zástupce Oprávněné osoby *na základě plné moci* je doloženo plnou mocí ze dne [●], která tvoří **Přílohu č. 3** tohoto oddílu.

2.4 Oprávnění k jednání zástupce Oprávněné osoby *zákonného zástupce* – podle § 18 odst. 6 ZMV je doloženo výpisem Oprávněné osoby z příslušného rejstříku a tvoří **Přílohu č. 1** tohoto oddílu a dále výpisem zákonného zástupce Oprávněné osoby z příslušného rejstříku nebo jiným dokladem dokládajícím oprávnění jednat za zákonného zástupce Oprávněné osoby, který tvoří **Přílohu č. 4** tohoto oddílu. Prohlášení Oprávněné osoby, že z její strany nedošlo k přímému uplatnění nároku na vydání věcí, práv a jiných majetkových hodnot tvoří **Přílohu č. 5** tohoto oddílu.

Oddíl č. 3

Specifikace důvodů, z nichž vyplývá, že je splněna některá ze skutečností uvedených v §5 ZMV včetně listin dokládajících tyto důvody.

3.1 Specifikace důvodů, z nichž vyplývá, že je splněna některá ze skutečností uvedených v §5 ZMV ve vztahu k jednotlivým majetkovým položkám požadovaným k vydání, je uvedena v **Příloze č. 1** tohoto oddílu.

3.2. Listiny dokládající způsobené křivdy jsou uvedeny v **Příloze č. 2** tohoto oddílu.

Oddíl č. 4

Údaje a listiny poskytnuté Oprávněnou osobou nad rámec výzvy k usnadnění jejího zpracování Povinnou osobou.

4.1 Oprávněná osoba je typem právnické osoby:

a) registrovaná církev a náboženská společnost

b) právnická osoba (zřízená jako součást registrované církve a náboženské společnosti)

c) právnická osoba (zřízená za účelem podpory činnosti registrované církve a náboženské společnosti k duchovním, pastoračním, charitativním, zdravotnickým, vzdělávacím nebo administrativním účelům)

d) Náboženská matice

4.2 Další kontaktní údaje na Oprávněnou osobu:

Adresa pro doručování (pokud je odchylná od sídla oprávněné osoby) :

Telefon:
E-mail:
ID kód datové schránky:

4.3 Další údaje a dokumenty pro usnadnění identifikace nárokovaného majetku:

Další údaje a dokumenty jsou uvedeny v **Příloze č. 1** tohoto oddílu. Součástí **Přílohy č. 1** je také seznam dotčených katastrálních území, ve kterých byly realizovány pozemkové úpravy.

4.4 Popis původních součástí a příslušenství věcí ve smyslu § 12 odst. 1 ZMV:

Popis příslušných součástí a příslušenství ve smyslu § 12 odst. 1 ZMV a příslušné dokumenty jsou uvedeny v **Příloze č. 2** tohoto oddílu.

4.5 Srovnávací sestavení a identifikace parcel:

Kopie srovnávacích sestavení a vyhotovených identifikací parcel, které má Oprávněná osoba k dispozici, jsou uvedeny v **Příloze č. 3** tohoto oddílu.

Zjištěná (nikoli nutně úplná) vazba údajů z Pozemkové knihy a Desek zemských na Katastr nemovitostí je uvedena v **Příloze č. 4** tohoto oddílu.

Příloha 2: Smlouva o vypořádání mezi Českou republikou a Církví římskokatolickou

Smlouva o vypořádání mezi Českou republikou a Církví římskokatolickou

Česká republika

za níž jedná vláda zastoupená RNDr. Petrem Nečasem, předsedou vlády

na straně jedné

a

Církev římskokatolická

za níž jedná: kardinál Dominik Duka OP, předseda České biskupské konference

na straně druhé

uzavírají na základě zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), tuto

smlouvu o vypořádání :

Článek 1 Úvodní ustanovení

Předseda České biskupské konference kardinál Dominik Duka OP prohlašuje, že je statutární orgán Církve římskokatolické, který je oprávněn jednat jejím jménem.

Článek 2 Vypořádání nároků

1. Církev římskokatolická se vůči České republice zavazuje, že uzavřením této smlouvy jsou veškeré nároky Církve římskokatolické za původní majetek Církve římskokatolické, právnických osob zřízených nebo založených jako součást Církve římskokatolické včetně řádů a kongregací a právnických osob zřízených nebo založených za účelem podpory činnosti Církve římskokatolické k duchovním, pastoračním, charitativním, zdravotnickým, vzdělávacím nebo administrativním a hospodářským účelům, jenž se stal v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 předmětem majetkové krivdy v důsledku některé ze skutečností uvedených v § 5 zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, a který se podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi nevydává, vypořádány, a to včetně nároků, které ke dni uzavření této smlouvy nejsou známy.

2. Vydávání věcí podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi není ujednáním v odstavci 1 dotčeno.

Článek 3

Finanční náhrada

1. Česká republika, aby byl fakticky proveden její závazek stanovený zákonem o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, se zavazuje, že vyplatí Církvi římskokatolické zákonem stanovenou paušální finanční náhradu (dále jen „finanční náhrada“) v celkové výši 47 200 000 000,- Kč (slovy: čtyřicetsedmmiliarddvěstěmilionů korun českých).
2. Finanční náhrada se vyplatí ve třiceti bezprostředně po sobě následujících ročních splátkách. Výše roční splátky se vypočte jako podíl nesplacené částky finanční náhrady a počtu dosud neuhrazených ročních splátek.
3. Česká republika a Církev římskokatolická se mohou dohodnout, že roční splátka finanční náhrady nebo její část bude vypořádána prostřednictvím převodu státních dluhopisů.
4. Splátka finanční náhrady se vyplácí za kalendářní rok, a to vždy nejpozději do 31. prosince kalendářního roku, za který je určena, a to počínaje rokem 2013. Pro vypořádání prostřednictvím převodu státních dluhopisů může být sjednán termín dřívejší.
5. Po vyplacení první roční splátky se výše nesplacené částky finanční náhrady každoročně zvyšuje o míru roční inflace zveřejněnou Českým statistickým úřadem pro kalendářní rok o dva roky předcházející kalendářnímu roku výplaty konkrétní roční splátky.
6. Závazek vyplatit finanční náhradu nemůže bez dohody smluvních stran zaniknout jinak než splněním.

Článek 4

Příspěvek na podporu činnosti

1. Česká republika se dále zavazuje, že Církvi římskokatolické po dobu 17 let ode dne nabytí účinnosti zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi (dále jen „přechodné období“) bude vyplácet příspěvek na podporu její činnosti (dále jen „příspěvek“).
2. V prvních třech letech přechodného období se výše příspěvku rovná částce poskytnuté dotčené církvi a náboženské společnosti na základě zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů, v roce 2011.
3. Výše příspěvku se od čtvrtého roku přechodného období každoročně snižuje o částku odpovídající 5 % částky vyplacené v prvním roce přechodného období.
4. Příspěvek se vyplácí na kalendářní rok, a to vždy nejpozději do 31. ledna kalendářního roku, na který je určen.

Článek 5

Společná ustanovení

1. Česká republika a Církev římskokatolická se zavazují tuto smlouvu dodržovat a nemařit její účel.
2. Účel této smlouvy se řídí zákonem o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi ve znění účinném ke dni uzavření této smlouvy.
3. Na tuto smlouvu o vypořádání se použijí ustanovení občanského zákoníku, s výjimkou ustanovení o neplatnosti a odporovatelnosti právních úkonů, ustanovení o změně v osobě dlužníka nebo věřitele, nejde-li o právní nástupnictví, a dále s výjimkou ustanovení o zániku závazku bez uspokojení věřitele, zejména ustanovení o odstoupení od smlouvy, ustanovení o výpovědi a ustanovení o nemožnosti plnění. Ohledně vyplacení finanční náhrady má Česká republika postavení dlužníka a Církev římskokatolická postavení věřitele. Proti pohledávce na finanční náhradu nebo splátce finanční náhrady není přípustné započtení, ani výkon rozhodnutí nebo exekuce.

Článek 6

Závěrečná ustanovení

1. Tato smlouva nabývá účinnosti dnem 22. února 2013
2. Tato smlouva bude vyhlášena ve Sbírce zákonů formou sdělení Ministerstva kultury do 2 měsíců ode dne jejího uzavření.

Dáno v Praze dne 22. února 2013

za Českou republiku

za Církev římskokatolickou

.....
RNDr. Petr Nečas v.r.
předseda vlády České republiky

.....
kardinál Dominik Duka OP v.r.
předseda České biskupské konference